

ÖZGÜRLÜĞÜN VE SOSYALİZMİN SESİ

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Editor

Buradan iktidara çağırımız;
çok geç olmadan Kürtlerin
uzattığı barış elini tutun.
Kürtlerin varlığını anayasal
olarak kabul edin, anadil
önündeki engelleri kaldırın
ve bırakın Kürtler kendi
kendisini yönetsin...

sosyalistmezopotamya@gmail.com Twitter: @SosyalistMezop Facebook: Sosyalist Mezopotamya

KKP BÜLTENİ - 15
HAZİRAN 2024

**İran - İsrail
tepişmesinin
düşündürdükleri**

• İdris ALDI - 1

Mirov çima dinivîsinin?

• Şerefxan CİZİRÎ -3

**Sosyal yardım ve sosyal
devletin yaratıcı
dinamiği emektir!**

• Sinan ÇİFTYÜREK -6

**Bir sanat dalı olarak
MİZAH**

• Temel DEMİNER - 11

Kîjan Cûmhûriyet?

• Fidel FERİT -14

**İsmarlanmış bir kitap:
"Kürtler; Tarihi ve
İçtimai Tedkikat"**

• Hüsnü GÜRBEY - 16

**Kurd û Kurdistan
rojane têkçûna
dewletên sosyalist**

• Abuzer Balî HAN - 21

İktidar için çıkmaz sokak: KAYYUM POLİTİKASI!

Bundan önceki kayyum dönemlerinde olduğu gibi şimdi yapılan şey de hukuk değil devlet eliyle yapılan gasp ve hırsızlıktır. Batı'da var olan belediyeler kanunu uygulanırken bu kanunlar Kürdistan'da uygulanmıyor. Yani Türkün iradesi tecelli ederken Kürdün iradesi ise bir türlü tecelli etmiyor!

**Yek ji derhênerên herî
serketî yê sînemaya Kurdî:
Şewket Emîn Korkî**

• Rûmet Onur KAYA - 25

**Küresel kapitalizm ve
gerilim siyaseti**

• Nusrettin MAÇİN - 27

**Frene basılmadan
savaş hazırlığı!**

• Enver ŞEN - 31

**Cumhuriyet'in
ikinci yüzyılında
kadın**

• Eyüp YALUR - 34

**Kürdistan
Komünist Partisi
tarihi ve yöntem!**

• Yasin YETİŞGEN - 38

İktidar için çıkmaz sokak: KAYYUM!

Editor

Dergimizin 15. sayısını çıkarmanın sevinciyle tekrar merhaba...

Editör pencereğimizden değinilecek birbirinden önemli o kadar çok konu var ki sayfa yetersizliği nedeniyle ağırlıklı 31 Mart yerel seçim ve sonuçlarına değineceğiz.

31 Mart yerel seçimleri birçok açıdan ilkleri ve önemli sonuçları beraberinde getirdi. 2002 genel seçimlerinden bu yana AKP ilk kez 2. parti olurken CHP ise 1. parti oldu. Bu sonucun ortaya çıkmasında başta AKP+MHP iktidarının ekonomi politikası olmakla birlikte yine başta Kürtlerin olmak üzere toplumun hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması etkili oldu. Devletin tüm saldırı ve baskılarına rağmen DEM Parti kazandığı belediyelerin sayısını arttırsa da oylarda artış olmadı, tersine düşüş yaşandı. Bu düşüşte, DEM Parti'nin Batı'da adaylarının olmasına rağmen, Kürtlerin ağırlıklı CHP adaylarını desteklemesinin de etkisi var. Batı'daki Kürt seçmenin bu davranışı üzerinde özelde DEM Parti genelde ise tüm Kürt siyasetinin düşünmesi gerekiyor.

CHP genel başkanı bu seçimlerdeki başarıyı örgütlerinin çok çalışması olarak görüyor görmesine ama işin aslı tam olarak öyle değil. 2015 sonrası işçilerin, memurların, emeklilerin, esnafın her geçen gün yoksullaşması, zaten kötü olan hak ve özgürlüklerin yok edilmesi, Kürtlere Kürt olarak yaşam hakkı tanınmaması AKP'ye tarihi başarısızlığı getirirken CHP'ye ise hiç çalışmadan tarihi başarıyı getirdi. İzleyip göreceğiz, CHP yerel seçimlerdeki bu başarıyı genel seçimlere taşıyabilecek mi ya da AKP kötünün de kötüsünü yapacak mı?

Seçim sonuçları açısından Van'da 14'te 14 yapan DEM Parti'nin kazandığı Van Büyükşehir Belediyesi AKP iktidarı tarafından gasp edilmek istendi. Kurulan kumpasla mazbata 1. olan Abdullah Zeydan'a değil 2. olan AKP adayına verildi. İşte Van halkı kurulan bu kumpası sokakta büyük direnişle bozdu. Çalınmak istenen iradelerini çaldırmadılar. Van halkının bu sivil demokratik isyanı aynı zamanda 2016'dan beri ilkti. Yani 2 dönem sonra halkımız Van'da kayyuma dur dedi. Masa başı oyunlarla elinden çalınan iradesini sokaklarda direnerek aldı.

AKP-MHP iktidarı taşıma (polis, asker) seçmenlerle Şırnak, Bitlis, Kars illerinde ve onlarca ilçede tüm dünyanın gözü önünde halkımızın iradesini gasp ederek yok saydı. Tüm dünya utandı hırsız hırsızlığından utanmadı!

Bir başka kumpas ise Hilvan seçimlerinde yaşandı. DEM adayının kazandığı belli olunca AKP'lilerin bir-iki sandık yakması sonucu YSK seçimi iptal ederek 2 Haziranda yeniledi. Sonuç AKP için daha büyük bir hezimet oldu. Neden? Çünkü adaletsizliği gören AKP, Refah, CHP ve diğer partilerin seçmenleri de tekrarlanan seçimlerde DEM'e oy verdi. Eşek bile düştüğü çamura ikinci kez düşmezken, AKP 2019 yerel seçimlerinde İstanbul'da düştüğü çamura bu sefer Hilvan'da düştü. Yani tekrarlanan İstanbul

seçimlerinde yaşananlar bu kez Hilvan'da yaşandı.

AKP+MHP faşist iktidarı Hakkari'de üçüncü kez halkımızın iradesini gasp etti. Halk iradesi ile seçilen Hakkari Belediye Eş Başkanı Mehmet Sıddık Akış hakkında 2014'te açılan bir dava gerekçe gösterilerek dava karara bağlanmadan önce içişleri bakanı Akış'ı görevden alarak yerine valiyi kayyum olarak atadı. 10 yıldır karar veremeyen mahkeme bir anda Akış'a 19.5 yıl hapis cezası vererek tutukladı.

Bundan önceki kayyum dönemlerinde olduğu gibi şimdi yapılan şey hukuk değil devlet eliyle yapılan gasp ve hırsızlıktır. Batı'da var olan belediyeler kanunu uygulanırken bu kanunlar Kürdistan'da uygulanmıyor. Yani Türkün iradesi tecelli ederken Kürdün iradesi ise bir türlü tecelli etmiyor. Öyle bir duruma geldik ki kayyuma, gasba, hırsızlığa fırsat vermemek için belediyelerimiz önünde nöbet tutar olduk. İktidar için kayyum çıkmaz sokaktır, bu politikadan derhal vazgeçmelidir.

Cumhur ittifakı savaş ve huzursuzluk ortamından besleniyor. Kendi iktidarı için başta Kürtler olmak üzere coğrafyadaki tüm halkların geleceğini karartıyor. Kürt halkı her zaman barış, özgürlük ve demokrasiden yana tavır almış ve sivil, meşru, demokratik siyaseti tercih etmiştir. Ama iktidar Kürtlerin sivil, meşru alanlardan uzaklaşması, silahı, savaşı tercih etmesi için elinden geleni yapıyor, çünkü iktidar kendi geleceğini orada görüyor.

Buradan iktidara çağırımız; çok geç olmadan Kürtlerin uzattığı barış elini tutun. Kürtlerin varlığını anayasal olarak kabul edin, anadil önündeki engelleri kaldırın ve bırakın Kürtler kendi kendisini yönetsin.

Cumhur ittifakının yarattığı ekonomik kriz nedeniyle kemer sıkma politikaları başladı. Yalnız bu kemer sıkma politikası başta emekli ve asgari ücretle çalışanlar olmak üzere tüm emekçi halka dönük uygulanıyor. Tersine krizin sorumlusu olan sermaye ve onların sözcüsü iktidara, bürokratlarına uygulanmıyor kemer sıkma politikası.

Toplumun %60'tan fazlasını oluşturan en düşük emekli maaşı 10 bin lira alan emekliler ile 17 bin lira alan asgari ücretliler açlıkla boğuşurken bir de yeni vergilerle ölüme mahkum ediliyorlar.

Özelde AKP+MHP iktidarı genelde ise kapitalist yönetimler Türkiye ve Kürdistanlı emeklilerin, asgari ücretlilerin, yoksulların yaşamsal sorunlarını çözemez. Çözüm işçilerin iktidarı olan sosyalizmdir. Tüm işçi ve emekçileri kendi iktidarları olacak sosyalist iktidar için örgütlenmeye çağırıyoruz.

Dergimizin bu sayısında yine birbirinden önemli makaleler bulunmaktadır. İlgile okuyacağınızı düşünürüz. Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle hoşça kalın...

İRAN-İSRAİL TEPIŞMESİNİN BİZLERE VERDİĞİ MESAJ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Gazze'de Filistin halkına karşı yapılan katliamları görmezlikten gelmek imkansız. Bu evrende yaşayan tüm insanların karşı durması gereken bir soykırım yaşıyor. İnsan olmanın, sosyalist olmanın gereği mazlumun yanında durmaktan geçer. Bizler de bu soykırımı kınıyor ve lanetliyoruz.

Kadın, çocuk, yaşlı, hasta demeden her gün bu mazlumları bombalarla imha etmek insanca olmadığı gibi bunu yapanlar, yaptırımlar, emir verenler, destekleyenler, İsrail iktidarına lojistik destek verenler, uçak yakıtı satanlar, dikenli tel yollayanlar, bu katliamın ortaklarıdır. Bombalayan, emir verenler kadar onlar da suçludurlar.

Bugün gelinen noktada, İsrail'in Şam'da İran elçiliğini bombalamasından sonra tansiyonun yükseldiğini, Orta Doğu'da tabiri caizse tepişme dozajının arttığını televizyonlardan, gazetelerden dinliyor, okuyoruz. Halklara korku salmak için, savaş kışkırtıcıları neredeyse üçüncü dünya savaşının başlayacağını anlata anlata bitiremiyorlar. Bazıları bunun gerçekten çıkması için elini ovuşturuyor. Silah satışlarının artacağını, daha çok ölümlerin onlara dolar

getireceğine inanıyorlar. Durmadan bunun propagandasını daha doğrusu savaş için kışkırtıcılık yapıyorlar. İsrail devleti pervasızca Filistin halkını katlederken, kendi halkının parasını savaş ve savunma harcamalarına ayırıyor. Yine aynı şekilde yoksul Filistin halkının yöneticileri de kıt kanaat elde etiklerini silaha ayırıyor. Yıllarca devam eden savaşın daha da sürmesini istiyorlar. Bu arada, İran gibi bazı ülkeler de yoksul Filistin halkının sürekli savaşın içinde ve İsrail'in baskısı altında kalması için büyük çaba harcıyorlar. Yıllardır kansere dönüşmüş bu savaşın durmasını, halkın insanca yaşamasını istemiyorlar. Bu savaş, kendi ülkelerinin iç siyasetinde kullanmak dahası koltuklarına tutunmak için kullanıyorlar. Son günlerde, İran'da radikal iktidar yanlıları bu savaş tamamlarını çalıyor, İran halkını korkutmaya çalışıyorlar.

İran halkının çoğunluğu İsrail halkıyla bir sorununun olmadığını biliyor ama üzerindeki baskı nedeniyle sesini duyuramıyor. İsrail halkının da İran halkıyla sorunu yok, Filistin halkıyla da. İktidarı elinde bulunduranlar İran'da da İsrail'de de Filistin'de de halklarının canı

uğruna bu savaşı kışkırtıyorlar, bitmesini istemiyorlar. Savaşlardan beslenen silah tüccarları emperyalistler de bu savaşın devamından yana tavır takınıyor. Kendi ülkelerinde insan haklarını savunanlar, Filistin halkı için insan haklarından tek kelime söz etmiyorlar.

İsrail iktidarı açık açık Filistin halkını insan olarak görmüyor, yok olmaları gerekenler olarak düşünüyor. İsrail devletinin bu zihniyetine devrimciler, sosyalistler, ezilen, sömürülen halklar güçlü bir sesle karşı çıkıyor, gaddar İsrail devletinin yaptığı katliamı teşhir ediyor, karşı duruyor.

Netanyahu'nun füzelerle Suriye'de İran elçiliğini vurması ve bazı generalleri öldürmesinin nedeni; kendi ülkesindeki sıkışmışlığını gidermek, Gazze'de olan biteni bir süreliğine gölgelemek içindi. Bu saldırı ile amaç muhaliflerin elini zayıflatmak ve bir süre daha iktidarda kalmayı sağlamaktı. Bunda da başarılı olduğu anlaşılmış oldu. İki gün boyunca durmadan, İran'ın misilleme yapacağı, İsrail hedeflerini yok edeceğiyle ilgili tartışmalar, arabuluculuk yapmaya çalışanlar, uyarı ve tehditlerde bulunanlar... haber kaynaklarında söyleniyor,

tartışılıyordu. İran halkının yararına olmayan bu saldırı sadece gerici çağ dışı İran yöneticilerine yarayacak. İran bu saldırı ile kendi halkını bastırmakla İsrail'e saldırmanın aynı olmayacağını biliyor. İran rejimi en büyük düşman olarak gördüğü kendi halklarına gözdağı vermek için bu saldırıyı yapacak, İsrail'e zarar vermek için değil. İran gerici faşist iktidarının gücü sadece kendi vatandaşı olan kadınlara, Kürtlere, muhaliflere yeter durumda. Onlar silahsız, savunmasız insanlar olduğu için gücü yetiyor.

Nihayet İran iki gün boyunca İsrail'i, ne yapacakları konusunda haberdar ediyor. İsrail ve ABD'nin tedbir almasını istiyordu. Ateşleyeceği füzelerin koordinatlarının bile verildiği görülüyor. Ve

nihayet İran haber verdiği saldırıyı yapmış oldu. Bu saldırıyla İsrail'e zere kadar zarar veremediği gibi İsrail iktidarının da yardımcısı oldu, yerini sağlamlaştırdı.

İsrail halkı bu yalana inanmadığını yaptıkları gösterilerle iktidarın istifasını isteyerek gösterdi. İran saldırısı, yine suçu günahı olmayan ve çölde yaşayan bir kız çocuğunun yaralanmasına neden oldu. Faşist, çağ dışı İran iktidarı ise ömrünü uzatmak için, bir zafer kazanmış edasıyla, yandaşlarını ve gerici radikalleri sokaklara dökerek kutlamalar yaptırıyor. Hamas'ın saldırısından daha zayıf bir saldırı İran rejiminin karizmasının da çizildiğini gösteriyor aslında.

Kısacası bu saldırı halkların zararına olurken iki faşist iktidarın işine yaramış oldu. Savaşın yıllardır Filistin halkına verdiği zararı,

özellikle can kayıpları açısından, tahammül etmek mümkün değil. Bu dalaşmaların Filistin, İsrail, İran halklarına ve onlara komşu ülke halklarına da zararı dokunmaktadır. Bu dalaşma ve savaşları çözecek olan da yine bu ülkelerde yaşayan halkların kendisidir. Gerici ve faşist iktidarlar bu sorunun onlarca yıl daha sürmesini ister.

İran saldırılarından sonra misillemeyle ilgili olarak İsrail devleti toplantı üstüne toplantı yapıyor. İran'a saldıracağından değil, sadece kendi halkına iktidarın gücünü göstermeye çalışıyor. Belki günün birinde en zayıf olduğu bir zamanda saldıracak, bu saldırıyı da İran rejiminin bilgisi dahilinde yapacaktır. Kendi halklarına hayrı olmayan iktidarlardan her türlü hile, entrika beklenmelidir.

(Nisan 2024)

MIROV ÇIMA DINIVÎSÎNIN?

Heger mirov tenê li ser bersivekê şexsî di vê mijarê de bisekine, wê ev mijar ji me re hîna ronîtir nebe û wê rê li ber niqaşên bi serûbertir veneke. Dîroka vê mijarê bi qasî dîroka mirovên ku dest bi nivîsandinê kirine him dîrokî ye û him kevn e. Divê mirov bi hosteyî û metodên dîrokî nêzikî vê mijarê bibe. Yan na wê ev mijar ji gelek aliyên de nixumandî û xumamî bimîne.

Dîroka nivîsandinê, di konaxa dîroka mirovantiyê ya helî li pêş e. Bi çalakiya nivîsandinê re mirovan ji xwe re bîrek kolan e. Bi nivîsandinê mirovantiyê ji konaxekê derbasî konaxeke nû bûye. Nivîsandinê jî hilbet ji pêdiviyê derketiye holê. Bi nivîsandinê re ragihandin, raman û zanebûn hêsanitir bûne. Ev dîroka ku em li vir qala wêna dikin ya me mirovan hemûya ne û pîrsa em weke mirov çima divîsînê divê bersiva vê dîrokê bi haweyekî resen jî bide. Ji ber ku dîroka me hebûna me ye, dayîka me ye û di xûrcezîna dîrokê de nasnama me, tecrûbe û rastiyên me bi haweyekî parzûnandî veşartî ne.

Di vê mijarê de bi tenê bersiveke şexsî dikare bibe daxuyanîyeke ne durist, ne rast, dibe ku

ev bersiveke jiberkirî be jî, an jî bixwaze dilê hinek derdorên xweş bike, şelafiyên ji hinekan re bike, li gora modeya rojane tevbigere. Ev nêzîkbûna hane ramanên kuranîya dilê xwe jî mirovan re rast nebêje. Em baş dizanin ku gotin, miqûrhatin û rastî di nava têkilîyên kompleks de ne. Têkilîyên diyalektîjî ne. Her tiştên ku tê nivîsandin û gotin bêşik ne rastin. Divê mirov herdem li miqabilî ne rastîyan şîyar bin. Bi taybet mirovên rewşenbîr divê peywira wana ev be. Formulekî sihirbazîyê ku bi carekê re ewrên reş û tarî ji hevdu belavala bike di vê mijarê de tune ye. Di van mijaran de gelek xebat, pirtûk û lêkolînên filozofan û edebîyatzanan jî hene...

Ev jî tê zanîn..

Veca ku em li ser wan mijaran gelekî hûr û kûr bibin, em dikarin wilo bibêjin; Kurdên me ev mijar gelekî niqaş nekirine û hayê wana jî baş ji lêkolîn, teorî û modelên ku li dinyayê hene tune ye. Mirovên me gelek caran bîyanîyên vê mîrata entelektûelî ne. Di ber xwe de diaxivin û pitpitê dikin! Hebana xwe vala dikin lê tu encamên bi rêkûpêk jî axavtin û nivîsandinên xwe wernagirin. Em dîsa weke

hergav mecbûr dimînin ku em vegeerî serî.

Ango taba Xelef diçe bertelefl!..

Yê ku nezan be, gelek tiştan korfeleqî dibêje, dîtinên bi tevahî tîne ziman û di cihê xwe ji tebût nasekine. Diçe û tê, weke hêlanê ye... Bavê û kalên me dibêjin; yê ku zane ji xwe zane e, yê ku nizane baqê nîska ye!

Ji ber wilo jî niqaşên me pileya wana ne gelekî bilind in û ev niqaş zêde ber jî nadin. Ma tenê li gora krîterên sîyaseta rojane mirov dikare wan niqaşan birêvebibe gelo? Hinek jî me gelekî tiştên ku dîyarin dubara dikin û tiştê ku xalîka Hefso jî zane weke zanyarîya nûjen pêşkeşî Kurdan dikin. Ew bi xwe nezanin lê bahwer dikin ku herkes nezanin!

Di hişmendîya wana de, derdorên wana hemû gundî ne! Tenê ew zana ne! Weke rewşenbîrên kemalîst ji jor de li mirovan temaşe dikin, lê jibira dikin ku ew bi xwe wextekê zarokên gundîyan bûn!

Ango gelek caran mirov dixwazin ku Emerika nû ve kişî bikin. Lê xelkê bîyanî Emerika ji zû de kişîkirine birakê mino! Ango gelek

ji me karên bertelef dikin û xwe weke Qîtana Hemedanê didin nîşandan. Lê jibira dikin ku niqaşên me di sere ne û hîna jî di dîrok û civaka Kurdan de xwîn û goşt negirtine. Ev niqaş gelek caran bersiva demê û rastîya welatê me nadin. Em di cîhê xwe de dihejmêrin û selawatan didin! Selawat li ser eyne Muhemed!

Ev rastî bi tena serê xwe psîkolojiye gelek bîyanîye, patolojik e û tu nirxên nû jî li ser zanyariya edebiyat, teori û nivîsandinê me zêde nake. Li pirs-girêka ku çima mirov dinivîsinin jî tiştêkî zêde nake. Ev niqaş tiştêkî kevn, an nû an bi wate jî ji me re nabêje...

Lê ji bona ku em bi kurtî di vê mijarê çend tiştan bibêjin, divê em çend tiştan zelal jî formule bikin; di derbara edebîyat, lêkolîn û hemû curê nivîsandinên hunerî de em dikarin ni kurtî wilo bibêjin; mirov ji bona mirovan dinivîsinin! Divê yê ku ji bona teyrik û tilûran, dar û beran, kevir û devîyan binivîsinin, berî hemû tiştî zimanê wana zani-bin! Ma mirovên wilo di civakan de hene gelo? Ango em dizanin ku di bingehe xwe de nivîsandin weke çalakî, çalakîyeke zimanîye û ji bona mirovan tê nivîsandin!

Ew mirovên hane jî mirovên ku li teniştê min in, beşek ji min in, ji welatê min in pêktê...

Bi rêya çalakîya zimanî mirov dixwaze hinek dîtinan, hinek daxwazîyan, hinek pêşneyar û ramanan, zanebûn û tecrubeyan bi mirovên xwe re parve bike. Gava ku mirov dîtin, raman, zanebûn û tecrûbeyên xwe bi mirovan re parve neke, ew nabe zanebûn, nabe raman, nabe dîtin... Bingeş parvekirine. Ev mirovana dikarin ji welatê me bin an jî ji devereke din bin. Tiştên wana yê hevbeş mirovîbûna wana ye. Ew mirov ji xwedîyê zimanekî ne, xwedîyê welatekî ne, xwedîyê pirs-girêkên

Jean Paul Sartre di pirtûka xwe ya bi navê "Edebiyat Çi Ye. 1970" de, dibêje; Heger nivîskar bixwaze an nexwaze, heger daxwazîya wîna kişfirina qanûnên gerdûnî be an na, ew hergav ji dema xwe re dinivîsîne, ji welatîyên xwe re dinivîsîne, ji nejata xwe re di nivîsîne, ji çîna xwe re dinivîsîne...

civatî û kesayetî ne û xwedîyê hebûnekê dîrokî ne jî. Ev hebûn bi xwe jî hebûneke mirovî ye! Çi tiştên ku mirovan eleqadar dikin, nivîsandinê ji eleqadar dikin!

Bi nivîsandinê re hemû kes dixwaze perde û nixumandinên lu li ser welatê xwe û dinyayê hene biçirîne. Rastiya welatê xwe û dinyayê raxe ber çavan û avanîyên ku dibin weke sencekê dinava mirovan de ji hevdû belawela bike. Rastîya civatî bi hemû stûnên wêna, bi kûranî û rûwê wena, bi şêrinbûn û tehliya wena pêşkêşî mirovan bike.

Ji ber ku nivîskar divê herdem paleyîya rastîye bike!..

Jean Paul Sartre di pirtûka xwe ya bi navê "Edebiyat Çi Ye. 1970" de, dibêje; Heger nivîskar bixwaze an nexwaze, heger daxwazîya wîna kişfirina qanûnên gerdûnî be an na, ew hergav ji dema xwe re dinivîsîne, ji welatîyên xwe re dinivîsîne, ji nejata xwe re di nivîsîne, ji çîna xwe re dinivîsîne...

Li vir tecrûbe tê ziman, fikir û raman tê ziman, zanebûn tê ziman, edebiyat tê ziman...

Ango kurt û Kurmancî mirov ji mirovên xwe re dinivîsinin! Mirovên me bi çalakîya nivîsandinê re,

bi wateya çand, ziman, sosyalbûn, kesayetî û derûniya dîrokê ve rûberû dibe. Xwe nas dike. Mirov bike neke, nivîskarê Kurd pêşî ji kurdan re dinivîsîne. Dixwaze gotubêjan, sohbetan, ramanan, qerqesûnan, pevçûnan, lihev-dûhatinan, lihev-dûbanandinan lidarbixîne. Li arambûnê bigere, kî nê û nefretê, evîn û dilovaniyê, raperînê pêşî ji mirovên teniştê xwe re bibêje.

Heke mirov ne ji bona mirovê ku li teniştê me ne binivîsîn e, ma mirov wê ji bona eşîra Zulu li Efrîqa binivîsîne? Yan jî ji bona Inutê Grönland e binivîsîne gelo?

Hilbet hemû gelên dinyayê jî dikare ji van çalakîyên nivîskî parrekê ji xwe re derxînin û edebiyat, çand û zimanê xwe hîna dewlemendtir bikin. Ev ji hilbet mafek e. Kurd ji divê sûtê ji nivîsandinê ku li dinyayê hene werbigirin. Di vir de şik tune ye. Ev jî dîsa mijareke serbixwe ye.

Lê em nivîskar û entelektûelê Kurd divê pêşî ji bona mirovên Kurd binivîsinin.

Li ser encamê nivîsandinê jî, li ser mirov çima dinivîsinin jî gelek tişt hatine gotin; bê ku em vê mijarê gelekî dirêj bikin ez dixwazim ramanên nivîskarekî Swedî bi we re parvebikim; navê wîna Ivar Lo Johansson e. Ivar Lo yek ji pêşengê ekola "Nivîskarên Karker" e ku pêşî li Skandinavya yê derketiye û dûra jî li dinyayê belav bûye.

Ivar Lo yek ji wan nivîskarane ku navê wî bi dilgermî di nava nivîskar û edebiyatvanên ku di bin navê "edebiyata karkeran" de heye tê bibîranin. Ew di mijara nivîsandin û edebiyatê de realîste û hertim jî alîgir e. Nivîskarîya Ivar Lo gelekî dewlemend e û hema hema wîna li ser hemû mijarên ku pêwendîya wana bi mirovan re heye nivîsandiye. Bersiva hebûna mirovan jî piralî nirxandîye.

Di pirtûka xwe ya ku bi ser navê 'Ji Nivîskarekî Re. 1960' hatiye çapkirin de, Ivar Lo li ser mijara ku mirov çima dinivîsin wilo dibêje; "Ji bona hemû kesên ku dixwazin bibin nivîskar sebebên rewşa hene. Ev dikare hewcedariya wî bi xwe îfadekirinê hebe, dikare daxwaziya ku xwe bide pêş hebe, dikare qûretî hebe, dikare bêkarî hebe, dikare ez ezîfî hebe, dikare neçîrvaniya şerefê hebe, dikare evîn hebe, dikare zikreşî û hesûdî hebe, nefret hebe, kîn hebe yan jî biçek ji van taybetmendiyan hemûyan ji hebe. An jî ev taybetmendî û têgeh hemû bi hevdu re hebin. Heger emê vê meselê hîna hêsanitir û tevahîtir bikin, divê em bibêjin ku wê gavê tenê hinek ji wan daxwaziyan li rastê dîmînin; ew jî daxwazkirine, bedêlgirtine û dilxwestina rapêrîne

ye..."

Heger em xeyala xwe baş bidin taybetmendiyan ku Ivar Lo dide pêş, emê li vir dîsa bîna ser mijara hebûna mirovan. Weke hebûneke civatî hewcedariya mirovan bi çî hebe, mirovê nivîskar jî bi heman motivan dest bi nivîskariyê dike. Hemû kes dixwazin şopekê li dûv xwe bihêlin, civat wana dibîrbîne, kedekê, zanebûnekê pêşkêşî civata xwe bikin. Di vê mijarê jî de divê mirov realîst nêzikî nivîskariyê bibe û çalakîya nivîskariyê ji mistîsîzme, qûretiyên vala, ji bilindkirineke bê wate û pîrozûneke olî rizgar bike.

Bi kurtî zanebûn, tecrûbe, raman û dîtinên ku bi mirovan re neyêne parvekirin nabin xwedî wate û jîyana mirovan hêsanitir jî nakin.

Yek ji armancên helî berbiçav di pîrsgirêka nivîsandinê de, hêsanîkirina jiyana mirovan e. Em çiqasî alikariya mirovên xwe bikin bila em bikin, em çiqasî wana ji xew şîyarkin bikin bila em bikin, em çiqasî rê nişanî wana bidin bila em bidin, em çiqasî wana bixwazin ji nekamilbûnê rizgar bikin jî bila em bikin, biryara dawî mirov bi xwe didin! Nivîsandin di asta dawî de çalakîyeke şîyar kirinê ye.

Gava ku Marks Kapital nivîsandibû, bi xwe gotibû; tiştên ku min rast dîtine, min gotine. bi dûv min de jî çî tê gotin bila bê gotin!

Ez jî weke bav û kalan dibêjim; rastî her zêr ê zer e! Divê çalakîya nivîsandinê jî wilo were fêmkirin. Zêr çawa xalis be, rastî çawa binirx be, divê çalakîya nivîsandinê jî wilo birêve here.

SOSYAL YARDIM VE SOSYAL DEVLETİN YARATICI DİNAMIĞI EMEKTİR!

canbegyekbun@hotmail.com

Uzun süredir sosyal yardım ve sosyal devlet meselesi üzerinde yazmak istiyordum. Fakat KKP faaliyeti, Dibistan a Marksîst Li Amedê ve milletvekilliği çalışmalarının bütünü hem okumamı hem de yazmamı zorlaştırıyor. Dolmuşta, uçakta da olsa ayda üç dört kitap okur ve haftalık makale yazardım ama şimdi her ikisini birden yapmakta oldukça zorlanıyorum. Neyse ki mecliste sosyal yardım ve sosyal devlet üzerine yaptığım basın açıklaması için tuttuğum notları yazıya dökerek kalıcı bir belgeye dönüşmesini istedim.

I - Öncelikle kelime kökeni ve anlamı üzerinde kısaca durmak gerekiyor

Sosyal kelimesi esas olarak İngilizce ve Fransızcadaki social kelimesinin Türkçe kullanım halidir. Social anlamı "1- Yoldaşlık eden, cana yakın, 2- Topluma uygun, toplumu gözeten, toplumsal" sözcüğünden alıntıdır. Dolayısıyla social kelimesinin eş anlamlısı Türkçede toplumsal. Socialiste ise toplumsalcı demek. Sosyal sözcüğü İngilizcede en erken 1822'de Fransızcada ise 1831'de yer aldı. Yani sosyal kavramı

toplumların yaşamına Avrupa işçi hareketlerinin 19. yy'daki büyük kitlesel eylem ve grevlerinden sonra girmiştir. Sosyalist sözcüğü de Latince "sociare"den türetilmiştir. Birleşmek ya da paylaşmak anlamına gelmektedir. Sosyalizm, çalışan sınıfın iktidarını savunan sosyoekonomik bir modeldir. Demek ki sosyal kavramının tarih sahnesine çıkışı emek mücadelesinin ürünüdür. Demek ki sosyal yardım ve sosyal devlet olgusunu yaratan, devletler ya da hükümetler değildir. Bunun altını çizdikten sonra devam edebiliriz.

II - Sosyal devlet ve sosyal yardımlar olgusunu yaratanın kim, kimler olduğu meselesine gelince

Gelelim can alıcı olup yanıtlanması gereken sosyal devlet olgusunun içeriğini belirleyen hangi dinamiklerin hangi ağır bedeller sonucu belirlediği meselesine!.. Bugünkü sosyal devlet ve sosyal yardımların temelinde esas iki dinamik yer alır. Birincisi, köleden modern köle olan işçi sınıfının büyük mücadeleleri ve ikincisi, yine emek mücadelesinin ürünü olan SSCB ve sosyalist sistemin başta Avrupa olmak üzere kapi-

talist toplumlar üzerinde soldan oluşturduğu basınç.

A- Sosyal yardım ve devletin esas yaratıcısı işçi sınıfı ve sömürülenlerin mücadelesidir

Kölelik düzeninin tarih sahnesine çıkışı, farklı coğrafya ve toplumlarda bilinen yazılı tarihten daha önceleri gerçekleşmişti. Özellikle başta Verimli Hilal olmak üzere tarım devrimiyle birlikte kölelik giderek yaygın hale geldi. İlk yazılı kaynaklar köleliğin ilk çağ toplumlarında bir kurum haline geldiğini belirtir. Örneğin MÖ 1760'ta yazılmış Hammurabi Kanunları, bir kölenin kaçmasına yardım eden veya kaçak bir köleyi barındıran kişiler için ölüm cezası hükmetmektedir.

MÖ 3000 - MS 500 yılları arasında yaşanan antik (ya da ilk) çağ uygarlıklarında insanlığın yaşadığı tüm kıtalarda kölelik etkin olarak uygulanmaktaydı. "Köleler, borçların ödenememesi, bir suça ceza olarak, savaş esirleri, çocukların terk edilmesi veya kölelerin çocuklarının da köleleştirilmesi gibi farklı metotlar vasıtasıyla elde edilmekteydiler." İlk ezen - ezilen sınıfları ve bu

sınıflar arası mücadeleyi temsil eden dolayısıyla ilk sömürülen sınıf olarak köleliğin toplumlar da uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, kölelerin isyanları da gelişmiştir. Çünkü köleler herhangi bir hakka sahip değiller ve hukuk sistemi içerisinde kişi/ birey olarak kabul edilmezler. Köleler için "haklara ve borçlara ehil değillerdir" hükmü vardır. Köle kendi efendisinin malıdır.

Tarihte kayda geçen ilk büyük köle savaşı, MÖ 135 - 132 yılları arasında "Suriye asıllı Eunus liderliğindeki Sicilyalı köleler ve gladyatörler, Romalı sahiplerine karşı özgürlük için isyan başlattı. İsyan başarıyla sonuçlandı, köleler ve gladyatörler özgür oldu".

İkinci büyük köle savaşı MÖ 104 - 100 yılları arasında asıl adı Slavus olan bir köle tarafından yine "Sicilya'da Romalılara karşı başlatılan ve sonra Athenion adlı bir köle tarafından devam ettirilen köle isyanı MÖ 100'de Roma konsülü "Manius Aquillius" ve isyancıların lideri Athenion arasında yapılan teke-teke çatışma sonunda bastırıldı" ama köle hareketi geriye önemli bir mücadele deneyimini miras bıraktı.

Ve üçüncü büyük köle savaşı gladyatör Spartaküs liderliğinde MÖ 73 - 71 yılları arasında Roma Cumhuriyeti'ne karşı başlayan isyandır. "Kölelerden oluşan ordular arka arkaya çok sayıda Roma birliğini yendi, isyancılar Roma'ya dayandı. İsyan güçlülükle de olsa bastırıldı" ama tarihe Spartaküsler not düştüler artık kölelere eskisi gibi davranılmayacağını egemen sınıflar anlayacaklardı.

Elbette sınıfsız - sömürsüz toplum olan çanak çömleksiz neolitik çağın uygarlıkları olarak Urfa Göbeklitepe (tarihin sıfır noktası) ve Diyarbakır Ergani Çayönü (MÖ 8.500) gibi uygarlıkları takip eden

Avrupa ve hatta dünya genelinde sosyal devlet kavramının içerik kazanmasında kurulmuş olan sosyalist devletlerin soldan basıncı ikinci büyük dinamik olmuştur. Peki sosyalist devletler kimin, hangi sınıfların mücadelesinin ürünü? Şüphesiz 1871 Paris Komünü'nden SSCB'ye ve Doğu Avrupa sosyalist devletlerinden Küba'ya varana kadar kurulmuş olan sosyalist devletler ve oluşan sosyalist sistemin kendisi de işçi - emekçi sınıfların kapitalizme karşı mücadelesinin ürünüdürler.

sınıflı toplumların ilk çıkış yerleri olan Mezopotamya, Mısır, Yunan, Roma, İran, Orta Asya'da kölelik var olduğundan beri irili ufaklı köle isyanları hep var olmuştur ama en belirgin ve kitlesel olup tarihte iz bırakan yukarıda değindiğimiz üç büyük köle savaşları olmuştur.

Yakın tarihte ise başta Fransa olmak üzere 1800'lü yılların başından 1848'e kesintisiz süren Avrupa işçi direnişleri yaşandı. Bu direniş ve grevlerin yaşanmasının yarattığı büyük baskı, 1848 Fransız anayasasında, sosyal devlet, sosyal haklar, sosyal güvenlik ağları ve insan hakları alanında ilk ciddi adımlar atılmış oldu.

Kısacası Fransa ve Avrupa işçi mücadelesi başta olmak üzere gelişen küresel devrim dalgasının çapı ve derinliği 1871

Paris Komünü'nü gerçekleştirdi. Kapitalizme ciddi darbeler vuruldu ama onu yıkamadı. Paris Komünü yenildi ve devrimci dalga geri çekildi ama Paris Komünü'nü gerçekleştiren büyük işçi emekçi ayaklanmaları sonucu, Avrupa sosyal demokrat partilerinin kuruluşuna ve sosyal demokrasiye yol açtı. Böylece 1870'li yıllarda dünya ilk kez sosyal demokrasi ve sosyal devlet tanımlarıyla tanıştı, sosyal demokrat partiler kuruldu.

Demek ki sosyal alanda işçi emekçilerin çıkarlarını savunan ve toplumda eşit bölüşümü hedef alan sosyal demokrasi 1871 Komünü'nü yaratan küresel emek hareketinin yeni bir hamlesinin ürünü. Vurgulamak istediğim şudur; 1871 Paris Komünü sosyal yardım ve devletin yaratılmasında önemli ve yeni bir kilometre taşı olmuştur. Buna siyahi halkın ABD'de köleliğe karşı mücadelesini de eklememiz lazım.

Kısacası kökenleri eskilere dayanmasına rağmen, günümüz batılı sosyal devletleri ancak 19. yy ortalarında Batı Avrupa'da ortaya çıkmaya başladılar. Demek ki köleden modern ücretli köle olarak günümüz işçisine kadar ezilen işçi - emekçi sınıfların mücadelesi sosyal haklar ve sosyal devleti yaratan birinci ve esas dinamiktir.

B- SSCB ve sosyalist sistemin, sosyal yardım ve sosyal devletteki rolü

Avrupa ve hatta dünya genelinde sosyal devlet kavramının içerik kazanmasında kurulmuş olan sosyalist devletlerin soldan basıncı ikinci büyük dinamik olmuştur. Peki sosyalist devletler kimin, hangi sınıfların mücadelesinin ürünü? Şüphesiz 1871 Paris Komünü'nden SSCB'ye ve Doğu Avrupa sosyalist devletlerinden Küba'ya varana kadar kurulmuş olan sosyalist dev-

letler ve oluşan sosyalist sistemin kendisi de işçi - emekçi sınıfların kapitalizme karşı mücadelesinin ürünüdürler.

İşçi-emekçilerin, ezilen ve sömürge halkların büyük mücadelesinin içerik kattığı 20. yy devrimci dalgasının çapı, derinliği ve sonuçları Paris Komünü'nü yaratan 19. yy devrimci dalgasına göre daha büyük oldu. Bu sonuçlardan biri SSCB ve sosyalist sistemin oluşmasıydı. SSCB, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Doğu Avrupa sosyalist ülkeleri ile Çin, Vietnam, Küba olarak oluşan sosyalist sistem; güçlü dünya komünist ve işçi hareketi ve de Bağımsız Bağlantısızlar Hareketi bütününde oluşan 20. yy devrimci dinamiği emperyalist kapitalist sisteme ölümcül darbeler vurdu. 19. yy devrimci dinamiği gibi sadece kapitalist sistemin dallarını kırmakla kalmayıp gövdesini ikiye böldü. Ancak özeti kapitalizm ağacını kökünden sökemediği için kapitalizm kendisini onardı ve devrimci dalganın geri çekilmesiyle paralel SSCB ile sosyalist sistem yıkıldı. Yıkıldı ve tıpkı 1871 Paris Komünü gibi fakat daha kapsamlı yani küresel olarak sosyal, siyasal sonuçlara yol açtı.

SSCB ile sosyalist sistemin başta Avrupa olmak üzere küresel çapta yol açtığı sosyal ve siyasal sonuçların ne nasıl olduğunu uzun uzun anlatmak yerine Avrupa sosyal demokrasisinin beyni Willy Brandt ile yapılan bir röportajı özetleyerek aktarayım. Gorbaçov'un SSCB'de başladığı Glasnost (açıklık) ve Perestroyka (yeniden yapılanma) Sovyetler'de ve dünyada tartışılırken, bir gazeteci Willy Brandt'a şöyle sorar; "Sayın Brandt Glasnost ve Perestroyka başarılı olur mu? Siz nasıl bakıyorsunuz" der.

Brandt'ın yanıtı kısa ama çarpıcıdır; "Eğer Gorbaçov liderliğindeki SSCB, başladığı Glas-

SSCB ve sosyalist sistem yıkılır devamında küresel çapta belli başlı siyaset disiplinlerinin her biri olduğu yerden bir adım sağa kayar. Komünist hareket yeni sosyal demokrat ve yeşil harekete, sosyal demokrat hareket liberalizme, liberalizm ise neoliberalizme evrilir. Böylece dünya sermayesi ile siyasal rejimleri geçici rahat bir nefes alır. Ancak kapitalist sistem üzerindeki sol basınçtan kurtulsa da Paris Komünü'ne göre çok çaplı sosyal ve siyasal sonuçları geride bıraktı.

nost (açıklık) ve Perestroyka politikalarında başarılı olursa Avrupa daha sola gidemez çünkü bir adım daha sola atarsak bu komünizm olur" der. Çünkü SSCB ve diğer sosyalist ülkeler ağır ekonomik, sosyal güçlükleri olmasına rağmen iktidara geldikleri andan itibaren, sıfır işsizlik politikasıyla herkese çalışabileceği bir iş, evli her çifte bir ev ve herkese bedava sağlık, eğitim hizmetlerini hayata geçirerek öncelikle toplumun temel ve yaşamsal ekonomik, sosyal sorunlarını çözer. İşte sosyal devlet budur. Eğer sosyal devletin temel amaçlarından biri tam istihdamla işsizliği ortadan kaldırmaksa sosyalist ülkeler kuruldukları andan itibaren sosyal devletin ilk ve olmazsa olmazı olan adımları atarlar. Bunun ötesine (yani temel ve yaşamsal ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarını çözmenin

ötesine) varmak yani sosyalizmin amaçları arasında olan kültürel estetiğe ve talep esnekliğine de cevap verecek konuma yükselmekten korkar Brandt ve temsil ettiği kapitalist sistem.

Brandt'ın söylemi Avrupa sosyal devlet ve sosyal yardım olgusunun temelinde soldan baskı unsuru olan SSCB ve sosyalist sistemin kendisi olduğunun itirafıdır. Gorbaçov liderliğindeki SSCB, Glasnost ve Perestroyka politikalarında başarılı olsaydı ne olurdu? Bu sorunun yanıtını düşünmek bile istemeyen Brandt, SSCB'de Gorbaçov politikalarının başarılı olmamasını diler. Sonuç başarısız olur.

SSCB ve sosyalist sistem yıkılır devamında küresel çapta belli başlı siyaset disiplinlerinin her biri olduğu yerden bir adım sağa kayar. Komünist hareket yeni sosyal demokrat ve yeşil harekete, sosyal demokrat hareket liberalizme, liberalizm ise neoliberalizme evrilir. Böylece dünya sermayesi ile siyasal rejimleri geçici rahat bir nefes alır. Ancak kapitalist sistem üzerindeki sol basınçtan kurtulsa da Paris Komünü'ne göre çok çaplı sosyal ve siyasal sonuçları geride bıraktı.

İşte sosyal yardım ve sosyal devlet olgusunu tarih sahnesine çıkaran süreç ve dinamiklerin kısa özeti ve işte sağ siyasetin ancak 1945 sonrası sahip çıktığı sosyal yardım ve sosyal devletin kökeni böylesine tarihsel arka plana sahip.

III- Türkiye sosyal devlet ile 2. Dünya Savaşı sonrası tanıştı?

Dünyadaki gelişmeler özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın son bulmasıyla güçlenen SSCB ve kurulan sosyalist sistemin soldan basıncı, dünya ile paralel Türkiye'yi de etkilemiştir. II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin hemen ardından Türkiye'de de sınırlı

siyasal demokrasi ve sosyal devlet yönünde adımlar gelişmeye başladı. Sosyal haklar yönündeki gelişmelerin başında ilk olarak devletin işçilere yönelik yasal düzenlemeleri çıkarması gelir. Daha 1945 yılında, "ilk 3008 Sayılı İş Kanunu'nun uygulanması ve çalışma yaşamıyla ilgili konuları düzenleme, yürütme ve denetleme ile ilgili görevli olarak çalışma bakanlığı, bunun akabinde ise iş gücü piyasasının düzenlenmesi amacıyla İş Ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştu." Devamında, çok partili sisteme geçiş, 1947 yılında ilk Sendikalar Kanunu'nun kabul edilmesi ve 1952 yılında TÜRK-İŞ'in kurulması... Bu adımlarla birlikte esas 1961 Anayasasıyla sosyal devletin ilk adımları atıldı. Bu ve benzeri kimi sosyal adımlar 1961 Anayasası'nda "sosyal devlet ilkesi" olarak yer alır. Devamında yeni Sendikalar Kanunu 1965'te yürürlüğe girer ve 13 Şubat 1967 yılında DİSK kurulur. Zaten 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin nedenlerinden biri de 1945 sonrası değişen küresel siyasi dengeler ve Avrupa'da güçlenen sosyal devlet gibi yeni gelişmelere Türkiye'nin adapte olmasını sağlamaktı. Fakat atılan bu sınırlı kimi sosyal iyileştirmelere bile Türkiye sermayesi ile siyasal temsilcilerinin tahammülü yoktu. 1970'li yılların sonlarında dünyada gelişen Teacerizm ve Reganizm diye tanınan neoliberal politikaların etkisi çok geçmeden Türkiye'yi etkilemeye başlamasıyla sermaye ve siyasi iktidar "1961 Anayasası'na karşı olduklarını" açıklamaya başladılar. Nihayet bunu en net olarak Adalet Partisi başkanı Süleyman Demirel "bu gömlek bize geniş geliyor" diyerek Anayasa'yı açıkça hedef göstermişti. Bu çağrılar önce 24 Ocak 1980 kararlarıyla içerik kazanarak vahşi kapitalist politikalar yeniden uygulanmaya başlandı. Ardından 1982 Anayasası'yla zat-

Sosyal devlet ve sosyal yardımlar küresel olarak kazanılmış hak iken, Türkiye'de siyasi iktidar hatta son 22 yılda AKP/Erdoğan tarafından halka "yardım, sadaka, hayırseverlik" olarak taşındı. Kısacası Türkiye toplumunda yaratılan algı şudur, sosyal yardımları sağlayan devlet ve ilgili kurumları değil de iktidardaki parti hatta lideridir. AKP 22 yıllık iktidarı boyunca özellikle her seçim öncesinde halk arasında sürdürdüğü sözlü ve yazılı propaganda ile "yardımlar bizden yani AKP'den geliyor" algısını yerleştirmeye çalıştı ve kısmen başarılı da oldu.

en siyasetin "geniş gömlek" olarak tarif ettiği 1961 Anayasası'nda köklü değişikliklere gidilerek 1961 Anayasası'nda yer alan sınırlı "sosyal devlet ilkesi" ve hakların içeriği tamamıyla kuşa çevrildi.

Türkiye özelinde yaratılan sosyal yardım algısı

Sosyal devlet ve sosyal yardımlar küresel olarak kazanılmış hak iken, Türkiye'de siyasi iktidar hatta son 22 yılda AKP/Erdoğan tarafından halka "yardım, sadaka, hayırseverlik" olarak taşındı. Kısacası Türkiye toplumunda yaratılan algı şudur, sosyal yardımları sağlayan devlet ve ilgili kurumları değil de iktidardaki parti hatta lideridir. AKP 22 yıllık iktidarı boyunca özellikle her seçim öncesinde halk arasında sürdürdüğü

sözlü ve yazılı propaganda ile "yardımlar bizden yani AKP'den geliyor" algısını yerleştirmeye çalıştı ve kısmen başarılı da oldu. 65 yaş üstü sosyal güvencesi olmayan vatandaşa yapılan yardımlar, evde yaşlılık bakım ücretleri, sosyal yardıma muhtaç ailelere aynı (kömür, patates, gıda paketleri) yardımlar, aile destek paketleri, okul desteği ve nakdi yardımlar vb. Aynı yardımlar özellikle seçim dönemlerinde halka dağıtılan kömür, elektrik, doğal gaz, doğum ve gıda yardımları öne çıkarılır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, "Sosyal yardım programlarımız AB tarafından finanse edilen ve Türkiye Kızılay Derneği ile Aile Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardımlaşma programıdır" denilir. Açıkça kaynağı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı ve Teşvik Fonu (SYDT) diyor. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, 3294 Sayılı Yasa ile 1986 yılında kurulmuştu ama "633 Sayılı Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Fon Kurulunun teşkiline ilişkin hükümleri 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır. Fon Kurulunun görevleri ise 2018/3 Nolu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Cumhurbaşkanına, Sosyal Politikalar Kuruluna ve Bakanlığımıza verilmiştir."

Dolayısıyla bu yardımları, devlet ve ilgili kurumlarının sosyal devlet yasası gereği sağlanan yardımlar değil de sanki "hayırseverlik, iyilik, sadaka, zekat" olarak AKP özelde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından sağlandığı gizli ve aleni propaganda edilir. Ekonomik kriz bu algıyı kısmen 2024 Mart Yerel seçimlerinde yıksa da halen devam ediyor. Halen

sosyal yardım alan önemli bir kesim “Allah Erdoğan’dan razı olsun” diyor. Sosyal yardımların kaynağı elbette iktidar partileri değil ama “sosyal yardımların dağıtımının idari karar gereği iktidarın kararı olduğu için sosyal yardımların iktidardaki parti veriyor iklimi oluşuyor” ve de amaçlı oluşturuluyor. Bu da geniş bir seçmen kitlesi üzerinde iktidar partisi lehine siyasi etki yaratıyor. AKP iktidar olmanın bu avantajını hep kullandı kullanıyor ama yolun sonuna gelindi. Ve de “sosyal yardım” deyip geçmeyelim bu yardımların toplumsal etki alanı “2017’de 3 milyon 200 bin haneye ulaşırken... 2022’de yardım alan hane sayısı 4 milyon 400 bine yükseliyor”. Bu sayı “yaklaşık 16-17 milyon kişiye” yani “10-11 milyon dolayında seçmen demektir. 2024 Mart seçimlerinde sosyal yardım alan kitle ve seçmen sayısının daha da

arttığı açıktır.

Sonuç ve çağrı

Sosyal yardımlar önce SSCB ve sosyalist sistemin yıkılması ve ardından güçlendirilen neoliberal politikalarla çok büyük oranda kısıtlandı ve öyle ki Türkiye ve dünyada sosyal adalet var mı sorusu çoktandır ciddi olarak soruluyor.

Dünyanın en zengin 10 insanının toplam servetleri 1.5 trilyon dolar; “Dünya nüfusunun yüzde 55’ini oluşturan ve 10 bin dolar altı servete sahip 2,9 milyar kişinin toplam servetten aldığı pay ise yüzde 1.3 yani toplam serveti 5,5 trilyon dolar” ise;

Dünya nüfusunun yüzde 1,1’ine denk gelen dolar milyoneri olan 56 milyon kişinin toplam servetten aldığı pay yüzde 45,8’e yükselmişken, dünya nüfusunun

geriye kalan 99’unun toplam servetten aldığı pay ise 54.2 ile sınırlı kalmışsa, dünyada “sosyal adalet ve denge var” denilemez. Sermayenin iktidarları bu vahşi sömürü ve talan düzenini sürdürmek için de “yardım” adı altında sadaka dağıtarak yoksulluğu devamlı kılan yani ne öldüren ne de yaşatan politikalarla halkı kendine bağımlı kılmayı hedefliyor. Kaldı ki “sosyal devlet ve sosyal yardımlara, İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulandığı haliyle uygulanmaya dönülse bile toplumda eşitsizliği ve ekonomik, sosyal sorunları kökten çözmüyor, sistem içi iyileştirmeler yapıyor. Bunlar kapitalist sömürü düzenin kökten aşılması yolunda kazanılmış haklar olup elbette geliştirmeliyiz ama nihai çözümü getirmeyeceğini bilerek.

(Mayıs 2024)

BİR SANAT DALI OLARAK MİZAH

demirertemel@gmail.com

Sanatın gücü müthiş bir şeydir. Tam da bunun için muktedirler sanattan korkar, kontrolleri altına alıp, sanatı sanat olmaktan çıkartarak, iktidar sofrasındaki mezeye dönüştürürler. Bu koşullarda “Reyting mi önemli sanat mı?”^[2] diye soruyor Prof. Dr. Üstün Dökmen.

Özdemir Asaf’ın, “Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu, birinciliği beyaza verdiler,” dizelerindeki üzere yerkürenin dört bir yanında kapitalizmin kirlettiklerinin listesinde sanat ilk sıralarda yer alıyor.

Sadece, iktidarın tercih ve yönelimlerine göz atmak dahi yetiyor da artıyor: Ocak-Aralık 2023 döneminde kültür hizmetleri için 15.4 milyar TL, din hizmetleri için 45.2 milyar TL harlandı!^[3]

Oysa gerçek sanatsal üretim hem kendi içinde bir süreçtir hem de bir “tarih”tir, kendi altın zincirinin halkalarına sadık kalarak yol alır.

Tam da bunun için “Sanat eserlerini üretmek ve onlardan keyif almak bizi daha bütünlüklü insanlar hâline getirir”ken;^[4] Friedrich Nietzsche, “Gerçeklikten ölmek için sanatımız var”...

Jeanette Winterson, “Sanat yüreği büyütür”...^[5]

Jerzy Grotowski, “Sanat cehaletimizin veya cesaretsizliğimizin neden olduğu sınırlamaları yok etmek; kısacası içimizdeki boşluğu doldurmak: Kendimizi gerçekleştirmek için”...

Simone de Beauvoir, “Sanat, edebiyat ve felsefe, dünyayı yeniden bir insan özgürlüğü üzerine kurma girişimleridir.” “Sanatçının ifade edeceği bir dünya olması için, o, öncelikle bu dünyada yer almalıdır; baskıcı ya da baskı altında, yalgın ya da isyankâr, insanlar arasında bir insan”...

Andrey Tarkovski, “Sanatsal yaratıcılık tanımı gereği ölümün reddedilişidir. Bu yüzden de, sanatçının hayatı son tahlilde trajik bir sonla noktalanırsa da sanatsal yaratıcılık iyimserdir.”^[6] “Sanat insanın mantığına değil, duygularına seslenir. İnsan ruhunu ‘yumuşatma’yı iyiye karşı duyarlı kılmayı amaçlar”...^[7]

Theodor W. Adorno, “Sanatın bugünkü görevi, düzene kaos getirmektir,” derlerken sonuna dek haklılar.

Çünkü sanat yalnız kendindekiyle yetinme lüksüne sahip değildir.

“Nasıl” mı?

Sanat “üzerini açmaya” ve “yeni” olana ilişkindir; bu özelliği ile de siyasi düzenin/iktidarın dayattığı/dayandığı, “sanat olarak duyumsanabilir olana ilişkin sınırları” deler, ötesindeki olasılıklara işaret eder. Sanat, artık salt bir estetik nesne olmanın ötesinde, özgürlüğe ilişkin bir felsefi yapıttır.^[8]

Sanat saklamaz; gerçeği ortaya koyar, taraf olur, yasaklamaz;^[9] çünkü özgürlükçü ve özgürleştirir; mizah gibi.

“Gülmek devrimci bir eylemdir. Dik dur ve gülümse,” demiş Che Guevara.

Sarsıntılı, altüst oluşların sıkça yaşandığı sancılı değişim süreçlerinde mizah aynı zamanda yaşama ve sanatına büyük katkılar sağlar. Mizah içermeyen bir insani duruş ya da sanat dalı düşünebilir misiniz? Elbette “Hayır”!

Gerçekten de mizahsız insan,

larvaların ipekten kabuğu içinde, süresiz bir geleceğe güven duygusuyla, yarı bilinçle, değişmez niteliğiyle nasıl yaşıyorsa öyle yaşar. Mizah böceğin kozasını kırar, onu yaşama, ilerlemeye, var olmanın tehlikelerle dolu serüvenine yönelir.”^[10] diyor Robert Escarpit, ‘Mizah’ başlıklı yapıtında...

İnsan’ın bugüne doğru evrimleşmeye başladığı tarih, milyon yıllar öncesi. Bu gelişim düz bir çizgide olmuyor. ‘Bir adım ileri iki adım geri’ mutasyonlarıyla sürüp geliyor. Ancak binli yıllarda iz bırakmaya başlıyorlar. Kırk binli yıllarda kimi toplulukların mağara duvarlarına renkli resimler yaptığını biliyoruz. Müzik giriyor yaşamalarına ve mizah, vd’leriyle.

Giderek topluluklar oluşuyor; gelişerek dönüşerek. Ve durmuyor zaman. Bir itiraz ve eleştiri olarak mizah da öyle... Gerçekten de mizah, insan(lık)ın en güçlü ifade araçlarından biri ve sanat dallarının hemen hepsinde mizahın çok etkili biçimde kullanıldığını biliyoruz.

Edebiyatta, sinemada, tiyatroda, görsel sanatlarda, hatta müzikte sayısız ustanın yaratıları sanat evreninin başyapıtları arasında. Hiciv, ironi, kara mizah... Hepsi de, bir düşünceyi okura/ izleyiciye aktarmak adına sonsuz olanaklar sunar.

Hele ifade olanakları kısıtlıysa, mizah en elverişli araçtır sanatçı için. Tabii ki, sansürcü iktidarlar yakasından düşmez mizahçının. Sayısız mizahçımız yıllarca hapislerde yatmıştır.^[11]

* * * * *

Doğası gereği siyasal özellikler taşıyan mizah bir eğlence aracı değil, düşünme aracıdır. İnsan(lık) a soluk alıp verdirir. Güçlü bir silahtır mizah!

Usta ellerde hedefi 12’den vururken; sığınaktır mizah; bir

Mizahi duruş ya da gülmek somut bir tepkidir, duruştur. Ancak coğrafyamızda gelenekçi anlayışta mizahın iktidarla sevecen ilişkisi sadece “dalkavukluk” mesleğiyle sınırlıyken;^[12] Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden Merve Selin Şohoğlu da ekler: “Toplumda ne kadar fazla tabu varsa, o kadar fazla ofansif mizah gelişir.

dosttur; düşünme ve zekâ aracıdır; kusursuz eleştiri ve iletişim yoludur!

Mizahi duruş ya da gülmek somut bir tepkidir, duruştur. Ancak coğrafyamızda gelenekçi anlayışta mizahın iktidarla sevecen ilişkisi sadece “dalkavukluk” mesleğiyle sınırlıyken;^[12] Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden Merve Selin Şohoğlu da ekler: “Toplumda ne kadar fazla tabu varsa, o kadar fazla ofansif mizah gelişir.”^[13]

Karanlığın katmerlenmesi ofansif mizaha davetiye çıkarırken; Charlie Chaplin, “Gerçekten gülmek için acınızı alıp onunla oynayabilmelisiniz”...

Molière, “Sizi gülümsetebilen insanların peşine takılın, çünkü sadece bir gülümseme karanlık bir günü aydınlatabilir”...

Friedrich Nietzsche, “Bütün iyi şeyler güler. Yalvarırım gülmeyi öğrenin”...

Thomas Edward Brown, “Zenginlerin esprisi her zaman komiktir,” derler ki, Nasreddin Hoca’dan Molière’ye, Charlie Chaplin’den Aziz Nesin vd’leri bunun kanıtıdır.

* * * * *

O nedenle Mizahta güldürenle gülen birbirinin tamamlayıcısıdır, bütündür. Bu, toplumsal eleştirinin piri sayılan Nasrettin Hoca gülmecelerinde de böyledir. Akıl yürüterek gülünecek öyle olaylar yaratır ki hoca, dıştan ona, içten kendimize güleriz...

Molière de öyle. O yazdıklarıyla sadece Fransızların değil, sanatı yaşamının parçası kılan her ulustan insanın düşünme, duyumsama okuludur.

Tıpkı “Benim acım birinin gülüşüne sebep olabilir ama benim gülüşüm asla birinin acısına sebep olmamalı.” “Ben, tek bir şey olarak kalacağım, sadece tek bir şey olarak ve o da bir palyaço. O beni herhangi politikacıdan daha yükseğe ulaştıran bir uçak.” “Tüm hayatım gericiliğe ve sanatın ölümlüne karşı sürekli bir mücadeleden başka bir şey değildi,” diyen Charlie Chaplin gibi.

Evet mizah taraf olmak Onun satırlarındaki duruşla:

“Felsefem özgürlüğe inanmaktır, silahım gülmektir, Lisanım ise kalbimin sesidir”...

“Fark edeceksin ki; hayat yaşamaya değer eğer sadece gülümsersen”...

“Kahkahasız geçen bir gün boşa geçmiş bir gündür”...

“Din, dil, ulus ayrımcılığı olmayan yeni bir dünya yaratalım”...

“Nefret geçer, diktatörler ölür. Halktan aldıkları iktidar halka geri döner. İnsanlar ölür hürriyet ölmez!”...

“Sizleri bir hayvan terbiye eder gibi şartlandırıp topun ağzına sürenlere boyun eğmeyin”...

“Şu zalim dünyada hiçbir şey kalıcı değildir, dertlerimiz bile”...

“Son insan ölene kadar özgürlük asla yok olmayacaktır”...

Mizah bu olduğunda ya da

saray soytarılığıyla, Aziz Nesin'in, "Zübük; Kendi çıkarları için her yolu mubah sayan kişi," diye tarif ettikleriyle arasına kızıl sınırlar çekti mi, mizah olur.

Ve nihayet: İnsanın özgürleşmesinin başlangıcı, otoriteye gülme ve onunla alay etme yeteneğinden geçer.

(9 Mart 2024 19:42:19, İstanbul.)

NOTLAR

[1] Friedrich Nietzsche.

[2] Ayşe Emel Mesci, "Reyting mi Önemli Sanat mı?", Cumhuriyet, 13 Kasım 2023, s.11.

[3] Mustafa Bildircin, "Kültüre 15.4 Dine 45.2 Milyar TL", Birgün, 22 Ocak 2024, s.9.

[4] S. S. Praver, Karl Marx

ve Dünya Edebiyatı, çev: Ezgi Kaya-Selin Dingillioğlu, Yordam Kitap, 2019.

[5] Jeanette Winterson, Sanat Başkaldırır Coşku ve Cüretkârlık Üzerine, çev: Zeynep Baransel, Sel Yay., 2018.

[6] Andrey Tarkovski, Zaman Zaman İçinde, çev: Seda Kervanoğlu, Agora Kitap, 2011.

[7] Andrey Tarkovski, Mühürlenmiş Zaman, çev: Füsün Ant, Afa Yay., 1986.

[8] Ergin Yıldızoğlu, "Sanat ve Kitch: 'Kızıl Goncalar'...", Cumhuriyet, 1 Ocak 2024, s.11.

[9] Louis Massignon'un 1921 tarihli "İslâm Sanatlarının Felsefesi" başlıklı yazısının bir yerinde İbn-i Abbas'ın anlattığı bir hadisten söz eder: "Peki ama artık hayvan

resimleri yapmayacak mıyım, sanatımı bırakacak mıyım?" diyen bir İranlı ressam, "Evet, yapacaksın, ama hayvanların kafalarını kesmelisin, canlı görünmesinler..." diye yanıt verir. (A. Celal Binzet, "Sanata Açılan Savaş", Cumhuriyet, 21 Temmuz 2023, s.2.)

[10] Robert Escarpit, Mizah, çev: Mehmet Yalçın, İmge Kitapevi, 2016.

[11] Vecdi Sayar, "İktidarların Korkusu", Birgün, 18 Aralık 2022, s.15.

[12] "Gülmek çoğu zaman rüşvettir." (Barış Bıçakçı, Sinek Isırıklarının Müellifi, İletişim Yay., 8. baskı, 2016.)

[13] Filiz Gazi, "Merve Selin Şohoğlu: Ofansif Mizahı Tabu Geleştiriyor", Birgün, 20 Kasım 2021, s.11.

KÎJAN CÛMHÛRÎYET?

Çepa Tirk a bi salane di bê: “Emê Cûmhûrîyet ê ra bikin ser pîya.” Lê di sala 2024 an de ev ji gotine kê zêdetir, kirin armanca xwe.

Li ser vê mijarê divê ku em çend pirsan ji wan bi pirsin.

Ji bo çepa Tirk Cûmhûrîyet çî ye?

Çepa Tirk a ku Kemalîzm ji ferheng û heşên xwe dernexistî ye, li ku derê vê Cûmhûrîyet’ an faşîst e?

Ronakbîrên Kurd, Marksîst û Komunîstên Kurd ne li têgehên Cûmhûrîyet’ ê li vê Cûmhûrîyet’ a li ser koka faşîzmê bilind bû ye çawa mêze dike ?

Çepa Tirk dibe je ku “Cûmhûrîyet pêşveçûn e.” Belê rast e lê Cûmhûrîyet an Tirkan ev mîsyona pêşveçûnê li hemû herêmên Tirkiyeyê pêk anî an li hinek herêman têk bir. Pêşveçûn di ku vê Cûmhûrîyet an sedsale êrîşên ser gelên kê netewe û mafên wan dike de ye ?

Belê hewceye ku em berî dest bi têgehên Cûmhûrîyetê bikin. Cûmhûrîyet li hemberê nîzama feodalîst pêk hat û bi şoreşa

Fransî li hemû Cîhanê hat berçavan. Li dû şerên emperyalîst (şerrên cîhanê yê ku yekemîn) vê tegêhên li cîhanê zêdetir deng veda û kayzerî hilweşandin di şûne wan de dewletên neteweyî pêk anî. Têkiliyên hilberiyê guherandin. Ev nîzama ji bo mirovahiye gaveke zêdetir girîng û bi wate bû. Lê ji bo gelên kêmetewe dest-pêkirina asîmîlasyona ziman û çanda wan bû. Cûmhûrîyet li cîhê ku serî hilda û li dinyayê belav bû yanê li Ewropayê xwe her tim bi ramanên demokratîk ve girêda û pêşveçû. Lê li derê wan welatan wek welatên Rojhilata Navîn ev fikrên Cûmhûrîyet ê wek faşîzmê û zordarî yan gelên xwedî dewlet hate qebûl kirin. Van welata li gorî vê qebûl kirina xwe dewlata xwe meşandin. Wek ewrên reş xwe bera ser gelên kêmetewe dane û zordarî û zilma ku li wan kirine li cîhanê êş û keser vedane. Yanê xweya ye ku gava ramanê nêh fahmkirin û li welatêkî pêk bê ev raman çiqas nîşana pêşveçûnê be jî ne bese. Divê ku tê de ji ramanên kevna xirabîr fikrên qensêrî û hov wek Faşîzm ê pêk bê. Li Ewropayê em dikarin Polonyayê wek nîşana Kurdistanê bidin. Lê Polonya îro ser bi xwe ye. Ku

Polonya di şuna Kurdistanê de bûna îro ev jî bindest û perçe perçe bû.

Çepa Tirk ji ber ku Cûmhûrîyet’ ê têkiliyên feodalîst an Kayzerî yan Romê hilweşand wek pêşveçûnê lê dinêrin. Lê Cûmhûrîyet ê ev têkiliyên feodalîst li hemû herêmên Tirkiyeyê ra nekirin, li cîhê ku serhildan çê bûn bî begên feodal re ji bo serhildana têk bibe ket milên wan. Ew, bi dest kesên Cûmhûrîyet afirandin hatin xwedîkirin û li hemberê kesên sere xwe netewandin pişt girî yan wan kir. Hewkêşî yan wan herêmên serhildanê beravajî kirin. Kesên xwenda û zana, ronakbîr ji ber zilma wan ,û ya dewletê tu çare ne dîtin û penaber bûn. Bi hezaran ronakbîr û rewşenbîrên kurd mişext bû an jî kujernedîyar bûn ji xeynî wan bi hezaran jî di girtîgehê Cûmhûrîyet ê de bi zordarî yan gûrê har bi şkencê hovî hatin kuştin. Li herêma bakurê Kurdistanê li ser navê ronahiye bi tenê ev roja pîroz a ku li ezmanan ma, ku bikarî bu na wê ev jî bi daliqandana.

Yanê li Cûmhûrîyet ê gava em bi çave kî wîsa lê binêrin ji ber ku

ev rewşenbîr û ronakbîr li bakûren Kurdistanê nehabandin ev der ji zanist veqetand ji bo ev der Cûmhûriyet ne pêşveçûn, paşverû ye. Cûmhûriyet ê li bakurên Kurdistanê tu car pêşveçûn ne kir armanca xwe bi tenê armanca wê asîmîlasyona gelên Kurd bû. Li gor wê armancê gav avêtin. Ji bo wan a girîng ne pêşveçûna bakûr bû ji bo wan a girîng asîmîlasyona bakûr bû. Ji wê belê Cûmhûriyet'ê li bakurên Kurdistanê ne feodalîzm ne jî têkilîyên hilberînê guhert wê bi tenê pêşveçûna gelê Kurd ya ku li ser civaknasî û zanist şûnde xist û gelên Kurd kir bindestê axa, şexa û mella. Kurd înkâr kirin û nave xwe li me, li gundên me, li bajarên me kirin. Zimanê ku bi hezar salan li ezmanên herêman Mezrobotan têh bihîstin qedexa kirin.

Wan di dibistanê xwe de em ji huner, çand û zimanê xwe dûrdixistin. Lê divê neqîm bû ku ser de di dîrokê de em xirab xwe serbilind derdixistin. Ji bo em nasnameyan wan bicibînin û nîjadên xwe ji bîr bikin di çar aliyan de êrîşên serme dikirin. Ji wê belê Cûmhûriyet ên ji demokrasî yên dûr, xeynî zordarî yên di çavên kêmetewe de tiştêkî din nine.

Îro çepan Tirk peyvên sedsal berê tîne ser ziman. Sedsal berê digotin: "em herdû birane û em welatê xwe ji dest emperyalîstan xelas bikin bi hev re dibin ala xwe de bijîn." Lê dû şer ji bo navên xwe bisermedin êrîşê nasnameyan me kirin. Îro çepa Tirk dîsa van peyvana tîne ser ziman lê tu bahse Kurdistan a sedsale di bin lingên xwînxwar û emperyalîst de

nakin.

Çepa Tirk berê xwe daye Enqerê û bi wan fikir û ramanên sedsale Kurd ji huner, çand û zimanê xwe kirîye ji Kurdan piştgiriyê dixwazin. Sedsal berê kalikên me ketin wê dafê û îro bi hezaran ciwanên Kurd jî ketine wê dafê. Sedsale xaka vî welatên zanist û qedîm hêsrên ji xwîne li çavan dibarîne. Lê bakûrê Kurdistanê di bin şevên reş de tovên xwe çîyan din û li hemberê vê dijvarîyê dîsa li ser xaka xwe rewşenbîr, ronakbîr, xwenda û zana pêk anîn. Îro bi ramanên sosyalîst emê tîk bibin wek şerrê cîhanê yê du yemîn wê Cûmhûriyet a ku Faşîst.

Armanca me sipehî ye, ronahî ye, fêl û daf tî de nîne. Şoreşa sosyalîst û Welate kî a azad.

İsmarlanmış bir kitap: "KÜRTLER; TARİHİ VE İÇTİMAİ TEDKİKAT"

hgrby_34@hotmail.com

1908 devrimiyle iktidara ortak, Ocak 1913 darbesiyle mutlak iktidar olan İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC), çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu'nda, tek ırka dayalı ulusal bir Türk devleti kurmayı hedefledi. Anadolu'nun Türkleşmesi, sanayi ve ticaretin Türklerin eline geçmesi, İTC'nin kuruluş ilkeleri arasındaydı. Bu yüzden İTC'nin ulusalcılığı çok kısa sürede ırkçılığa/Türkçülüğe evrilirken, İmparatorluğu oluşturan diğer halklara karşı da saldırganlığa ve hatta yok etme siyasetine dönüştü. Hristiyan unsurları (Ermeniler ve Rumlar) Türkleri sömüren asalaklar olarak halka tanımlarken, karalama kampanyaları ile kamuoyu oluşturmaya çalıştılar. Bunlardan kurtulmak, ulusal bir vazife olarak addedildi. Türkiye, asalakların değil Türklerin olmalıydı ve her Türk bunun mücadelesini vermekle sorumluydu. Anadolu'nun Hristiyan unsurlardan temizlenmesi bir zaman ve fırsat meselesiydi. Oysa Müslüman ama Türk olmayan halkların asimile edilmesi için böyle bir

zamana ve fırsata ihtiyaç yoktu. Geç kalınmadan hemen harekete geçilmeliydi ve öyle yapıldı.

İTC hareketi Emperyalist Avrupa devletlerinin şimşeklerini üstüne çekmemek için işe önce Osmanlı toplumunu oluşturan Müslüman halklardan başlamak istediler. Fakat halledilmesi gereken bir sorun vardı, Araplar. Araplar hem nüfus olarak çoktular hem de Kur'an kaynaklı güçlü bir dilleri vardı. Arapları asimile etmek çok güçlü, gerekli de değildi. Geriye iki önemli toplum kalıyordu, Anadolu'nun doğusunda Kürtler, Balkanların en batı ucunda Arnavutlar. Bu iki halk sorunsuzca asimile edilirse, Adriyatik Denizi'nden Zagros Dağları'na kadar ki bölge sorunsuz ana vatana dönüşebileceği gibi, Azerbaycan'a ulaşmak ve hatta turan yolu da açılmış oluyordu.

İttihatçılar, II. Abdülhamid'in güvenini kazanan Arnavutları, meşrutiyet karşıtı, devrim düşmanı olmakla suçladılar. İstanbul basınında başlatılan karalama kampanyasıyla, Arnavutluk üzerine yapılacak

operasyona kamuoyu oluşturuldu; ülke, çok kapsamlı ve geniş çaplı operasyonla ateş ve kan gölüne dönüştü. Peki, Arnavutların suçu neydi? İttihatçılara göre tek suçları bu dağlı halkların, Türkleşmeye karşı gösterdikleri dirençti: yani Türkleşmiyorlardı. Dillerine ve millî geleneklerine derinden bağlılık gösteren Arnavutların bu direnişi İttihatçıları öfkeliyordu: Ulusal değerlerine bağlılıktan kaynaklanan en mütevazı talepler dahi, ayrılıkçılık alameti olarak algılanıyordu.

Türkleşmeye karşı direnç gösteren Arnavutları güç kullanarak sindirmek ve Türk halk potası içinde eritmek birinci hedef haline gelmişti. Arnavutların Müslüman olmaları, onlara karşı yapılacak bir operasyona, Avrupa'nın güçlü devletlerinden de bir itirazın gelemeceği düşünülüyordu. İTC'nin Merkez Komitesi'nin güçlü simalarından Dr. Nazım, bu kararlılıklarını şöyle açıklıyordu: "Çeşitli milletlerin hak iddiası bizler için ciddi bir sıkıntı kaynağıdır. Bütün gruplar yok olmak zorundadır. Topraklarımızda tek ulus -Osmanlı ulusu- ve tek dil

-Türk dili- olmalıdır. Bizler için can alıcı bir zorunluluk olan bu durumu Rumların ve Bulgarların kabul etmesi kolay olmayacaktır. Onlara bu acı reçeteyi yutturmak için Arnavutlarla başlamamız gerekiyor. Yenilmez olduklarını düşünen bu dağlılara boyun eğdirdiğimiz zaman gerisi kendiliğinden gelecektir. Arnavutları topa tuttuktan, Müslüman kanı döktükten sonra artık gâvurlar dikkatli olsun. Kılını kıpırdatan ilk Hristiyan ailesinin, evinin ve köyünün yerle bir edileceğini görecektir. İlk kurşunu Müslüman Arnavutlara sıktığımız için Avrupa'nın sesini yükseltmeye ya da bizi Hristiyanlara işkence etmekle suçlamaya cesaret edemeyecektir." (Kevorkian, 2015; 179)

Kürtlerin merkezden uzak olmaları, coğrafi konumları ve nüfus oranları, Arnavutluk üzerine yapılan askeri operasyonun bir benzerinin Kürdistan üzerine yapılmasını şimdilik önlüyordu. Bu bakımdan Kürtler kısmen özgür bir ortamda yaşadılar; zaman zaman ağır baskılara uğrasalar da İstanbul'da gittikçe çeşitlenen zengin bir Kürt basını geliştirdi. 1898'de "Kürdistan" gazetesinin yayın hayatına başlamasıyla başlayan Kürt basın serüvenine, 1908'de Kürd Teavün ve Terakki Gazetesi, 1913'te Roji Kurd, Hetawi Kurd gibi gazeteler ile birlikte pek çok siyasi örgüt ve kuruluş da eklendi. Buna rağmen Kürtlerin Türkleştirilmesi öncelikli hedefler arasında hiç çıkmadı.

Kürtlerin Türkleşmesi askeri operasyonlardan ziyade ideolojik ikna araçları kullanarak sağlanabilirdi. Yöntem gayet basitti. Kürtlerin, Kürt olarak bir tarihleri, kültürleri ve orijinal bir dillerinin olmadığı, aslında Kürtlerin tarihi süreç içerisinde "başkalaşan" Türkler olduğu [uydurulmuş] "ilmi araştırmalar" ile ispatlanırsa sorun kendiliğinden çözülecekti. İTC bu alanda şeytanın dahi

Kürtlerin Türkleşmesi askeri operasyonlardan ziyade ideolojik ikna araçları kullanarak sağlanabilirdi. Yöntem gayet basitti. Kürtlerin, Kürt olarak bir tarihleri, kültürleri ve orijinal bir dillerinin olmadığı, aslında Kürtlerin tarihi süreç içerisinde "başkalaşan" Türkler olduğu [uydurulmuş] "ilmi araştırmalar" ile ispatlanırsa sorun kendiliğinden çözülecekti. İTC bu alanda şeytanın dahi aklına gelmeyecek bir çözüm üretti. Avrupa'da (Almanya'da) hiç yazılmayan bir kitabı, "Kürtler; Tarihi ve İçtimai Tedkikat" adıyla, yine Dr. Friç adlı bir Alman profesör tarafından yazılmış gibi göstererek, Kürtlerin, aslında başkalaşan Türkler olduğunu [ilmen] ispatlamaya çalıştılar.

aklına gelmeyecek bir çözüm üretti. Avrupa'da (Almanya'da) hiç yazılmayan bir kitabı, "Kürtler; Tarihi ve İçtimai Tedkikat" adıyla, yine Dr. Friç adlı bir Alman profesör tarafından yazılmış gibi göstererek, Kürtlerin, aslında başkalaşan Türkler olduğunu [ilmen] ispatlamaya çalıştılar.

Kitap, İTC tarafından sipariş üzerine "Habil Âdem" takma ad kullanan, Arnavut aslı Naci İsmail (Pelister) adlı şahsa yazdırıldı. Oldukça ilginç bir şahsiyet olan Habil Âdem'in doğum tarihi, ailesi hakkında net bilgilere sahip olmadığımız gibi eğitimi konusunda da çelişkili bilgiler var. Kendi ifa-

desine göre "elektrik mühendisi olmak için gittiği Almanya'dan felsefe doktoru olarak" dönmüştür. Kendisiyle 1932'de tanışan Abidin Nesimi'nin deyimiyile "meşahir-i meçhule" (tanınmayan ünlüler) grubunun en mümtaz örneklerinden biridir; Almanca, İngilizce, Fransızca ve Macarca biliyor...

Habil Âdem Almanya'dan döndükten sonra önce Emniyet Umum Müdüriyeti'nde (EUM) çevri bürosuna, oradan da Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulan Aşâir ve Muhacirîn Müdüriyyet-i Umumiyyesi (Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğü) bünyesinde kurulan Encümen-i İlmiyye Heyeti'ne geçer ve kitaplarını sipariş üzerine bu bünye içerisinde yazar: 4'ü 1916 yılında, 3'ü 1918 yılında olmak üzere toplam 12 eser yazdığını iddia etmiştir. Fuat Dünder, bir kişinin bu kadar kısa sürede her biri farklı konuda uydu-ruk bilgilerden oluşsa da 12 kitap yazmasının imkânsızlığına dikkat çekerek bu kitapların İttihatçıların etnik politikalarına "ilmi kılıf" uydurmak için Encümen-i İlmiyye Heyeti tarafından yazıldığını ileri sürer. Encümen-i İlmiyye Heyeti bünyesinde İttihatçı sosyolog ve etnologların yanı sıra Alman uzmanlarda görev yapıyordu. Nitekim bu eserlerde Habil Âdem'in ismi ya hiç geçmiyor ya da mütercim (çevirmen) olarak geçiyordu. Yazarların adları ise Prof. Cons Mol, Prof. Libah (Habil'in tersi), Dr. Frayliç, Mühendis Rolig, Prof. Vayt gibi uydurma isimlerdi.

Habil Âdem, kitaplarında neden uydurma adlar kullandığını 1923 yılında yayımladığı "Ankara ve Avrupa Siyaseti" adlı kitabında (sadeleşmiş haliyle) şöyle açıklayacaktı. "...on sene önce yayımladığım çeşitli eserlerde savunduğum konuların birer birer gerçekleştiğini görüyorum. O zamanın tehlikeli ve kararsız hükümeti karşısında yeni düşüncelerin

yeni anlayışların yayımlanması güç idi. (...) ve nihayet kendi şahsımı ortadan kaldırmaktan başka çare bulamadım. O zaman kendi eserlerimi hayali birer Avrupalı yazara atfeyledim. Kamuoyunun etkilendiği bilfiil sabit 12 eser yayımladım. Hepsinde de ben çevirmen durumunda idim. Çevirmenin fikirleri üzerinde ne etkisi olabilirdi? Hiç...işte bu hiçtir ki bugünkü ilmin oluşmasını mümkün kıldı. En muğlak en çetin konuları en açık ve kesin bir şekilde yazdırabilirdim.”(Hür, 2017; 91)

1917’de kurulan Encümen-i İlmîye Heyeti, İmparatorluktaki etnik, dinsel ve siyasal gruplara ilişkin bir dizi kitabın yanı sıra, 1918 yılında Osmanlı döneminin Kürtler hakkındaki ilk ve son kitabı olan “Kürdler, Tarihi ve İçtimai Tedkikat”ı yayımlandı. Kitabın yazarı, “Berlin Şark Akademisi Profesörlerinden Dr Friç (Fritz)” çevirmen Habil Âdem olarak belirlenmişti. 384 sayfadan oluşan kitabın son sayfasında “birinci cildin sonu” ibaresi düşünülmüşse de şimdiye kadar sonraki ciltlere rastlanmamıştır. Kitap yayımlanmadan önce ana bölümleri “Kürdlerin Menşai” ve “Kürdlerde Kabile Teşkilatı” adı altında AMMU’nun Ahileri incelemekle görevlendirdiği Zekeriya (Sertel’in) İçtimâiyat adlı mecmuasında 1917 Ağustos ve Eylül aylarında iki bölüm halinde yayımlanır. Bu iki yazıda da yazar adı belirtilmemiştir.

Kitabın içeriğine baktığımızda adına tezat, Kürtlerin tarihleriyle ilgili somut verilere dayalı veri sunmadan, sadece masallara, efsanelere ve hikâyelere dayanarak Kürtler hakkında görüşler öne sürer; Kürtlerin tarihte ortak bir siyasî oluşum veya devlet kuramadıklarını, buna rağmen Kürtler kendilerini “Kürt” olarak tanımladıklarını, bu bilinçle de Arap, Fars ve Gürcü halklarından ayrıldıklarını yazar. Kürtler, Ortodoks Müs-

Kitabın en etkili ve en çok başvurulan bölümü, dil bölümüdür, Kürtçenin orijinal bir dil olmadığı ispatlanmaya çalışılır. “Lisânlarına nazaran, Kürtlerin ‘Arî’ ırkına mensup oldukları, fakat ‘bu lisânın şekli meselesinin de tamamıyla halledilemediği’ aktarılır. Çünkü ‘bugün Slavca söyleyen eski Türk Bulgarları, Romence söyleyen eski Palajlar, Almanca söyleyen eski Rusyalılar, İngilizce söyleyen eski Normanlar, Arapça söyleyen eski Berberiler, Mısırlılar ve kadim Asurîler vardır. Ayrıca ‘küçük ve mâzileri müphem (belirsiz) millet için lisânın bir ehemmiyeti kalmamıştır’ denilmektedir.

lüman da değildirler, İslamiyeti kendilerine uydurarak veya kendilerine göre yorumlayarak almışlardır. Aşiretler halinde ve dağlık coğrafyada özgür yaşam biçimleri Kürtleri Arap ve Acem kültürlerinin etkilerinden korumuştur. Böylece Kürtlerin Arap ve Acem olmadıkları ispatlanmaya çalışılır.

Kitabın en etkili ve en çok başvurulan bölümü, dil bölümüdür, Kürtçenin orijinal bir dil olmadığı ispatlanmaya çalışılır. “Lisânlarına nazaran, Kürtlerin ‘Arî’ ırkına mensup oldukları, fakat ‘bu lisânın şekli meselesinin de tamamıyla halledileme[diği]’ aktarılır. Çünkü ‘bugün Slavca söyleyen eski Türk Bulgarları, Romence söyleyen eski Palajlar, Almanca söyleyen eski Rusyalılar, İngilizce söyleyen

eski Normanlar, Arapça söyleyen eski Berberiler, Mısırlılar ve kadim Asurîler vardır. Ayrıca ‘küçük ve mâzileri müphem (belirsiz) millet için lisânın bir ehemmiyeti kalmamıştır’ denilmektedir.

Kökene belirsiz küçük bir millet olarak kodlanan Kürtlerin aslında Kürtçe konuşan Türkler oldukları ima edildikten sonra, sıra Kürtçenin aslında Türkçe olduğunun kanıtlanmasına gelir. Bu da şu ana kadar bulunmamış ve Petersburg Akademisi tarafından yayınlandığı iddia edilen “Kürtçe-Ruşça-Almanca Lügat” adlı sözlüğe dayandırılarak anlatılmaya çalışılır. “8307” kelimededen oluştuğu belirtilen sözlükte, kelimelerin hangi lisanından geldiğini gösteren ek bir tablo da var. Buna göre: Lisan ve kelime adedi, Pehlevi (eski) 370, Zend 1240, Türk (eski Türkmen) 3080, Ermeni 220, Arap (eski lisanında) 2000, Farsî (eski edebiyattan) 1030, Asıl Kürt 300, Çerkes (eski) 60, Gürcü (eski lisanından) 20, Keldani 108 olarak verilmektedir.

Tablo dikkatlice incelendiğinde kelime adedi 8307 değil, 8428 olduğu görülür. Tabloya göre büyük çoğunluğu Türkçeden 3080, Farsî’den 2640, Arapçadan da 2000 kelimenin alındığını, bu üç lisanından gelen kelimelerin toplamı 7720 olduğu anlaşılır. Asıl Kürtçenin 300 kelime olduğu, geri kalanların öbür lisanslardan geldiği belirtiliyor. Türkçeden başka lisanslardan gelen kelimelerin de aslında Türkçeden alındığı için Türkçeleşmiş kelimelerdir. Dolayısıyla Kürtçe başkalaşmaya/değişime uğramış Türkçeden başka bir lisan değildir. Kaldı ki Kürtçe kökenli olduğu söylenen 300 kelimenin de çoğu dağ-bayır ismi olduğundan geriye sadece 30 kelime asıl Kürtçe kalır. Böylece tarihsiz, köksüz ve kültürsüz oldukları için Kürt diye bir millet, orijinal lisansları olmadığı için Kürtçe diye bir dillin olmadığı da ispat edilmeye çalışıl-

mıştır.

Kitabın temel tezi, o gün Kürt diye anılan topluluğun gerçek anlamda dilinden, kendine özgü millî ruhu taşıyan edebiyatından ve tarihinden bahsedilemeyeceği, kökeni belirsiz farklı kabilelerden oluşan bir topluluk olduğudur. İddiaya göre dili yoktur, kullandığı dil değişime uğramış Türkçeden başka bir dil değildir. Edebiyatı yoktur; geliştirdiği edebiyat Asya topluluklarının ortak edebiyatından başkası değildir. Tarihte Kürt diye bir isim de yoktur, ilk kez Cengiz Han bu ismi telaffuz etmiş, ondan sonra gelen Turani hakanlar da aynı ismi kullanmaya devam etmişlerdir. Kısacası Kürt diye tanımlanan topluluklar, Arap, Fars, Ermeni ve Gürcü değildirler. O halde Kürtler “Dağlı Türklerden” başkası değildirler.

Kitabın ilginç özelliği, İttihatçılardan sonra iktidara gelen Kemalist kadroların da Kürtlerin varlığını inkâr etmek için, bir propaganda silahı olarak uzun süre kullanmış olmalarıdır. Kitap ve kitaptan adı geçen lügat, kaynak gösterilerek farklı kişiler tarafından ama birbiriyle tıpkı aynısı çok sayıda kitap yazılacak, devlet tarafından basılacak, bedava olarak okullara, halkevlerine dağıtılarak halka ulaştırılacaktır. Mehmet Şerif Fırat tarafından, bu kitaptan esinlenerek yazılan, 27 Mayıs Hareketinin önderi Cemal Gürsel’in önsözülü basılan ve bedava halka ulaştırılan “Doğu İlleri ve Varto Tarihi” adlı kitap, özellikle Alevi Kürtlerin asimile edilmesinde etkin bir araç olarak kullanılmıştır.

Bu kitaptan esinlenen bilim insanları, öğretmenler ve siyaset adamları görüşlerini her ortamda dile getirerek, Kürt diye bir millet, Kürtçe diye bir dilin olmadığını savunmuşlardır. Türk Ocakları’nın 28 Nisan 1927 tarihinde toplanan Yedinci Kurultay’ında en çok dil üzerinde durulmuş, Türkiye Cum-

Bu kitaptan esinlenen bilim insanları, öğretmenler ve siyaset adamları görüşlerini her ortamda dile getirerek, Kürt diye bir millet, Kürtçe diye bir dilin olmadığını savunmuşlardır. Türk Ocakları’nın 28 Nisan 1927 tarihinde toplanan Yedinci Kurultay’ında en çok dil üzerinde durulmuş, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Türkçeden başka bir dilin konuşulması yasak edilmesi istenmiştir.

huriyeti sınırları içinde Türkçeden başka bir dilin konuşulması yasak edilmesi istenmiştir. Kurultay delegelerinden İshak Refet Bey, adı geçen kitaptan oldukça etkilenmiş ki konuşmasını şöyle sürdürür: “Kürdistan tarihi yoktur. Kürtlerin tarihi Türk tarihi ile karışmıştır. Kürtçe denilen lisan yoktur. Bugün Kürtçe lisanı sekiz bin kelimedden ibarettir. Bunun üç bini Türkçedir. İki bin kadarı Kürtçeleşmiş Arapçadır. Mütebaki iki bin beş yüz kadar kelime de eski ve yeni Farsçadır. Efendiler Kürtçe olarak kelimenin içinde üç yüz kadar kelime vardır. Ve en ziyade tuhaf cihet, bu lisanın fiili de yoktur. Lisanların varlığını, benliğini ölçtürebilen alet, fiillerdir. Bunların fiilleri de yoktur. Kürdün lisanı, tarihi ananesi olmadıktan sonra ve yalnız bol bol vahşeti olduktan sonra Kürdü temsil etmenin ne ehemmiyeti var. Kürtler gayet kolay asimile edilebilirler. Elverir ki biz çalışalım.” (Tekin, 2009; 82)

1940’ların başında Türkiye Üniversiteleri [O dönem sadece

İstanbul ve Ankara üniversiteleri var] yaz tatillerinde Anadolu’nun farklı şehirlerinde ama genellikle Kürt şehirlerinde halkevleri salonlarında sözde halka seminer ve konferanslar verirdi. 23-30 Eylül 1942 tarihleri arasında Elazığ’da düzenlenen 3. Üniversite Haftası dolayısıyla Ord. Prof. Besim Darkot, “Tunceli Üzerinde Coğrafi Görüşler” adlı bir sunumda bulunur. Dersimlilerin atalarının Horasan’dan geldiklerini ve Ahmet Yesevi Dergâhına mensup olduklarını söyledikten sonra Dersimlilerin Türklüğü hakkında şunları söyler: “Bu böyleyken, Osmanlı devrinde bunlara toptan Kürt denilmiş ve Dersimliler de Kürt oldukları için değil, fakat Kürt denile denile Kürt olmuşlardır.” Bir Ordiyanus Profesörün ağzından dökülen bu kelimeler, sıra Kürt ve Kürtçeye gelince, sözde Dr. Friç’e yazdırılan kitaptan yazılanları diğerleri gibi tekrarlamakta bir sakınca görmez. Besim Darkot Kürt ve Kürtçe konusunda şunları söyler; “Şimdi konferansımızda ilk defa sözü geçen şu Kürt mefhumunu ele alalım ve biraz üzerinde duralım. Mevzuun dışına da çıksak, bu değer! Resmi Yıllık, 1935 nüfus sayımına göre, 1,5 milyona yakın vatandaşımızın, anadil itibarıyla Kürtçe konuştuğunu yazar. Acaba Kürtçe denilen şey nedir? İlmî bir görüşle incelenmiş midir? 1.5 milyon vatandaşa böyle bir damga vurmak [haşa] ne demektir? Bu düşünülmüş müdür? Bu damgayı vurunca karşımızda 1,5 milyonluk mütecanis (eş türden) bir kütlenin varlığını kabul etmiş oluruz. Fakat bu hükmümüzü vermekte çok acele etmeyelim. Biraz çetrefilli bir dille konuşanları, hemen bir araya toplayı veriyoruz. Gerçekte burası hakiki dilcilerin ilmi araştırmalarını bekliyor. Bu tetkiklerin neticelerini bekleyelim, fakat mevcut bazı işaretlere bakarak şunu tereddütsüz ifade edebiliriz: Kürtçe diye bir dil, Kürt diye

bir mütecanis kütle tasavvuru, milli birliğimiz bakımından sadece zararlı değil, fakat yanlış ve haksızdır. Doğu Anadolu'da böyle bir tek dil değil, birçok dağınık lehçeler var. Ve belki bunlar kendi aralarında ne kadar birbirine yakınsalar, her biri ayrı ayrı Türkçeye de o kadar yakındır. Bunu görmek ve göstermek lazımdır. Çarlık Rusya'sının devlet akademisi, bir Kürtçe lügat kitabı hazırlayarak 8000 kelime tespit etmiş, fakat bu kelimelerden %36'dan fazlasının Türkçeden geldiğini kaydeylemişti. Türkçeden sonra en hâkim rol oynayan Farsçanın hissesi ancak %30 idi. Geri kalan kelimeler Ermenice ve Arapçaya bağlanıyordu. Burada esasen beliren Türkçe hâkimiyeti gerçekte daha kuvvetli olabilir; zira Arapça kelimelerin çoğu, Farsçaların bir kısmı, esasen Türkçede de kullanılmaktadır ki, çok muhtemel olarak büyük bir kısmı Türkçe vasıtası ile geçmiştir. Nihayet şunu da ilave edelim ki, bu lügat kitabı, iddiamıza kuvvetli bir destek olduğu halde, ona bile fazla dayanmak caiz değildir, zira yukarıda söylediğimiz gibi, ortada mütecanis bir tek dil bulunduğu bize şüpheli görünüyor.” (*Beşikçi, 1990; 113)

Kürtleri yok sayan bu kitap uzun zaman gündemden düşmeyecektir. 1960'lı yılların kısmen özgülük ortamından yararlanan Kürt gençliği başta Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) olmak üzere çeşitli adlar altında örgütlendiler.

12 Mart 1971 yılında gerçekleştirilen askeri darbeden sonra tutuklanan DDKO üyeleri, askeri savcının bu kitabı dayanak göstererek hazırladığı iddianamesine karşın, yine bu kitabın tezlerini çürütecek savunmada bulunurlar. Kürtlerin Orta Doğu'da yaşayan halklardan bir halk olduğunu, Kürtçenin de bu halkın ana lisanı olduğunu savunurlar. 23 Ekim 1971 yılında “Diyarbakır-Siirt İleri Sıkıyönetim Komutanlığı Mahkemesi Askeri Savcılığı” tarafından DDKO davası için hazırlanan iddianamede “Kürt diye bir halkın, Kürtçe diye bir dilin olmadığı vurgulanırken, “Kürtler; Tarihi ve İçtimai Tedkikat” kitabından alındığı aşikâr olan lügate atıfta bulunur. DDKO'lu tutuklular “İddianameye Cevap” adı altında bir metin hazırlarlar. “Kürt Savunmalar Tarihi”nde buna “167 Sahifelik Metin” deniliyor. (Kürt Tarihi, sayı: 19)

DDKO'lu tutuklular, bu metni duruşmalar sırasında, mahkeme huzurunda okuyabilmek için büyük çaba harcadılar. Zira mahkeme, dosyada böyle resmi bir belge olmasın, tutanaklarda yer almasın diye bu metnin mahkeme huzurunda okunmasına karşı sert bir tutum takınsa da kararlı bir duruş sergileyen tutuklular bu metnin mahkeme huzurunda okumayı başardılar. DDKO'nun bu onurlu tavrı gelecekte Kürt sorunun da devlet katında çok önemli gedikler açacaktır. DDKO davasında yargılanan Musa Anter, bir duruşmada

askeri savcının “Kürtçe denilen dilin 30 kelimesi bile yok” demesi üzerine Anter, “tavukların bile 30 çeşit gıdaklaması var, Kürtlere, Kürt halkına neden hakaret ediyorsunuz savcı bey” diyerek tepkisini gösterir.

Kitabın tezlerine can simidi gibi sarılan Türk politik eliti bu tutumunu 2000'lere kadar sürdürür. Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin anadilde eğitim istemiyle verdikleri dilekçelerden dolayı haklarında açılan dava için Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) savcısı Nuh Mete Yüksel tarafından hazırlanan iddianamede, yine bu kitaba müracaat edilmiş ve Kürtçe diye bir dilin olmadığına dair tezler savunulmuştur. Günümüzde bile Kürtçenin eğitim dili olmayacak kadar ilkel olduğunu savunan görüşler vardır.

Kaynakça:

Beşikçi İsmail; Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi: Belge Yayınları, İstanbul, 1990

Doktor Friç; Kürdler, Tarihi ve İçtimai Tedkikat: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014

Hür Ayşe; Kürtlerin Öteki Tarihi: Literatür Yayınları, İstanbul, 2017

Kevoorkian Raymond; Ermeni Soykırımı: İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Tekin Gülçiçek Günel; Beyaz Soykırım: Belge Yayınları, İstanbul, 2009

KURD Û KURDISTANA ROJANE TÊKÇÛNA DEWLETÊN SOSYALÎST*

Dewletên sosyalîst alîkariya pir dewletên bindest kirin. Çi mixabin dema dor dihatê Kurdistan her dem çiv didan xwe. Li walatê Tirkîyê û Îrane bi milyon Kurd dijîn. Welatên sosyalîst bi serokatiya Sovyetê her dem alîkarên partiyên komunîst yên li wan welatan bûn. Partiya Komunîst ya Tirkîyê (TKP) û ya li Îrane TUDEH her dem neyartiya Kurdistan dikirin heya dawî li xwe anîn. Partiya Komunîst ya Iraqê û sekreterê xwe Eziz Mihammed û Partiya Komunîst ya Suriyê û sekreterê xwe Halîd Bektaş, ew herdu jî Kurd bûn. Hemî emrê xwe di sekreteriya wan partiyên de borandin. Ew herdu ne neyarên Kurdistan bûn. Lê tû alîkariya wan ya mezin jî ji bo Kurdistan nebû! Bes bi rêya wan pir xwendekarên Kurd bi bursên welatên sosyalîst di zanîngehanda xwedî! Pir salan berî qasî 120 doktorayên zanistî li ser Kurd û Kurdistanê li welatên sosyalîst min ewna tesbît kirî bûn!..

Di aliyê din de sala 1975 an şunda PDK têk çû, Serok Barzanî çû Amerîkayê. Paşê ji bo parti nû ve sazibû "Qiyadêyê Mûaqqat" wek komîta dest bi karê xwe kirî bû. Rêbaza (Tûzûk) hati amade

kirî de dihat gotin ku "Partî ji Marxîzmê sûd werdigire!" Ew tê wê wateyê ku wê demê hemî partî û rêxistinên Kurdistan li aliyê sosyalîzmê ciyê xwe digirtin. Ez bi xwe jî di nav tevgera Karkerên Kurdistan li dervayî welatê de û berpirsiyarek sekreteriyata Xwendekarên Kurdistan li dervayî welatê ji wana yek berpirsiyarek bûm. Bi gotinek qurt em hemî Kurd li aliyê sosyalîzmê bûn! Lê sosyalîzm jî li aliyê dewletên Kurdistan dagîr kirî bû!.. Wê demê me ji xwe nepirsî, gelo em çî dikin? Dostê neyarên Kurdistan sosyalîst bin jî çawa ew dibin hevalên me?.. Bêtir ew pirsê ji bo serok û berpirsiyarên me Kurdistan e!.. Îro jî belav bûna meya şelpeze ji wê dema bê xîret tê ye! Dema welatekî bindest de ewqas hêzên Kurd li dijî hev û dû bin, bila hêdî bezanîn ku ew ne di xizmeta Kurdistanê de ye!..

Dîsa vegerim rewşa meya îro ku em tê de bi navê sosyalîzmê dîsa nabin yek!.. Dema welatê parçe parçe ewqas bindest be û ewqas rêxistin ku yek jî bi serê xwe nikarê ku gavekê pêşda biavêje?!. Her Kurd hêdî dem hatiyê ku ji xwe bipirse! Gelo em Kurd ji bo çî nabin yek?!. Kî rê li pêşiya yekitiya

me kurdan digire? Pêwist e ku bersiva van pirsan hêdî serokê me Kurdistanê bidin! Ji ber ku gel di bingehê de yek e! Yên nabin yek, an jî yên nahêlen Kurd yek bin parti û serokên wan in. Ew nê wê wateyê ku ev nivîs li dijî serok û partiyên Kurd e! Ji ber ku yên yekitiya Kurdistanê çêkin partî û rêvaberîya rêxistinên Kurdistanê e!..

Bi kurtahî dixwîm çend gotina li ser Serokê şoreşa Sovyetê Lenin bêjim. Lenin di berhema xwe ya bi zimanê Elmanî de "Berhemên Gîştî" dibêje: "Herema Wolga û li Kurdistanê mirovên beramberî birçîbûnê mayî re me 40 milyon alîkari kir. Di bin ala enternasyonalîst ya sorgewez (Qizil) de ew alîkarî bi rêkûpêk hate rêvabirin!" dibêje!..

Ew gotina li jor li ser nivîsê mayî Lenîn çawa û çiqas alîkariya Kurdistanê kiriye, di dîroke de baş ne diyare! Ya diyar bûyî destpêke de heya roja sosyalîzm hatî rûxandin, welatên sosyalîst û komunîst hemiyar alîkariya dewletên kevneperest û faşîstên ku Kurd di nav xwe de dabêşkirin kirine!..

Di jiyana me ya ber bi sedsa-

lan diçe de, di destpêkê de heya Dewleta Yekitiya Komarên Sovyet Sosyalîst (SSCB) hatî rûxandin ez û hevalbendên min, me baweriya xwe bi sosyalîzmê anî bû. Di malên me de li ser serê me wenyên Marx, Lenin, Stalin û Mao hebûn. Ew rastiyeke raburdî ye... Bê wate me xewnek xeyalî dîtiye ku hîn jî gele me yî mazlum bi wê bindest maye!..

Di destpêka salên 1970'yî de dema min gorbehîşt Mamoste Prof. Dr. Jemal Nebez li Zanîngeha Berlinê ya Azad de naskir şunda wî wê demê bi tundî Sovyet rexne dikir. Seminerên li ser jiyana û dîroka Kurdistanê yê min amade dikirin de ez bi baweriya min ya li ser welatên sosyalîst rexne dikir!.. Wê demê de min mamoste şaş didît. Wî bes baweriya Mazdek û Mazdekîzmê dişopand û jê bawer dikir û digot: "Ji wê demê şunda yeksanî û wehhevi di nav netewan de pêk nehat!" Wî xwe û partiya xwe ya bi navê "**Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê**" bi kurtahiya xwe "KAJIK" pêk anî de, ew tenê di bîr û baweriya sosyalîstiyê de didît. Min di ew salên de Mamoste Nebez, di aliyê ramanî de neçar û kêr didît. Mamoste Nebez di her alî de bi zanîna xwe dagirtî bû! Lê bes sosyalîzma Sovyetê bi tundî rexne dikir û dema hêrs diket jî em bi navê "nokerên Sovyetê" te wanbar dikir! Salan şûnda dîroke gotinên Mamoste Jemal Nebez rast derxistin!..

Ew rewşa heya salên 1990'i dema dîwarê Elmanya ya Rojhilat hatî rakirin û Sovyet jî xilî şûnda rastiya Mamoste Nebez hat bîra min! Ew rewşa ramanî ya di navbeynê min û mamoste de heyî, ew ber bi rastiyeke vegeerî û bi rast dîtina mamoste, ez jî bi xwe hêsim. Ew xwe hêsin min nîv sedsala min jî bi xwe re hilgirt û birî bû!..

Mijara vê nivîsê him dirêj e

Ez dixwazim bêtir di vê gotarê de li ser rêxistin û partiyên Kurdistanê rawestim. Dema salên 1975 an de Şoreşa Kurdistanê Başûr bi balafirên Sovyetê Mig yê alîkariya Saddamê faşîst û xwînrij dikirin tevger tîk çû şûn de, hêzên pêşmergan belavbûn. Partiya Demokrat Kurdistan "PDK" xwe hilweşand û serokê nemir General Molla Mustafa Barzanî heya ABD çû...

û him jî belkî kêfa pir kesan jî pênaye! Dawî de me hemiyana dît ku wek Mamoste Jemal Nebez, ewa ku nîv sedsal berê dîtî bû, rêvaberiya dewleta Sovyetê ne şoreşger û ne jî sosyalîst û komunist bûn! Dîwar rabûn şunda ew rastiya li welatên sosyalîst bi kevneşopî jiyaneke şelpeze li hemî cîhanê bilav bû û hate dîtin...

Ez dixwazim bêtir di vê gotarê de li ser rêxistin û partiyên Kurdistanê rawestim. Dema salên 1975 an de Şoreşa Kurdistanê Başûr bi balafirên Sovyetê Mig yê alîkariya Saddamê faşîst û xwînrij dikirin tevger tîk çû şûn de, hêzên pêşmergan belavbûn. Partiya Demokrat Kurdistan "PDK" xwe hilweşand û serokê nemir General Molla Mustafa Barzanî heya ABD çû!..

Demekê şunda li ciyê partiyeke bi navê "Qiyadeye Muwaqat" rêxistînek nû hate ava kirin. Demekê şunda jî Serok Barzanî ji ABD dîsa vegeerî Kurdistan. Pir nejiya! Demek şûn de nexweş ket û çû ser heqîya xwe. Di wan deman de "Qiyadeye Muwaqat" di civînekê xwe ku ez jî tê de beşdar bûyî

bûm, rêbaza rêxistinê de wisa hatî bû nivîsîn: "Partiya nû ya amade dibe ji ilmê Marksîstiyê jê sûd verdigire!" hatî bû nivîsîn. Gotina min bi kurtahî ew e, ku wê demê Partiya Demokrat jî ji sosyalîzme sûd werdigirt! Aliyê din de partiyên din yê Kurd hemî sosyalîst û komunist bûn! Di wan salan de li ser erda Kurdistanê neîzîkî 100 partî û rêxistinên Kurd û Kurdistan hebûn!..

Ez nûha ji xwe dipirsim gelo welatên sosyalîst û komunist çî dayî bûn me Kurdistan ku wekî xulamên wan em alîkaren wan bûn! Di serî heya dawî Sovyeta komunist ma her dem ew ne alîkaren Saddamê faşîst û xwînrij bûn? Gelo çîma Kurd li gel Sovyetê ew zilm û zordariya Saddamê xwînrij ya li ser Kurdistanê Başûr dikirin nadidîtin?! Ma gelo sosyalîzma ew piştgirî û alîkariya bi faşîstan re dihat dikirî bû?..

Împaratoriya Uris di sala 1917 an de ji holê hate rakirin şûn de li ciyê wê "Union of Soviet Socialist Republics (USSR)" hate damezrandin. Rêvabirê wê Lenîn (Wladimir Iljitsch Lenin, 22.04.1870, Simbirsk 21.01.1924, Moskova) ji bo çîna karker û gelên cîhanê dixwest ku pir tiştên hêja pêk bîne. Lê bi sufîqastek bêwext ew zû hate kuştin. Wî dixwest ji bo hemî gelên cîhanê yê bindest mafê çareserîya xwe bi îradeya xwe ya serbest pêk bînin. Ew mafê çareserîyê çî mixwabin Lenin ji bo Kurdistan ew mafa bi cîh ne anîye! Ji ber ku di wan salan de gelên Anatoliyê li dijî emperyalîzmê şerekî dijwar dikirin. Di wê demê de Ermeniyana û li Dêrsimê jî Kurdistanê dixwastin azad bijîn. Lenin, alîkariya ji Asyayê dihatî wekî çek û zêr bi destên sosyalîstan didan Mustafa Kemal Paşa. Wî jî li dijî Ermenî û Kurdistanê hêza xwe xurtir dikir û tevgera herdu gelan jî li wê navçeyê ji holê ra-

kir. Ji bo Tirkan karê Lenin kirî pîr hêja û di ciyê xwe de bû. Lê karê dikirî azadbûna Ermeniyên li wê navçeyê û Kurdên Dêrsimê jî ji holê rakir. Lenîn û Stalin di wan salan de li wê navçeyê bûn sebaba qetlîamên mezin jî!.. Karên Lenin ji bo Kurdan kirin bi vê jî namîne. Di şerê cîhanê yekemînde li Kurdistana Başur sala 1918 an bi serokatiya Şêx Mahmud Berzencî Kurdan serê xwe rakirin serxwebûna xwe bi navê Qiraltiya Kurdistan îlan kirin. Şêx Mahmud Berzencî, bû Qiralê Kurdistan. Li dijî Kurdan Îngîlîzan cara yekemîn bi balafirên şer jaha kîmyawî avêtin ser şervanên Kurdistan. Şêx Mahmud Berzencî, sala 1918 an nameyek ji Lenîn re birêkir û jê alîkarî xwest. Ew xwesteka Kurdan jî çî mixwabin ji aliyê Lenin û dewleta Sovyetê ve bê bersiv maye! Devleta Kurdan jî ji aliyê Ereb û Îngîlîzan ve ji holê hate rakirin û serokê wê Qiral Şêx Mahmud Berzencî 17 ê Tîrmehê sala 1919 an bi brînek giran jî dîl hate girtin. Îngîlîzan ew mişeftî Hindistanê bajarê Bombay kirin. Salekê li mişeftê ma şûn de, efû bû û ew veqerîya Suleymaniyê li gundê xwe yî bi navê “Berzence” heya mirina xwe (1878 - 9 Cotmeh, 1956) li wir jiyana xwe berdewam kir!..

Li Sovyetê karên Stalin li dijî Kurdan pêkanî jî bi hêjmar kirinê nayên hesab kirin! Li gor bîr û bawerîya min mirovekî wekî bawerîya xwe bi sosyalîzma zanistî heya, ez tucaran Stalîn û kesên ku bîr û bawerîya xwe bi wî heya jî sosyalîst û komunîst nabînim. Têkçûna Komarên Dewletên Sovyet Sosyalîst bi Stalîn destpêkir û bi xwe şûnde vekişandina Serokê Yekitiya Sovyetê Mihail Gorbaçov (25 ê Berfenbar 1991) şûn de bi navê komarên cûda cûda dewletên nû ava bûn. Di nav wan dewletan de çî mixabin navê Kurdan tûnebû!.. Gelo tûnebûna Kurdan

Di şerê cîhanê yekemînde li Kurdistana Başur sala 1918 an bi serokatiya Şêx Mahmud Berzencî Kurdan serê xwe rakirin serxwebûna xwe bi navê Qiraltiya Kurdistan îlan kirin. Şêx Mahmud Berzencî, bû Qiralê Kurdistan. Li dijî Kurdan Îngîlîzan cara yekemîn bi balafirên şer jaha kîmyawî avêtin ser şervanên Kurdistan. Şêx Mahmud Berzencî, sala 1918 an nameyek ji Lenîn re birêkir û jê alîkarî xwest.

di alîkî de sebaba xwe Yekitiya Sovyet û xasima di dema Stalin de pêk hatiye. Josef Stalin, navê xwe yê rast Yosif Visaryonoviç Cuğaşvili (18 ê Berfenbar 1878 - 5 ê Adarê 1953) bi eslê xwe Gurcî ye. Peywevdiyê malbetê bi Kurdan re jî hebe, ez naxwazim wê bi nav bikim. Ji bo vê jî wî di dema Lenîn de jî ji Kurdan pîr hezandikî. Mirina Lenin şûn de wê demê her tişt kefî bû destê Stalin. Di dîrokê de bi navê Kurdistana Sor, bi Elmanî “Das Rote Kurdistan” bi zimanê Aserbajdîschanîsch Qızıl Kürdistan “Bi Rusî” (Rusîsch Красный Курдистан) rêvaberîyê Kurdan li navenda bajarê Laçîn hatî bû damezrandin. Hem di dema Lenîn de û hem jî dema Stalîn de Sovyetê bi Mustafa Kemal û rêjîma Komara Tirkiyê re pîr peymanên xwe yên dizî jî çêkirin. Bi wan peymanan nexwestine ku Kurd azad û bi serê xwe bijîn. Stalîn di salên 1937/1938 an de Kurdistana Sor ji holê rakir û gelê Kurd heya Qazakistan û Sîbîryayê

sirgûn kir. Ciyê Kurd lê dijiyan ji Kurdan hate vala kirin. Stalin bi vê jî nemaye! 22 Kanûna Paşin 1946 an, li navend bajarê Mahabadê Komara Kurd Ya Mahabad bi alîkariya Yekitiya Sovyetê hatî bû ava kirin. 9 ê Gulanê 1946 an Yekitiya Sovyetê ordiya leşkerên sor ji Komara Kurd Ya Mahabadê şûn de kişandin. Di demê kurt de ordiya Şah bi alîkariya leşkerên Îngîlîzan êrîş birin ser Komara Kurd Ya Mahabadê. 17 ê berfenbarê leşkerên Şah Mahabad dagir kirin û Komara Kurd ya Mahabadê têk birin. 31 ê Adarê 1947 an Serok Komar Pêşewa Qazî Muhammed, serok wezîr Hecî Baba Şêx, wezîrê parastin û leşkeriyê li meydana Komara Kurd hatî avakirin Çarçira li wî cîhî jî hatin darxistin!..

Welatê Sovyet û rêjîma wana bi vê jî nemaye! Ji xeynî Partiya komunîst ya Iraqê û Suriyê hemî partiyên komunîst yê cîhanê li dijî çîna karkerên Kurd û rêxistinên Kurdan bi kar anîne!.. Partiya komunîst Iraqê Sekreterê xwe Ezîz Mihammed û Partiya Komunîst Ya Suriyê sekreterê xwe Halid Bektaş (1912, Şam, Suriye – 24 Tîrmeh 1995) ji ber ku ew herdu Kurd bûn, wana tenê alîkariya Kurdan dikirin. Heya têkçûna Partiya Komunîst ya Îranê (TUDEH) û Partiya Komunîst Ya Tirkiyê (TKP) bi alîkariya Partiya Komunîst Ya Sovyetê destpêkê de heya dawî têk çûn, wana bi tundî neyartiya Kurdan dikirin û Kurd nadipejirandin (qebul nadikirin). Kurdên me yê sosyalîst ku ez jî navde bûm, em jî wek Mamoste Jemal Nebez em bi nav dikirin, em jî pêyayên Sovyetê bûn!? Sovyet bi van jî nemayê bi balafir û bi çekên xwe yê giran alîkariya Partiya Baas Iraqê û serokê wê Saddam Huseyîn dikirin û tevgera Kurd ya di bin serokatiya Serok Barzaniyê nemir de ew tevger têk birin!.

Di navbeynê salên 1970-1990'i de tevgera Xwendevanên Kurdistan û Komelên Karkerên Kurd û Kurdistan li Ewrûpayê bi nav û deng bûn. Li welatên sosyalîst jî bi sedan xwendekarên Kurd hebûn. Hin endamên komelê Xwendekarên Kurd li Ewrûpa ew li Çekoslovakya endamên Komela Xwendekarên Cihanê Yên sosyalîst bûn. Pir salan jî serokatiya wê rêxistinê xwendekarên Kurd dikirin. Di wan salan de bi kar û barên xwe Kurdan bandora TU-DEH û TKP bi çalikiyên xwe li Ewropa ji holê rakirî bûn. Di wan salan de li Berlina Rojava civîna Karkerên Cihanê bi rêvaberiya Partiya sosyalîst Ya Berlina Rojava (Die Sozialistische Einheitspartei Westberlins **SEW**) pêk dihat. Ew partiyên oportînîst yê bi navê komunîstiyê dixwestin ku carek din rê li pêş Karkerên Kurdistan bigirin, ew serneketin! Ew xwesteka şovenîstan di dilê wan de ma! Bi navê hemî karkerên cihanê nûnerê karkerên Kurd axaftina xwe bi navê hemî karkerên cihanê di Konferansa Karkerên Cihanê de pêşkêşî delegasyonan kir!..

Almanya Rojhilat di nav dewletên sosyalîst de bi nav û deng bû! Lê çî mixabin hindik xwendekarên Kurd lê dixwendin. Rojekê em çend heval bi navê navenda Xwendekarên Kurd çûn bajarê Drestenê. Li wir berpirsiyarê Partiya komunîst ya Iraqê hebû. Mijar, li ser xwedekarên Kurd li DDR ê bû. Heval go: "Em nikarin ji were alîkar bin! Ji ber ku li vir soza Partiya Saddam rê va diçe! Sedemê faşist û xwîn rêj

çawa dibe ku li welatekî sosyalîst va kar dike û ew xistine bin bandora xwe?!"

Lê çî mixa bin dîsa jî bi navê sosyalîstiyê em bê deng diman! Em neçar bûn û vegehrîn Berlîna Rojava. Di rewşek wûsa de bê deng mayîn, ji xulamtiyê pêva tiştêkî dîn jî nîn bû!.. Ji ber ku piraniya navenda partiya em tê de xweperest û oportînîst bûn! Endaman kar dikir, wan jî rojekê bilê kar nekirin, wek welatên sosyalîst heya tevger têkbirin li ser milên nûneran jiyana xwe borandin!.. Ji wan kesên yê bi navê sosyalîzmê êriş dibirin ser Serok Molla Mustafa Barzanî, pir salan ew Kurdên sosyalîst wan seyri êrişên balafirên şer yê Sovyetê dikirin ku çawa bombên jahrê davêjin ser pêşmerge û bajarên Kurdistanê!..

Dema Dewleta Federal Ya Kurdistan'a Başûr saz bû şunda, ew e ku gel Sovyeta kevneperest hemî çend rojan de bûn welatparêz û xwe avêtin Kurdistanê ku çawa alîkariyekê bigirin. Ew hêzên oportînîst ji wana hinek îro jî naxwazin yeketiya Kurdan saz be!.. Mirov heke ji xwe bipirs gelo sosyalîzm têk çû!.. Teorî û baweriyên şaş li holê neman!.. Gelo ew hêzên berê li dijî teoriyên hev, ew teorî rabûn şunda jî ji bo çî nabin yek û li dijî hevdûne?! An jî ma hin tiştên dîn em nizanin hene?! Dema kesek nebe meriyê netewa (miletê) xwe, ew nabe ji tu kesî re jî!.. Kesên ku berê neyartiya hêzên gelê xwe yê neteweperwer dikirin, îro nikarin yekcar de bibin welatparêzên gelê xwe!..

Dema mirovekî (mêr), an jî miroveka (jin) di dema em tê de dijîn de xwe Kurd dibîne û bipejêre, heke ew ji Şêx Said, Seyid Riza, Pêşewa Qazî Muhammed û Mela Mustafa Barzanî hez neke û giramî ji wan re negire, ew tu caran nikare bibe Kurdeka an jî Kurdekî welatparêz!..

Dema Kurd têda Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê bingeha wênê Kurdan biparêze, Kurd bi serê xwe dibûn dewlet! Lê çî mixabin wûsa nebû. Dewleta Federe ya Kurdistanê di nav xwe de wek du dewlet ji hevûdû qetiyên. Silêmaniyê û Hewlêr bûn du navendan! Çendek salin bi hevdûre mijûl dibin! Yek dewlet bûn jî ji bîrkirin. Di aliyê din de li rojavayê Kurdistanê di bin serokatiya PYD û bi alîkariya ABD wek dewletek nû ava dibe! Çî mixabin li Rojavayê Kurdistanê jî ji bo ku Yekitiya Kurd bê avakirin ji aliyê 25 partî û tevgerên siyasî va hîn dayîn û standin berdeamin!..

Dibêjin rêya aqil yek e! Ew karê du dewletan heke bi hevra nebin yek, serketina herdûyan jî pir dijwar e!.. Dema hemî sazî û partiyên Kurd di bin duruşmeyek Kurdistanî de ne bin yek, tu caran Kurdistanek azad û serbixwe pêk naye!.. Heke wek wûsa hêzên Kurd li dijî hevûdu şer bikin, Kurd di sedsala pêşiya me de jî her yê şelpeze bijîn û sernakevin!..

Kurдино! Hêdî dem hatiye! Dem dema azadiye ye! Hemî tev dest bidin hev! Bila rojên azad serkevn! Rojên azad ne dûrin!..

(*) -Ji dîrokê re nîşegirtinekê datînim-

YEK JI DERHÊNERÊN HERÎ SERKETÎ YÊ SÎNEMAYA KURDÎ: ŞEWKET EMÎN KORKÎ

Sînema, bi navê din “Hunera Heftemîn” karê afirandina atmosferê ye, li gorî hunerên din ên bingehîn hêj hunereke ciwan e, ku ji zêdetirî 125 salan e bi nêrîna amûra kamerayê qala çîrokên curbicur dike. Heta niha li seranserê cîhanê bi deh hezaran filmên sînemayê (kurtefilm, metrajdirêj, nivmetraj) hatine kêşandin û her sal bi hezaran filmên nû, bi şewazên cuda ve têne kêşandin. Di warê sînemayê de gelek sînemagerên hoste û nemir bi çîrok, mijar, vegotin, atmosfer, teknîkên filmên xwe bandorê li dîroka hunera heftemîn kirine, yek ji van derhêneran jî sînemagerê navdar kurd Şewket Emîn Korkî ye.

Derhêner, senarîstê hoste û xelatgir ê kurd Şewket Emîn Korkî (Shawkat Amin Korkî) yek ji derhênerên baştirîn ê Sînemaya Kurdî ye, ku filmên xwe yê resen û serbixwe bi her du zaravayên Kurmancî û Soranî yê Kurdî kêşandine, li dinyayê herî zêde bi filmên xwe yê wekî; “Bîranînên Li Ser Kevirî” û “Kick Off”ê ve tê naskirin. Derhêner Korkî di filmên xwe de bi giştî li ser mijarên neteweyî, newekhevîya zayendî, zayenda civakî û çînî disekine,

rewş û sosyolojiya civakê û derûnasîya (psîkoloji) mirovan tîne li ser perdeya spî, di filmên xwe yê herîkbar û derasayî de qala çîrokên bindest, xizan û kedkarên gelê xwe dike.

Sînemager Şewket Emîn Korkî, di sala 1973yê de li bajarê Zaxoyê yê Kurdistanê Iraqê ji dayik bûye û bi malbata xwe welat terikandine. Di zarokatîya Korkî de eleqeya wî bi şanoyê dest pê kiriye û çî pirtûkên li ser sînemayê hatine nivîsîn bikevin berdestê wî xwendine. Derhêner, di 1997ê de bi yekem kurtefilmê xwe yê bi navê “Balonên Firî” (Balloons fly) re dest bi kêşana filman kiriye û piştî salekê jî kurtefilmê xwe yê “Daricheh” (Trap Door, 1998) qedandine. Beşdarî li hin xebatên atolyeyê û semîneran bûye, piştî 24 salan ango di sala 1999ê de ji sirgûnê vedigere li welêt û ji bo Kurdistan TVyê hin filman dikîşîne.

Di salên 2000an de, kurtefilmên xwe yê din ên “Dema Baran Bêt” (When it Rains, 2000), “Bazgeh” (Passage, 2002), “Gef” (Threat, 2003) kêşandine, di sala 2006ê de bi yekem filmê metrajdirêj ê xwe yê bi navê “Parinawa

la ghoobar” (Crossing the Dust) re derdikeve li pêşberî temaşevanên sînemayê û bi vî filmê xwe ji bernameyên gelek festîvalên filman ên navneteweyî xelat digire. Korkî, him derhêner û senarîstiya vî filmê dike him jî di filmê de weke çêker cî digire. 1emîn Festîvala Kurtefilman a Hewlêrê di sala 2002yê de bi alîkariya wî tê li darxistin.

Filmê metrajdirêj ê Korkî yê “Kick Of Kirkuk”ê di sala 2009ê de dikeve vîzyonê, film qala jiyana û hewlên Kurdên ku piştî şerê malên wan hilweşiyane û li stadyûma Kurdistanê Iraqê jiyayên xwe didomînin dike. “Kick Of Kirkuk”, bi piştgirîya fona Festîvala Filman a Tokyoyê hate kêşandin ku li ser trajedîya Kurdan disekine. Film, li çarçoveya bernameya gelek festîvalên filman derket li pêşberî temaşevanên û ji gelek festîvalên filman xelat girtine.

“Bîranînên Li Ser Kevirî” (Memories On Stone) ku sêyemîn filmê merajdirêj ê derhêner Şewket Emîn Korkîyî ye, ku di sala 2014ê de derdikeve li vîzyonê û bandoreke mezin li sînemahezan dike. Film, bi afîşa filmê derhênerê mezin ê kurd

Yilmaz Guneyî yê “Rê/Yol” (1982) re dest pê dike û di herikîna filmê de em çîroka du hevalên zarokatî dibînin ku dixwazin, piştî ketina Sedam Huseynî, filmekî di derbarê Komkujîya Enfalê de bikişînin. Piştî sala 2003yê Kurdên Başûrê, li Iraqê xwedî mafên xwe yê makeqanûnî dibin û di vevajoyê de du hevalên zarokatî yê Hisên û Alan ji bo projeya filmekî ji hikûmeta Herêma Kurdistanê fonek digirin, li ser filmê xwe dixebitin û dest bi hilbijartina lîstikvanan dikin. Filmekî di nava filmekî de ye ku şert û mercên civakî, û zehmetiyên pêvajoya kêşana filman nîşan dide, derhêner li ser diyardeya sînorê, mijarên newekhevîya zayendê û zizanîyê disekine. Di filmê “Bîranînen Li Ser Kevir” de lîstikvanên navdar ên kurd ên wekî Hisên Hasan, Shima Molaeî, Nazmî Kirik, Sûta Usta, Alan Rianî jî lîstine, ku bi estefîka belgefilmê û bi awayekî rastbîna civakî hatibû kişandin. Fîlm, ji Iraqê ji bo xelata Fîlmê Herî Serketî ya Navneteweyî ya 88’emîn Xelatên Akademiyê (Oscar) weke berendam hatiye hilbijartin û Festîvalên Filman ên Abû Dhabî, Duhok, Stenbol, Antalya, Cines del Sur Granada, Cinedays Úskûp û Xelatên Asya-Pasîfik ên Ekranê jî tê de, li gelek festîvalên filman hate nîşandayîn û xelat girtin.

Derhêner, lîstikvan, senarîst û wêjekarê navdar ê kurd Yilmaz Guney bandoreke mezin li ser Sînemaya Kurdî û sînemaya

cîhanê kir. Şewket Emîn Korkî di meha Berfanbara 2021ê de beşdarî li bernameya Taveheyvê ya Televîzyona Waarê bûbû û derbarê derhênerê nemir Yilmaz Guneyî de fikr û ramanên xwe anibû zimên û gotibû; “Tesîra wî bêşik ser me hemîyan heye û Sînemaya Kurdî bi Yilmaz Guney re dest pê kir bo me hemîyan.”*

Sînemagerê hoste Şewket Emîn Korkî, herî dawî filmê xwe yê “Ezmûn” (The Exam, 2021) kêşand, film çîroka jiyana xwendekara ciwan a bi navê Rojînê tîne li ser perdeya sînemayê, ku ji bo ezmûna zanîngehê dixebite û bi gotina bavê wê, ger wê di ezmûnê de biserkeve ew ê bibe azad, ger bisernekeve ew ê bize-wice. Mijara filmê; rewş û mercên jin û keçan nîşan dide, rengê serwerîya mêran, newekhevîya zayendê û rewşa civakê radixe ber çavan.

“Ezmûn” heta niha ji Festîvalên Filman ên Navneteweyî yê Karlovy Vary, Festîvala Fîlmên Kurdî ya Londonê, Mons, Stenbol, Qahîre, Santa Barbara, Victoriayê, Tiranayê jî tê de, li gelek festîvalên filman derket li pêşberî temaşevanan û di gelek beşan de xelat girtin. Fîlmê “Ezmûn” di sala 2022yê de ji Iraqê ji bo 95emîn Xelatên Oscarê (Akademî) weke berendam hate nîşandayîn.** Di sala 2020ê de hatibû ragihandin ku Weşanên Avestayê senaryoyên hemû filmên Korkîyî weke pirtûk, bi Kurdîya kurmancî amade

dikin.***

Çavkanî:

“Kürt Sineması” (Sînemaya Kurdî), Mizgîn Mujde Arslan. Weşanên Agora (Çapa duyemîn, 2017), Rûpel: Xîl

“Devletsiz Bir Ulusun Sine-ması” (Sînemaya Neteweyekî Bêdewlet), Soner Sert. Weşanên Dipnot (2019), Rûpel: 152

*https://www.youtube.com/watch?v=tJA6c-x_gEs

**<https://sinemayaserbixwe.com/filme-sewket-emin-korki-ye-ezmun-ji-bo-xelaten-oscare-weke-berendam-hate-nisandan/>

***<https://sinemayaserbixwe.com/senaryoyen-hemu-filmen-sewket-emin-korkiyi-dibin-pirtuk/>

<https://sinemayaserbixwe.com/derhenere-filmen-resent-u-serbixwe-sewket-emin-korki/>
<https://iifr.com/en/persons/shawkat-amin-korki>

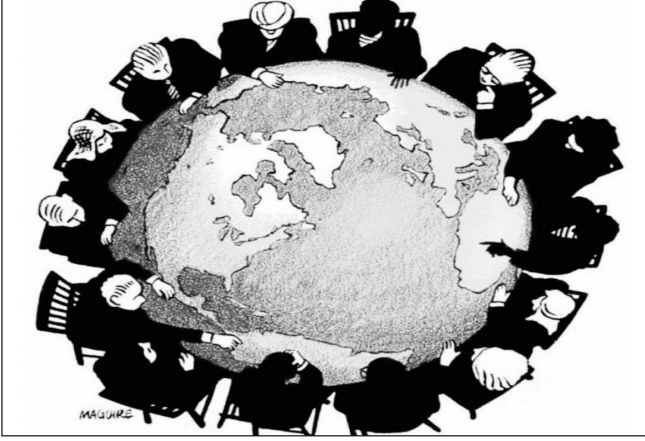
http://www.tiburonfilmfestival.com/contactInfo?contact_id=15368

<https://www.kviff.com/en/programme/film/29/7444-kick-off>

https://www.trigon-film.org/en/directors/Shawkat_Amin_Korki

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eevket_Emin_Korki

<https://www.imdb.com/name/nm2704726/>

KÜRESEL KAPİTALİZM VE GERİLİM SİYASETİ

Dünyada kapitalizm öncesi küreselleşme fikrini ileri süren çok sayıda siyasetçi ve tarihçi olmakla birlikte bu küreselleşmenin tarihsel süreç açısından hangi döneme tekabül ettiğini net bir şekilde ortaya koymak elbette mümkün değil. Bu küreselleşme fikrinin eski tarihlere dayandığını ileri sürenler elbette ki vardır. Ancak bu küreselleşme süreci daha çok imparatorluklar dönemi ve sınırları aşarak yapılan ticari ilişkileri veri kabul ederek küreselleşme tanımı yapılırsa da bu konuda hem fikirlik olduğunu söyleyemeyiz. Ama herkes kendi ideolojik bakış açısıyla küreselleşme hakkında bir çok teori ileri sürmüşlerdir.

Küresel kapitalizm olgusu ise daha çok ABD'nin öncülüğünde 1950'lerde başlayan ve günümüze kadar devam eden uluslararası sermayenin iç içe geçtiği ve merkezileşme sürecine tekabül ettiği dönem olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması yani başka ülkelerde doğrudan yatırım yapan (DYY) çok uluslu şirketlerin, finans sermaye gruplarının, dünya ticaret örgütü (DTÖ) ve IMF gibi kuru-

luşların kurulması sürecidir. Dünya bankası, uluslararası iktisadi ve ticari kurumların inşası ile birlikte dünya ekonomisine ve siyasetine yön veren küresel kapitalizm bir dünya sistemi olarak kabul edilmiştir. Dünyada küreselleşme, McLuhan'ın 1962 yılında yazmış olduğu "Gutenberg Galaxy" isimli kitabın yeni dünya düzeni için "Global köy" kavramını kullanmasıyla literatüre girmiştir. Dünyada küreselleşme, gerçek anlamda kapitalizmin ürünü olarak ortaya çıkan ve başta teknoloji, yapay zeka, internet, ulaşım ve bilişim alanlarındaki gelişmeler olsun üretimin birçok alanında neredeyse bilgisayar sistemine uyarlandığı bir tarihsel trendin yaşandığı sürecin küreselleşmeyi en iyi şekilde tarif ettiğini söyleyebiliriz.

Küreselleşme üzerine yapılan tanımlamalar çerçevesinde kavramın içinde olmazsa olmaz olarak değerlendirilecek başlıca unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Ülkeler arası serbest mal ve hizmet ticareti.
- Sermayenin ülkeler arası serbest dolaşımı.
- Teknoloji üretme, kulla-

nabilme, endüstri ilişkilerinde dönüşüm yeni istihdam biçimleri.

- Rekabet derecesini yükseltici yasal ve kurumsal düzenlemeler (A. Bora Elçin Küreselleşme Tarihi Üzerine, sayfa 5)

Küresel gelişme dünya ölçeğinde yaşanmasına rağmen bu gelişmelerden başta işçi sınıfı olmak üzere çalışan büyük emekçi kesimler için ne çalışma koşulları alanında ne de ekonomik anlamda hayat şartlarında iyileştirici koşullar oluşmamaktadır. Küreselleşen dünya kapitalist sisteminde devletlerin küçülmeye doğru evrilmesi gerekirken yaşananlar bize tam tersi yönde veriler sunmaktadır. Başta küresel sistemin öncüsü olan ABD ve Çin olmak üzere dünya ülkelerinde silahlanmaya ayrılan bütçeler her geçen gün katlanarak artmaktadır. ABD'nin 2001'deki Afganistan ve 2003'teki Irak işgalleri ve 2011'den sonra Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmalar da takındığı tutum ve izlediği politika ile Orta Doğu'nun yeniden şekillenmesinde küresel başaktör olduğu biliniyor. Irak ve Suriye'deki gelişmeler ve sonrasında da Rusya ve Ukrayna savaşının başlaması ile

birlikte, buna Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere dünyada silah alımında son yılların zirvesine ulaşıldı. Yine üstün teknolojiye dayalı savunma sanayi yatırımları her geçen gün artmaktadır. AB'de beklentiler daha fazla devletlerin küçülmesi ve onun inşa ettiği ortak kurumların ulus devletler üzerindeki etkilerinin belirleyici olması yönündeydi. Ancak siyasal süreç daha fazla savaş sanayisinin ve ulus devletlerin güvenlik politikalarının belirleyici olduğu yönündedir. Ve ülkeler arasında çok kutuplu ilişkiler ve yeni stratejik ortaklık arayışları devam etmektedir. Dün aynı ittifakta bulunan ülkeler bugün rahatlıkla karşıt bloklar içinde yer alabiliyor ya da iki blok arasında denge politikası yürütebiliyor. Türkiye ve Hindistan çarpıcı örnek ülkeler arasında yer alan iki ülkedir. Hindistan, BRICS ve ŞİÖ gibi doğu blokunun iki önemli oluşumun içinde yer almasına rağmen diğer taraftan ABD ve Avrupa ülkeleri ile birlikte savaş sanayisini, yatırımlarını, kendi ülkesinde doğrudan yatırım yapma üssüne dönüşme girişimleri söz konusudur. ABD'nin Dışişleri Bakanlığı Siyasi- Askeri Memuru Holliway Ryan Amerika'nın Hindistan ile ortaklığının dünyadaki en önemli ilişkilerinden biri olduğunu söyledi. "Bu stratejik ortaklığı özgür ve açık bir Hint-Pasifik'in ve 21. yüzyılın önemli bir dayanağı olarak görüyoruz" dedi. (Kaynak: Financial Express) Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. NATO üyesi olan Türkiye Rusya'dan hem S400 aldı hem de Irak ve Suriye'deki DAİŞ'e karşı oluşturulan koalisyon güçleri içinde yer alıyor. Pratikte yani sahada ise DAİŞ ve türevi örgütleri desteklemektedir. Ve bölge siyasetinde Kürdistan karşıtı politika zemininde İran ve Rusya ile birlikte ABD'nin başını çektiği blokun karşısında yer almaktadır. Diğer taraftan da küresel düzeyde işsiz-

Türkiye'nin son on yılda özellikle dış ve iç politika-kada Kürdistan karşıtlığı üzerinden Kürtleri çökertmeyi esas alan bir jeopolitik stratejisi olduğunu görüyoruz. Kendini bölge gücü olarak gören Türkiye ve İran'ın Güney ve Rojava'da Kürdistan karşıtlığı üzerinden varlık ve yokluk stratejileri izledikleri biliniyor.

lik, yoksulluk, eşitsizlik ve gelecek kaygısı kabama dönüşmesine rağmen ne yazık ki küresel anlamda toplumsal muhalefet ya çok cılız kalmakta ya da gelişen ülkelere kuşatması altındadır. "Ocak 2010'da Yunanistan'da başlayan krize Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) tepkisi bu noktada bir örnek teşkil etmektedir. Öncelikle Yunanistan sonra İrlanda ve Portekiz daha sonra da İspanya ve İtalya borçlarını sürdürülemez kılacak derecede yüksek faiz oranlarıyla karşı karşıya kaldılar" (Joseph E. Stiglitz Eşitsizliğin Bedeli, sayfa 333).

Yunanistan'da solun lideri olan Cıpras 2015 seçimlerinde iktidar oldu. Ancak AB'nin şart koştuğu sert ekonomik tedbirler ve reformlar sonucunda uluslararası finansal sermaye grupları tarafından kuşatmaya alındığını gördü. Ve sonrasında AB'nin dayattığı ekonomi politikaları uygulayan bir lider olarak anılmıştır. Ve birçok ülke yaşadığı ekonomik ve finans krizleri sonucunda temerrüde düşmüştür. Gelişmekte olan bir çok ülkenin yakın geçmişini derinden etkileyen küresel kapitalist sistemin siyasi ve ekonomik krizleri derinleştikçe ona paralel

olarak gerilim siyasetinin de nasıl iç ve dış siyasette hakim hale geldiğini görmekteyiz.

Bu ülkelerin başında da Türkiye gelmektedir. TÜİK'in resmi verilerine göre enflasyon geçen sene %80 iken bu yıl içinde öngörülen oran %70-80 arasındadır.

ENAG ve onun gibi bağımsız kurumların belirlediği oranla arasında neredeyse %100'e yakın bir fark vardır. Bu enflasyon oranları kendi başına Türkiye halkları açısından büyük felaketlerin ta kendisidir.

Türkiye'nin son on yılda özellikle dış ve iç politikada Kürdistan karşıtlığı üzerinden Kürtleri çökertmeyi esas alan bir jeopolitik stratejisi olduğunu görüyoruz. Kendini bölge gücü olarak gören Türkiye ve İran'ın Güney ve Rojava'da Kürdistan karşıtlığı üzerinden varlık ve yokluk stratejileri izledikleri biliniyor.

Kürdistan'ın jeopolitik konumu yeni süreç için neyi ifade ediyor, bölgesel siyasetin üzerindeki rolü ayrı bir yazı konusu olarak ele alınmalıdır. Çünkü Hint okyanusundan Doğu Akdeniz'e kadar olan bölgede Kürdistan'ın jeopolitik konumu 21. yüzyıldaki önemi daha da artmıştır. Küreselleşme ve yeni jeopolitik çatışma alanları Orta Doğu'da en fazla Kürdistan'ı ve onun geleceğini etkileyecek.

Küresel Güçlerin Yeni Jeopolitik Kavga Alanları

Jeopolitik tartışmalar son yıllarda yeniden küllerinden doğarak dünya siyasetinin gündemine oturdu. Yeni yüzyıl klasik jeopolitik düşünürlerin yanında bu alana ilişkin yeni kavramlarla katkı sağlayan Edward Luttwak, Jeoekonomiyi şöyle ifade etmektedir;

"Yeryüzünde bulunan ülkelerin ekonomilerini inceleyen ve

coğrafyası ile ekonomik gücü arasında bağlantı kuran bir bilimdir.”

Ona göre jeoekonomi coğrafyanın ticari alana taşınmasıdır. Devletler arasındaki rekabetin jeoekonomi diye adlandırılan yeni bir biçime dönüştüğünü vurgulamaktadır.

Karşılıklı ülkeler arası bir rekabetten çok ekonomik bölgelerin jeoekonomik rekabeti ve çatışması söz konusu olmaktadır.

“Günümüzde yaşanan süreçte coğrafya yeniden fark edilmeye başlanmış ve adeta jeopolitik küllerinden yeniden doğmuş, 19. yüzyıldaki gibi çekiciliğine kavuşarak dış politika karar vericilerinin davranışlarına yeniden yön vermeye başlamıştır. (Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler Teorileri, sayfa 171) Mackinder’den Spykman’a pek çok düşünür coğrafyanın dış politikayı belirlediğini kabul etmektedir.

Bu beraberinde ABD’nin soğuk savaş sonrası dönemde küresel gücü ve politikaları da aynı zamanda değişen koşullara göre yeniden şekillendirdi.

ABD 2. Dünya Savaşı sonrasında küresel kapitalist sistemin imparatoru ve öncüsü olarak devam etse de 2 binli yıllarda küresel hegemonyasının bunalıma girdiğini ve Asya’da istikrarlı büyüyen bir Çin gerçeği ile karşılaştığı görülmektedir.

Çin, son 30 yılda istikrarlı büyüyen ve dünyanın 2. küresel gücü olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

Çin’e, karadan Sincan Uygur bölgesi, Güney Çin denizi ile de denizden çıkış imkanı tanıyor. Dünyada 3500 balık çeşidiyle dünya balık avının %12’si bu denizde yapılmaktadır. Aynı zamanda da bu denizde 10 milyar varil petrol ve 4 trilyon metreküp

ABD ve Çin arasında Güney Çin Denizi, Doğu Akdeniz ve Umman Denizi’ne kadar uzanan bu geniş alanda yürütülen büyük kavganın asıl nedeni enerji ve enerjinin nasıl tedarik edileceği sorunudur. Bir de dev endüstriyel kapasiteye sahip olan bu iki küresel gücün dünya pazarından daha fazla pay alma kavgasıdır.

doğal gaz rezervi bulunmaktadır.

Çin’i dünya pazarlarına taşıyan aynı zamanda Malakka boğazıdır. Dünyanın iki büyük okyanusu olan Hint ile Büyük Okyanus arasında geçişi sağlayan Malakka Boğazı’nın kendisi dünya ticaretinde çok önemli bir yere sahiptir.

Malakka Boğazı Çin’in coğrafi, askeri, ekonomik, teknolojik ve politik olarak dünyaya açılmasında önemli bir geçiştir. Hem enerji ihtiyacını karşılamada hem de dünya atölyesi olan Çin yeni endüstriyel ürünlerini de dünya piyasalarına süren ve lider olmayı hedefleyen bir vizyona da sahiptir.

Çin kendi haritasını ayrıca dünyanın en kritik okyanus ticaret yolu olan ve şu an ABD ile stratejik çatışmanın en keskin noktası haline gelen Güney Çin Denizi’ne göre çiziyor. Enerji bu iddianın önemli bir parçası. (Daniel Yergin, Yeni Harita, Nora Yayınları, sayfa 16)

Çin ile ABD arasındaki egemenlik kavgası da başta enerji olmak üzere ticari güzergahlar ve onların güvenliği gelmektedir. Ticari yol güzergahları ve enerji güvenliği hakkında:

1- Yakın zamanda Azerbaycan ve Ermenistan arasında başlayan çatışma; tamamen o güzergahtan geçen bir ticaret yolu için yüz bini aşan nüfusu yerinden ettiler. Şimdiye kadar Ermenistan’ı genelde destekleyen Avrupa ülkelerinin bu savaşta edilgen bir tutum sergilediklerini gördük.

2- İsrail ile Filistin arasında yıllardır süren bir savaş veya çatışma hiç bu kadar pervasızca olmamıştı.

Başta ABD ve Avrupa ülkeleri İsrail’i açıkça desteklemekten geri durmadılar.

Bu savaşın da temelinde yatan asıl neden enerji ve onun güvenliği olmaktadır. İsrail’in 2019’da ABD’nin bir enerji şirketi olan Noble ile ortak olarak açtığı üç doğal gaz kuyusuna sahip olmasıdır. Tamara, Leviathan ve Aphrodite doğal gaz koyularının sayesinde daha önce ithalatçı konumunda olan İsrail gazda ihracatçı konumuna yükseldi. İsrail ve Yunanistan deniz altında 2124 km borular döşeyerek bu birinci sınıf gazı İtalya ve Avrupa ülkelerine ihraç ediyor. Özellikle Gazze’yi bu enerji kuyularının güvenliği noktasında tehlikeli buldukları için sivil halka yönelik büyük bir katliam gerçekleştirdiler. Netanyahu ve ABD’nin politikaları Gazze’yi insansızlaştırmak ya da çok küçük bir nüfus bırakarak onları da uluslararası bir askeri gücün kontrolü altında tutmaktır. Bunda Hamas’ın sivil halka yönelik yaptığı katliam ve İran’ın da yanlış politikaları olduğunu da belirtmek gerekir.

ABD ve Çin arasında Güney Çin Denizi, Doğu Akdeniz ve Umman Denizi’ne kadar uzanan bu geniş alanda yürütülen büyük kavganın asıl nedeni enerji ve enerjinin nasıl tedarik edileceği sorunudur. Bir de dev endüstriyel kapasiteye sahip olan bu iki

küresel gücün dünya pazarından daha fazla pay alma kavgasıdır. Çin'in uzun zamandan beri askeri hedefleri arasında yer alan Hint Okyanusu'nda "rakipsiz bir deniz gücü" olmaktır. Ve Uman Denizi'nde ABD - Hindistan üstünlüğünü dengelemek isteyen Çin, Malakka boğazının Hindistan tarafından bloke edilmesi durumunda Gwadar limanı alternatif olarak değerlendirmektedir.

Diğer taraftan Çin, aslında Malakka boğazının gerisinde yapay kanal açarak bir anlamda dünyaya bir meydan okuması yaptı.

Güney Çin Denizi ve Pakistan'ın Gwadar limanı Çin'in jeopolitik stratejisi için hayati önemdedir. Çin ekonomisi ve büyüme stratejisi için enerji ne kadar önemli ise bir o kadar da enerjiyi tedarik etme güzergahı da önem arz etmektedir.

Çin'in Rusya enerjisine ihtiyacı vardır. Rusya'nın da Çin pazarına ihtiyacı vardır. Bu iki ülkenin birbirine karşılıklı bağımlılıkları enerji üzerinden gelişmektedir. Ve onları bugün aynı blokta tutan bu ekonomik politik gerçekliktir.

Dünyada deniz yoluyla yapılan ticaretin yarısı Malakka Boğazı'ndan geçiyor, bu dar geçit Doğu Asya, Afrika ve Avrupa arasındaki ticaret için çok önemli bir boğazdır.

Sabang kenti, Malakka Boğazı'nın ağzında olması ve her yıl dünya ticaretin yarısının bu

boğazdan geçiyor olması onun önemini Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'den daha fazla önemli kılmaktadır.

Eğer bir 3. Dünya Savaşı'na şayet küresel güçler karar verirse onun merkez üssü Malakka Boğazı olacaktır. Hindistan ve Endonezya'nın Malakka Boğazı'nın hemen yanında bulunan Sabang kentini hem bir askeri üs hem de serbest ekonomik bölge haline getirmeleri onun jeopolitik önemini gösterir.

Bu boğaz dünyanın en büyük üç ülkesi olan Hindistan, Çin ve Endonezya'nın yanında ticaret devletleri olan Japonya, Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeleri birbirine bağlayan bir ticaret güzergahıdır.

Ulus devletlerin ve küresel güçlerin iç ve dış politikada küresel düzeyde izlenen temel politika rekabet, gerilim, çatışma olmuştur. Bunlar çağdaş kapitalizmin neoliberal aklının temel aldıkları politiklardır. Toplumsal kutuplaşma, çatışma ve belirsizlik siyaseti güncel hale gelmiştir. Sermaye, toplumsal kutuplaşma ve rant arayışlarında baş vurdukları toplumsal alanların başında; etnik, mezhepsel, ekolojik ve bölgesel çıkarlar üzerinde ya da ulusal güvenlik riskleri ile algı mühendisliği yaparak toplumu adeta iktidarlara itaat eden bir toplumlar sosyolojisi ortaya çıkarttığını söyleyebiliriz.

ABD'nin Irak işgali ile birlikte dünya siyasetinde "yeni dünya düzeni" diye ileri sürülen paradigmanın, sözüm ona demokrasi, özgürlükler ve insan hakları gibi bir düzen oluşturma algısı yaratmaya çalışılsa da aslında yeni çatışma alanları oluşturmak, istikrarsızlık ve gerilim siyasetini Orta Doğu'dan başlayarak genele doğru yayılan bir postmodern savaş gerçeği ile dünyayı yüz yüze bıraktı.

ABD'nin Irak'ı işgal etme gerekçesi 'demokrasi ve özgürlükler' adına yapılsa da Saddam sonrasında bölgede istikrarı sağlayan bir politika yerine, bölge tam tersi bir sürece evrilerken birçok yönüyle kaosu ve belirsizliğin merkezi haline geldi. Saddam'ın devrilmesi ve yargılanması elbette ki Kürt siyaseti ve Kürdistan halkları için önemli bir gelişmedir.

Çünkü geçen yüzyılda dört sömürgeci devlet tarafından Kürtlerin temel kolektif haklarını tanımayan, Kürtlerin kendi ulusal demokratik hakları için, kendi özgürlükleri için verdikleri mücadelede her seferinde bu statükocu güçlerin ortak hedefi olmuştur. ABD'nin, İran, Rusya ile devam eden Orta Doğu'daki gerilim ve vekâlet savaşlarının devam edeceği yönündedir. Ancak önümüzdeki 21. yüzyılın ikinci yarısında Çin'in de daha fazla uluslararası çatışma alanlarına dahil olacağı aşıkardır.

FRENE BASILMADAN SAVAŞ HAZIRLIĞI!

EnverSen52@hotmail.com

Alman yazar Wolfgang Borchert (20. 05. 1921 -20. 11.1947) savaşa alınmak istenenlere şöyle seslenir “Sen köydeki veya şehirdeki adam; yarın sana celp emriyle geleceklere söyleyecek tek şey var: Hayır!”

Alman militarizmi, gericiliği ve antikomünizmi tarihsel süreçlere güncelliğine göre biri öbüründen biraz daha öne çıkmış ancak her zaman birbirlerini desteklemiştir. Almanya'nın iç ve dış politikasında bu üçlü hep önemli bir rol oynamıştır. Bütün bunlar tabii ki Alman halkının “çıkarları” için yapıldı ve hala yapılıyor. Günümüzde olduğu gibi. NATO'nun Afganistan'a saldırısından sonra 20 Aralık 2002'de Almanya dışişleri bakanı SPD'li (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) Dr. Peter Struck, Almanya parlamentosunda yaptığı konuşmada, Afganistan'da olmanın ne kadar önemli olduğunu belirtmek için “Almanya'nın savunması Hindikuş Dağlarında başlar” diyordu. Şimdi ise demokrasiyi savunmak için koşullar ne olursa olsun Ukrayna'nın yanında olmalıyız denilerek halkın ezici bir çoğunluğunu manipüle etmeyi başardılar. Sadece hükümete ki partiler değil, muhalefet partileri de bu politikayı destekliyorlar. Maalesses Sol Parti'de buna dahil. Sade-

ce Almanya için Alternatif adlı aşırı - sağcı - faşist parti baştan beri savaşa karşı çıkıyordu. Şimdi bu sayı ikiye çıktı. Sol partiden ayrılan bir gurubun kurduğu Birlik Sahra Wagenknecht (Akıl Ve Adalet Partisi) de açıkça savaşa karşı çıkıyor. Burada Alman Komünist Partisi - DKP ilk günden itibaren savaşın iki emperyalist güç olan NATO ve Rusya'nın savaşı olduğunu, Avrupa ve dünya halklarına ölüm, fakirlik, düşmanlık ve işsizlik dışarıda hiçbir şey getirmeyeceğini belirterek, halkı savaşa karşı çıkmaya çağırıyordu. Almanya Şansölyesi Olaf Scholz Ukrayna savaşından sonra yeni bir çağın, dönemin başladığı ya da sona erdiği anlamına gelen “Zeitenwende” deyimini kullandı, ancak değişen çağ ya da dönüm süreçlerinden (başlangıcı ve sona ermeleri Scholz'un belirttiği gibi öyle bir günde veya bir olayla olmuyor) bahsederek bunun bugün topluma satılmaya çalışıldığı gibi tek bir dönüm noktası olduğu kanısında değilim.

Almanya'nın II. Paylaşım Savaşı sonrası tarihinde birkaç tane dönüm noktasından söz edebiliriz. Birincisi 1990 Almanya'nın yeniden birleşmesi. O günden itibaren Almanya Avrupa'da yeniden ekonomik ve askeri güç (zaten ekonomik

güçtü, bunu askeri güçle de pekiştirmek istiyordu) sahibi olmayı ilk hedef olarak önüne koydu. İkincisi 1999 Balkan Savaşı, Almanya II. Paylaşım Savaşı sonrası ilk defa bir saldırı savaşına katılıyordu (hükümette Sosyal Demokratlar ve Yeşiller vardı). Barış partisi olduğunu iddia eden Yeşiller Alman ordularını tekrar Balkanlara gönderiyordu. O zamanın dışişleri bakanı Joschka Fischer (Yeşillerden) partisinin 13 Mayıs 1999'da Bielefeld'teki kongresinde “her ne kadar Auschwitz hiçbir şeyle karşılaştırılamasa da ben yine de bir daha asla savaş, bir daha asla Auschwitz diyerek iki prensip üzerinde duruyorum” diyerek Auschwitz'le o günkü Yugoslavya'da işlenen savaş ve insanlık suçlarını aynı kefeye koymaktan çekinmiyordu. Bir daha asla savaş diyerek orduyu savaşa göndermek ne kadar barışçı olmasa, partisi ve Fischer de o kadar barış taraftarıydılar. Üçüncüsü ise Ukrayna savaşı sonrası SPD, Yeşiller ve Hür Demokratlar'dan oluşan üçlü koalisyonun Şansölyesi Olaf Scholz'un 27 Şubat 2022 Almanya parlamentosunda yaptığı konuşmada kullandığı çağ değişimi “Zeitenwende” dediği deyim ile maalesef toplumun ezici bir çoğunluğunu inandırdığı gü-

**Scholz'un çağ değişimi
deyimini kullanmasının en
önemli gerekçesi; İkinci
Dünya Savaşı'ndan sonra
Avrupa kıtasında ilk savaş
ve savaşla var olan sınırların
değiştirilmesidir.**

nümüz sürecidir. Başta Almanya Hükümeti olmak üzere (3 koalisyon partisi dahil) muhalefet partileri, görsel ve yazılı basın, sosyal medya, sendikalar, sivil toplum kuruluşlarının hemen hemen tümüne yakını Scholz'un bu tespiti etrafında birleşmiş durumdadır. Savaşa karşı çıkanlar Putin yanlısı olmak, demokrasiye ve batının değerlerine karşı olmakla suçlanıyorlar. Scholz'un çağ değişimi deyimini kullanmasının en önemli gerekçesi ise; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa kıtasında ilk savaş ve savaşla var olan sınırların değiştirilmesidir. Şayet Avrupa'da sınırların güçle değiştirilmesi bir çağın kapanması veya yenisinin başlamasıysa bu NATO'nun 24 Mart 1999'da Birleşmiş Milletlerin kararı olmadan Yugoslavya'ya yaptığı saldırı ile başladı. Yugoslavya saldırısının ana savunmacılarından biri de o günkü Sosyal Demokrat ve Yeşillerden oluşan Almanya koalisyon hükümetiydi. Bugün olduğu gibi o günde demokrasiden, batının değerlerinden (batının değerleri mi "kötü" niyetliler şunları da sayabilirler; sömürgecilik, bütün dünyanın yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin Avrupa'ya zorla taşınması, iki paylaşım savaşı, Avrupa faşizmi, NATO'nun kuruluşundan sora yapılan sayısız saldırı savaşı ve sayılamayacak kadar desteklenen faşist askeri darbeler, diktatörler.) ve insan haklarında çokça bahsediliyordu.

Günümüz Avrupa'sında hemen hemen hiç kimse Yugoslavya saldırısını konuşmuyor. II. Paylaşım Savaşından sonra Avrupa'daki ilk savaş olarak Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı gösteriliyor. Bu çevrelere bakılırsa herhalde Balkanlar, Orta Amerika veya Afrika'da olmalı. Yugoslavya saldırısı Almanya ve NATO'nun intikam alma fırsatı olabilir mi diye sormadan edemiyor insan. Bilindiği gibi Tito'nun kendisi Hırvat olmasına rağmen Balkanlardaki Alman faşizmine direnişin ana eksenidir Sırbistan ve Sırpardı. NATO içinse

Belgrad ön çalışmaları 1956'lara kadar uzanan Bağlantısızlar Birliğinin 1 Eylül 1961'de kurulduğu şehirdir. Bağlantısızlar Birliğinin ilk genel sekreteri (1961-64) Tito idi. Birlik 120 üye ve 17 gözlemci sıfatı ile toplantılara katılan 137 ülkeyi temsil ediyordu. Bağlantısızlar Birliği 1979 Havana toplantısında birliğin amacını şöyle açıklıyordu: "Üye ülkelerin milli bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini, sömürgecilikten, yayılmacılıktan ve her türlü dış baskı, istila, işgal ve dış müdahaleden" korumaktır. Bu açıklama ve içerik batının değerleri ve çıkarlarıyla çelişiyor çünkü herkesin kendi sınırlarına ve zenginliklerine sahip olması sömürüyü ve sömürgeciliği ortadan kaldırır. Yugoslavya ve Afganistan'da insan hakları ve batının değerleri için savaştıklarını dile getirenler aynı şeyleri bugün Ukrayna için söylüyorlar. Tekrar Şansöyle Scholz'un çağ değişimine dönerek sorumluluk taşıyan Alman politikacılarının kimi açıklamalarına bakalım. Almanya dışişleri bakanı Annalena Baerbock 01.09.2022'de Prag'ta "Forum 2000 Konferansı"nda katıldığı bir oturumda "biz Ukrayna'ya ihtiyacı olduğu sürece yardım edeceğiz" ve ardından da "Almanya seçmeninin ne düşündüğü beni ilgilendirmiyor" demeyi ihmal etmiyordu. Bununla Alman halkını tümüyle devre dışı bırakmayı da göze alarak savaştan yana tavır koyuyordu. 23.02.2023'te Avrupa Konseyi'nde Almanya Ukrayna'ya ne zaman savaş tanklarını gönderecek sorusuna "biz Rusya'ya karşı bir savaş sürdürüyoruz, birbirimize karşı değil" diyerek savaş kışkırtmalarına devam etti. Gelen eleştiriler

lere ise birçok politikacının yaptığı gibi -konuşmamın içinde bir cümle alınarak eleştirilmek isteniliyorum- gibi kaçamak cevaplar verdi. Kısa bir süre önce ölen Hristiyan Demokrat Partisi (CDU) politikacısı Wolfgang Schäuble (Schäuble uzun yıllar CDU'da politika yaptı. Merkel hükümetlerinde maliye bakanlığı görevinde bulundu, son olarak da Almanya Parlamentosu Başkanlığı yaptı.) "kim barışı istiyorsa, savaş için silahlanmalı" demekten çekinmedi. Aynı politikacı "inandırıcı bir caydırıcılık AB'nin nükleer silahlanmasıyla mümkün olur" demeyi de ihmal etmiyordu. (Badische Neuste Nachricht gazetesi 8 Ekim 2022). Almanya'da altı-yapı, sağlık, eğitim, ulaşım, dijitalleşme gibi birçok konuda para bulamayan üçlü koalisyon bir gecede silahlanma ve orduyu "Kriegstüchtigkeit" deyimini savunma bakanı kullandı, (savaşkanlık-savaşa hazır hale getirme anlamında kullanmak mümkün) savaşa hazır hale getirmek ya da savaşkanlık özelliği kazandırmak için varlık fonunda 100 milyar Euro'yu özel borç olarak buldu. Gerekçe tabii ki Ukrayna savaşı ancak bu hiç de öyle değil. NATO'nun 1991'deki "yeni stratejik konseptine" göre artık tehlike sadece doğudan değil her taraftan gelebilir, buna hazırlıklı olmalıyız düşüncesi öne çıkıyordu. Buna ilk örnek veya ilk uygulama olarak 1999'daki Yugoslavya saldırısıdır. 2005-2009 yılları arasında savunma bakanı olan Franz Josef Jung (CDU) askeri güç politik etkinliği artırır prensibinden hareketle Alman ordusu yeraltı zenginliklerine ve ham maddeye giden yoları açmalıdır diyebiliyordu. 2013'te "Yeni Güç - Yeni Sorumluluk" adı altında Bilim ve Politika Vakfı (Stiftung Wissenschaft und Politik, 23 Ağustos 1962'de kurulan Vakıf Almanya'nın önemli düşünce merkezlerinden biridir.) yayınladığı bir yazıda yazar "önümüzdeki süreçte sıklıkla ve belirleyici bir şekilde jeostratejik ve ekonomik çıkarlarımızı bütün dünyada korumalıyız"

diyordu ve "Almanya'nın önde gelen görevi politik ve ekonomik olarak istikrarlı olmayan Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'yı göz önünde bulundurmasıdır" tavsiyesinde bulunuyordu. Bundesrechnungshof (Federal Denetim Bürosu - Sayıştay) 2014 yılında askeri harcamaların %55 artarak 32,4 milyardan 50,3 milyara çıktığını tespit etti. Böylece Almanya askeri harcamalara en çok para ayıran 7. ülke durumuna geldi. 2021 yılında 6 sayfalık bir açıklamada savunma bakanlığı orduya ek 102 milyar Euro istiyordu. (Ekim 2021 Spiegel dergisi)

Orgeneral Alfons Mais (2020) Alman ordusunu "Savaşa hazır ve kazanmaya muktedir kılmak" gerekir demekte bir sorun görmüyordu. Bilindiği gibi 1945'teki Potsdam konferansında Müttefik Devletler (Sovyetler Birliği, ABD, İngiltere ve Fransa) Genel Kurmay Başkanlığı da dahil Nazi Almanya'sının tüm askeri gücünü dağıttı ve belli kısıtlamalar getirdi. 12 Kasım 1955'te kurulan Federal Almanya Ordusu (Bundeswehr) kimi askeri ünvanları kullanmıyordu. Örneğin genelkurmay başkanlığı yerine genel denetleyici ya da genel şef anlamına gelen Bundeswehr Inspekteur kullanılıyor. Elbette yaptığı iş genelkurmay başkanının yaptığından ayrı bir şey değil. Ancak orduda ve halkta Nazi Almanya'sının savaşı kaybettiği hissini canlı tutuyor. O süreçte yaşanan tüm kötülüklerin kaynağının savaş olduğu gerçeğini toplum hafızasından silmek için Sosyal Demokrat Partili savunma bakanı Boris Pistorius silahlanmanın yanında var olan bu psikolojik bariyeri de kaldırmak istiyor. Yapmak istediği "reformlar" arasında genelkurmay başkanlığının yeniden getirilmesinde var. Fakat hükümet ve savaş taraftarları bütün bunları yeterli bulmuyorlar. Halkın büyük bir kesiminde var olan orduya mesafeli durmak, savaş karşıtı olmak, sorunların çözümünde şiddette başvurulmaması

gibi yaklaşımları azaltmak için başta okullar olmak üzere, üniversitelerde, işyerlerinde gençlerin bulunduğu her yerde yoğun bir ordunun propagandasını yapmaktan çekinmiyorlar. Açıkçası devlet eliyle toplum militaristleştiriliyor. Bu politika sadece Almanya'da uygulanmıyor, Avrupa Birliği ve NATO üyesi tüm devletlerin ortak bir politikası. Görüldüğü gibi savaşa hazırlık Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ile başlamadı. Birleşmeden sonra büyük güç Almanya'nın doğuşu adım adım hazırlandı ve bu hazırlıklar her gün artarak devam ediyor. Avrupa ve Almanya'daki tutuculuk sağa kayış sadece savaş hazırlıkları ile başlamadı onunla da bitmiyor. Covid 19'la başlayan bireysel hakları da içeren, toplu gösteri ve protesto gibi demokratik hakların kullanımına güvenlik bahanesiyle her gün yeni darbeler vuruluyor. Bu gerekçe ile çok sayıda yürüyüş, toplantı veya protesto gösterisi yasaklandı, dağıtıldı. Yeni çıkarılan göçmen ve mülteci yasaları ile neredeyse mülteci başvuruları olanaksız hale getirildi. Brüksel'de göçmenlerin geri gönderilmesi planları yapılıyor. Avrupa'ya gelmek isteyen göçmenler Avrupa sınırları dışında (Özellikle Kuzey Afrika ülkeleri düşünülüyor) kurulacak kamplarda toplanmak isteniyor.

Bu karamsar tabloyu değiştirmek eskiye göre daha zor. Ancak bu gerçeğin farkında olan biz barış savunucularının işi oldukça karmaşık görünüyor olsa da buna seyirci kalma gibi bir durum hiçbir zaman söz konusu olmayacaktır. Savaş ve sömürü taraftarları onların sözcülüğünü yapan geniş kapsamlı görsel ve yazılı basın, sosyal medya ve nihayetinde hükümetler ve hemen hemen muhalefetin tümü bütün bu olan bitenleri; insan hakları, demokrasi, bireysel özgürlük, serbest piyasa için yaptıklarını dile getiriyorlar. Kısıtlı olanaklarla buna karşı koymak elbette kolay değil. Avrupa'daki sol partilerin

durumu bir kaç istisna dışında hiç de iyi görünmüyor. Yunanistan'da Syriza ve Almanya'da Sol Parti (Die Linke) bölündüler. Her ikisi de oldukça zor durumdadır. Almanya'da Sol Parti'nin Haziran 2024'te yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimlerinde parlamento dışında kalma ihtimali çok yüksek. İspanya'da Podemos, Sol Cephe Sumar ile arasına mesafe koydu. Ancak olumlu bazı ipuçlarını da görmek lazım. Avrupa solu içerisinde oldukça iyi gelişmeler gösteren Avusturya Komünist Partisi (KPÖ), Belçika İş Partisi (PTB), Slovenya Birleşik Solu (Levica) buna güzel örneklerdir. Avusturya Komünist Partisi 17 Kasım 2021'de yapılan seçimlerde Graz kentinde (Garz Avusturya'nın ikinci büyük şehri) belediye başkanlığını kazandı. Mart 2024 Salzburg'ta yapılan yerel seçimlerde KPÖ'nün adayı toplam oyların %37,5'ini alarak büyük bir başarıya imza attı. Almanya'da bu yıl yapılan Paskalya barış yürüyüşlerine geçtiğimiz yıllara oranla çok daha yüksek bir katılım oldu. Barış istemi daha gür bir sesle dile getirildi. Yürüyüşlere çok sayıda genç insanın katılması ayrıca sevindiriciydi. Almanya Makinistler Sendikası GDL başarılı bir toplu sözleşmeye imza attı. Toplu sözleşmenin detaylarına girmeden sendikaların en önemli kazanımlardan biri kademeli de olsa ücret kaybı olmadan haftalık çalışma süresinin 35 saate düşürülmesi idi. Son anketlerde Alman halkının büyük bir çoğunluğunun savaşa karşı olduğunu belirtmesi demokrasi güçlerine güç veriyor. Bu büyük potansiyel aktifleştirilebilirse demokrasi güçlerinin önü açılır kanısındayım. Bunu hiçbir siyasi parti, sivil toplum kuruluşu, sendika ya da göçmen kuruluşu tek başına yapmaz. Bunun için de hepimizin samimi bir şekilde ortaklaşması kendi ayrılıklarımızı bir tarafa bırakması gerekiyor.

22.04.2024

Kadının özgürlüğü, tüm insanoğlunun özgürlüğü gibi yalnızca emeğin sermayenin boyunduruğundan kurtarılmasıyla olacaktır.
Clara Zetkin

CUMHURİYET'İN İKİNCİ YÜZYILINDA KADIN

Yönetim biçimi olarak cumhuriyet, halkın üstünde hiçbir otoritenin, yetkili makamın olmadığı, devletin gücünü halktan aldığı, halktan bireylerin devleti halk adına belli sürelerle yönetmesidir. Cumhuriyet, devletin halkın efendisi değil hizmetkarı olduğu bir rejimdir. Çin, Rusya, İran, Kuzey Kore, Mısır, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Sudan... gibi devletlerin yönetim biçimleri cumhuriyettir. Bu sistemlerin hiçbir yerinde demokratik kurum ve kurallar görmenin imkanı yoktur.

Yasama, yürütme, yargı iktidarın güdümündedir. Bireysel hak ve özgürlükler güvence altında değildir, laik ve çağdaş eğitim sisteminden rahatsızlık duyulur, adil ve demokratik seçimler olmaz, olamaz, muhalif kesimlere, liderlere tahammül edilmez, farklı dil, inançlara ve etnik yapılaraya saygı duyulmaz varlıkları kabul edilmez, her şey tek tipleştirilir. İşte bu cumhuriyetlerin kaç yüzyıl yaşadıkları halklar açısından hiçbir şey ifade etmez.

Almanya, Fransa... gibi AB ülkeleri, Avrupa'daki cumhuriyetler dışında demokratik kurallar, yöne-

timler tarafından benimsenmez, kabul edilmez.

Birçok Avrupa ülkesi, bazı AB üyesi ülkeler monarşi ile yönetilirler. İngiltere, Danimarka, Belçika, Hollanda... gibi. İşte bu ülkeler adeta burjuva demokrasisinin beşiği olan ülkelerdir.

Ekonomileri güçlü, bilim ve teknolojiye öncü, kültür ve sanat alanında son derece gelişmiş, çağdaş, modern, laik eğitimi benimsemiş halkı, çocuğuyula, yaşlısıyla, kadınıyla mutlu, doğasıyla barışıktır.

Avrupa'daki monarşi yönetimlerinde simgesel olan devlet başkanlığı makamları sadece erkek çocuklara, büyük oğula değil kız çocuklarına da geçmektedir.

Demokratik kurallara uymayan Körfez ülkelerinde iktidarın babadan büyük oğula geçtiği şeyhlik sistemi uygulanmaktadır.

Yani demokrasi bir zihniyet meselesidir. Eğer ki cumhuriyet demokrasi ile taçlandırılırsa halk açısından bir anlam ifade eder.

1789 Fransız İhtilali ile vücut bulan cumhuriyet rejimi Türkiye'de

1923'te Mustafa Kemal tarafından ve önemli dava arkadaşlarının Kazım Karabekir, Rauf Orbay gibi Ankara'nın dışında oldukları bir günde bir oldu bittiye getirilerek ilan ediliyor. Bu cumhuriyet rejimi Avrupai tarzda değil Orta Doğu, Kafkasya, Asya tarzı bir cumhuriyet rejimidir. Kendine münhasır bir sistemdir, hiç bir değer yargısı çağdaş normlara uygun değildir.

Demokratik Cumhuriyet rejimlerinin en önemli, şaşmaz kuralı demokratik seçimlerdir. Demokratik cumhuriyetlerde yapılan seçimler üzerine şaibe gölgesi düşmez. "Atı alan Mississippi'yi geçmez". Her siyasi parti seçim sonuçlarına razı olur. Paris, Berlin, Viyana... gibi şehirlerde belediye başkanlığı seçimi keyfi olarak iptal edilemez, halkın özgür iradesiyle seçtiği belediyelere kayyımlar atanamaz.

Demokratik cumhuriyetlerde egemenlik halka aittir. Egemenliğin parti devleti mensuplarına, mutlu azınlığa ait olduğu rejimin halkı/halkları mutlu olamazlar.

Demokratik cumhuriyetler siyasi olduğu kadar hukuksal bir kavramdır. Halkın temsilcilerinin çıkaracakları yasalar, kanunlar

rejimin temelini oluşturduğu gibi halkın / halkların mutlu, huzurlu, örgütlenme özgürlüğü, doğasının tahrip edilmediği... demokratik yaşam alanlarını da düzenler.

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü

Dünya Emekçi Kadınlar Günü, her yıl 8 Mart günü dünyanın dört bir tarafında kutlanan uluslararası özel bir gündür.

Bu özel günde dünya kadınları eşitlik, özgürlük, barış, adalet, çalışma saatlerinin azaltılması, ücretlerin artırılması, oy kullanma hakkı talebi (seçme ve seçilme hakkı), kadınlara iş ve meslek eğitimi verilmesi, kadın hakları için mücadeleyi hatırlatmak ve farkındalık yaratmak için kutlanır.

1910 yılında Danimarka'nın Kopenhag şehrinde düzenlenen Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'nda konuşan Clara Zetkin, 1857 yılında yaşanan olaylarda yaşamını yitiren işçilerin adına 8 Mart'ın "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" olarak kutlanmasını önerdi. Konferansa 17 ülkeden katılan 100 sosyalist emekçi kadın, Clara Zetkin'in önerisini oy birliği ile kabul etti.

İlk uluslararası etkinlikler 1911 yılında Avusturya, Danimarka, Almanya, İsviçre'de kutlandı.

8 Mart 1857'de ABD'nin New York kentindeki bir tekstil fabrikasında kötü koşullar altında günde 16 saat açlık sınırında ücretlerle çalışan ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini isteyen çoğu kadın 40 bin işçinin iş bırakma eylemi yapması, grev yapan işçilere polisin saldırması ve işçileri fabrikaya kilitlemesi, ardından çıkan yangında kurulan barikatlar nedeniyle işçilerin kaçamamaları ve 129 emekçi kadının bu yangında can vermesidir.

Emekçi Kadınlar Günü 1967'de feminist hareket tarafından ben-

Atatürk'e göre kadınların talep ettikleri siyasi haklar karşılığında erkekler gibi bir bedel ödemeleri gerekir ki bu bedel zorunlu askerliktir. Eğer kadınlar seçme ve seçilme haklarına kavuşmak istiyorlarsa, askerlik gibi erkeklerin aleyhine eşitliği bozan bu göreve de razı olmalıdırlar. Atatürk'ün gözünde vazife mukabili olmayan hak mevcut değildir.

imsenene kadar ağırlıklı olarak sosyalist hareketler ve komünist ülkeler tarafından kutlanmıştır.

BM 1975 yılında "Kadın On Yılı" ilan etmiş ve 16 Aralık 1977 tarihinde BM Genel Kurulu kararı ile 8 Mart'ın "Kadın Hakları, Uluslararası Barış Günü" olarak anılması kabul edilmiştir. Bu kabile gerekçe olarak iki neden gösterilmiştir.

İ - Dünya barışının korunması, sosyal gelişim ve temel insan haklarının kullanılması için kadınlarında eşitliği ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamak.

İİ - Kadınlara eşit hakların verilmesinin dünya barışını güçlendireceği inancıdır.

Kadına yönelik şiddete karşı verilen mücadele aynı zamanda demokrasi, barış, özgürlük ve insan hakları mücadelesidir.

Cumhuriyet'te Kadın Hakları

Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınlara seçme ve seçilme hakkının M. Kemal tarafından armağan edildiği yazılıp çizildi.

Her konuda olduğu gibi bu

konuda da gerçekler ters yüz edilmiştir.

Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde dünyanın dört bir yanındaki kadınlar nasıl ki direnerek, ağır bedeller ödeyerek siyasi, sosyal ve cinsiyet eşitliği haklarını elde ettiyseler burada da bu mücadelelerden etkilenecek ve direnerek haklarını elde ettiler.

"Türkiye'de kadınlara siyasi hakların tanınması da zannedildiği gibi bol keseden verilen bir bahşış olmamıştır. Türk Kadınlar Birliği, meşruiyetini özgürlük ortamında filizlenmiş olup iktidarların dikkatlerini bu meseleye çekmek için ciddi çabalar sarf etmekte ve cumhuriyetin ilanından bile önce savaştan çıkmış yeni rejimi sıkıştırmaktadır. Fakat her seferinde atlatılmakta, talepleri sürekli olarak ertelenmektedir. Birkaç defa bizzat Atatürk'e anlatmayı denerler meseleyi; ancak kuru nasihatten başka bir şey alamazlar.

Atatürk'e göre kadınların talep ettikleri siyasi haklar karşılığında erkekler gibi bir bedel ödemeleri gerekir ki bu bedel zorunlu askerliktir. Eğer kadınlar seçme ve seçilme haklarına kavuşmak istiyorlarsa, askerlik gibi erkeklerin aleyhine eşitliği bozan bu göreve de razı olmalıdırlar. Atatürk'ün gözünde vazife mukabili olmayan hak mevcut değildir. 1 Şubat 1931 günü yaptığı konuşmada şöyle demiştir.

'Türk kadınları, milletin vatan-
daşlara tahmil ettiği (yüklediği)
vazifelerin hiç birinden kendilerinin
uzak bırakılmayacağını düşün-
mezler. Çünkü vazife mukabili
olmayan hak mevcut değildir'.

30 Haziran 1933'te Ankara Hukuk Fakültesi'ndeki kız öğrenciler milletvekili olmak istediklerini söylediklerinde 'Niçin mebusluk istiyorsunuz da askerlik istemiyorsunuz' diye biraz da kızgınlıkla

sorar. Kasım 1934'te Ankara Kız Lisesi'ni ziyareti sırasında kız öğrencilerin sıkıştırması üzerine de 'Mebus seçer ve mebus olur-sunuz; fakat aynı zamanda asker de olacaksınız' demek zorunda kalır". (Mustafa Armağan)

Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde çok ağır bedeller ödenerek dünya kadınlarına mal olan bu önemli evrensel günde, kadın mücadelesini Kemalizm'e endeksleyenler, bu direniş geleneğinin içeriğini boşaltarak bu önemli günde bugünle alakası olmayan Anıtkabiri ziyaret edip bağlılıklarını sunarak şifa arıyorlar.

Cumhuriyet'in 2. yüzyılında kadının durumu

Cumhuriyet rejimi Osmanlı Devleti'nden devraldığı sorunları çözmediği / çözemediği gibi ülkeyi her on yılda bir yapılan darbe ve darbe girişimleriyle, post-modern darbelerle totaliter, baskıcı bir şekilde yöneterek yeni sorunlar biriktirdi.

Ülkenin önemli can alıcı sorunlarından birisi de ülkenin kadın sorunudur.

Aslında bunca sorunu saymaktansa ülke sorundur demek, ülkenin rejimi sorundur demek daha doğru olur ya. Neyse...

Kadın istihdamındaki güvencesizliğin en çarpıcı boyutu mevsimlik tarım işçisi olan kadınların övünülen cumhuriyetin ikinci yüzyılın da tarlalara, tarım arazilerine, bağlara, bostanlara... hâlâ traktör römorklarıyla, kamyon ve kamyonetlerle taşımaktadırlar. Bu da kadın işçilerin trafik kazalarında ölmelerine sebep olmaktadır.

"2013'te en az 103, 2014'te en az 131, 2015'te en az 121, 2016'da en az 110, 2017'de en az 117, 2018'de en az 120, 2019'da en az 115, 2020'de en az 148, 2021'de en az 165, 2022'de en az 109 ve 2023'ün ilk on ayında en

Cumhuriyet rejimi Osmanlı Devleti'nden devraldığı sorunları çözmediği / çözemediği gibi ülkeyi her on yılda bir yapılan darbe ve darbe girişimleriyle, post-modern darbelerle totaliter, baskıcı bir şekilde yöneterek yeni sorunlar biriktirdi.

az 140 kadın işçi öldü. Bu trafik kazaları kadın iş cinayetlerinin yüzde 44'ünü oluşturuyor." (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi verileri)

Kadına karşı uygulanan şiddet ve cinayet ülke gündeminden düşmeyen en önemli sorundur. Türkiye'de kadına karşı cinayet ve şiddet hız kesmeden devam etmektedir.

Uluslararası raporlara göre Türkiye'de kadınların durumu hiç de iç açıcı değildir. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) verilerine göre Türkiye'de kadınlar eşitlik açısından 146 ülke arasında 129'uncu sırada yer almaktadır.

Türkiye'de 2024 yılının ilk ayında 71 kadın öldürüldü.

Kadınların %70'i hayatlarına dair karar aldıkları için öldürüldüler.

Bu yıl öldürülen kadınların %41'i evli olduğu erkek tarafından öldürüldü.

Gözaltında zorla kaybettirilen yakınlarının akıbetini öğrenmeye çalışanlar ve faillerin yargılanması talebinde bulunan Cumartesi Annelerinin Galatasaray Meydanı'ndaki eylemleri bininci haftaya yaklaşıyor. Ama hala bu sistem tarafından failler bulunmadı çünkü bulmak istemiyorlar. Cumartesi

Annelerinin eylemi cumhuriyetin ikinci yüzyılında da devam edecektir.

Bu kirli tablonun mimarları, kadınların uzun yıllar verdikleri mücadele sonucu elde ettikleri İstanbul Sözleşmesi'ni bir gecede iptal ettiler.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği

Yaşamın her alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliği kendini gösteriyor.

İstanbul Sözleşmesi kaldırıldı, kadını koruması gereken 6284 sayılı ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun uygulanmıyor.

Kadın emeği ucuz iş gücü olarak değerlendiriliyor, erkeklere nazaran daha fazla sömürülüyor.

Ücret gelirlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği her geçen gün artmaktadır.

Erkekler kadınlardan % 32 daha fazla gelir elde ediyorlar.

"Kadınlar için hayatın hemen her alanında gücünü mevcut erkek egemen zihniyetten alan bir baskı, sindirme ve yıldırma anlayışı söz konusudur. Bu zihniyet evde, iş yerinde, okulda kendini gösterdiği kadar hukuk düzenlemelerinde, devletin yetkili kurumlarında ve mahkemelerde de varlığını sürdürmektedir.

"Ceza hukukunun kadını her tür şiddetten koruyacak nitelikte olmaması, şiddet vakalarında etkili soruşturma yürütülmemesi, mahkemelerde erkek şiddetini ceza indirme ve erteleme yoluyla adeta 'meşru' kılma yönündeki baskın tavır, şiddet gören kadınlara yönelik koruma tedbirlerinin ivedilikle ve usulüne uygun olarak hayata geçirilmemesi Türkiye'de kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırma konusundaki ısrarın ne denli zayıf olduğunu bizlere göstermektedir.»

(Sezgin Tanrıku İnan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili)

“Türkiye’de her gün eşinden, erkek kardeşinden, babasından, devletin erkek egemen yapısından şiddet gören parçalara ayrılarak öldürülen, namus cinayetlerine kurban giden, tecavüze uğrayan, nedeni belirsiz bir biçimde intihar eden kadınlara ilişkin haberleri izlemeye devam ediyoruz. Kadınların tüm mücadelesine, çabalarına rağmen önüne geçilemeyen, bu egemen bakış ve davranış biçimi gücünden taviz vermemek için hala direnmekte ve bunun için her anlamda kullandığı psikolojik, ekonomik, fiziksel şiddet eğilimlerinden vazgeçmemektedir.” (İnsan Hakları Derneği)

Temsilde eşitsizlik, yaşamda adaletsizlik

Devletin erkek egemen yapısı cumhuriyetin ikinci yüzyılında da devam etmektedir.

Meclisteki kadın milletvekili oranı

AKP milletvekili sayısı 267, kadın vekil sayısı 50, oran %18.7

CHP milletvekili sayısı 169, kadın vekil sayısı 30, oran %17

DEM Parti milletvekili sayısı 61, kadın vekil sayısı 30, oran %49

Meclisteki kadın oranını iş ve meslek hayatında ki alanlarla kıyaslandığında tablo daha da vahimdir.

Her alanda kadına adeta negatif ayrımcılık uygulanıyor.

Parlamentolar Arası Birlik’in verilerine göre kadınların yasama-yaya katılımı dünya sıralamasında Türkiye 113. sıradadır.

Türkiye’nin 81 il, 922 ilçe ve 390 beldede sadece 41 kadın

belediye başkanı bulunuyor. 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde belediye başkanlığı için yarışan 14 bin 856 adaydan sadece 1718’i kadın adaydır.

Türkiye’de 32 bin 238 mahalle ve 18 bin 278 köyde 50 bin 516 muhtar görev yapıyor. 2019 yerel seçimlerinde sadece 1134 kadın muhtar muhtarlık seçimlerini kazanabilmişti.

Cumhuriyet ikinci yüzyıla girerken temel insan hakları hala ihlal ediliyor. Kadın hakları ihlal ediliyor, çocuk hakları ihlal ediliyor, hayvan hakları ihlal ediliyor, emekçiler başta madenciler olmak üzere iş cinayetlerinde katlediliyorlar, sendikasılaştırılıyorlar, işlerinden ediliyorlar, canlıların doğası, yaşam alanı, habitatı talan ediliyor.

Daha saymakla bitiremeyeceğimiz onca sorun Cumhuriyet’in birinci yüzyılında yaşandı, bu ve benzer sorunlar katmerleşerek Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına devredildi.

AB İstatistik Ofisi Eurostat’ın verilerine göre Türkiye’de hapis hanelerdeki mahpus sayısı 298 bin. Bu da her yüz bin kişiden 356’sının ceza infaz kurumunda mahpus olduğunu gösteriyor. AB üyesi ülkelerinde her yüz bin kişiden 106 kişi cezaevlerindedir. Türkiye aynı zamanda Avrupa’da cezaevlerinin en kalabalık olduğu ülkedir. Hapishanelerdeki mahpus oranı AB’nin 3.4 katıdır.

Medya ve Gazetecilik Araştırma Merkezi’nin (Media and Journalism Research Center) hazırladığı “Devlet Medyasının Durumu” başlıklı rapora göre Türkiye’de ana akım medya gruplarının tümü iktidar kontrolüne geçmiş durumda. Raporda Demirören, Albayrak, Turkuaz, Türk, Hayat Görsel, Ciner, İhlas, Doğuş medya

gruplarını “ele geçirilmiş özel medya” olarak tanımlanıyor.

TRT ve Anadolu Ajansı (AA) “Devlet Kontrolünde Medya” sınıfında yer alıyor.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) 1995’ten bu yana her yıl Yolsuzluk Algı Endeksi sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmaktadır.

2022 yılı endeksinde 36 puanla 101. sırada yer alan Türkiye 2023 yılı Yolsuzluk Algı Endeksinde 34 puanla 115. sıraya gerilemiştir.

2024 Dünya Mutluluk Endeksi Raporunda Türkiye 98. sırada yer almaktadır.

Her alanda ulusal ve uluslararası verilerde bu olumsuz tabloyu görmek mümkündür.

Bu olumsuz tabloda en çok etkilenen toplumun yarısını oluşturan fiziken zayıf ve güçsüz olan kadın ve çocuklardır.

Ülke hiçbir zaman aydınlanmacı eğitim politikaları uygulayamadı, her geçen gün gelir adaletsizliği artarak devam etti, toplumsal gruplar ayrıştırıldı, toplum çürüdü.

Ülke totaliter, baskıcı bir sistemle yönetiliyor. Siyaset halkı yönetme, hizmet etme anlayışından uzaklaşarak, kısa yoldan zenginleşmenin, köşeyi dönmenin alanı haline gelmiştir.

Böyle bir ülkenin değil 2. yüzyılı 5. yüzyılı da kutlansa başta kadını ve çocuğu olmak üzere kimseye verecek hiçbir şeyi olamaz. Çünkü ülkenin bütün zenginlikleri yok edildi.

Rejimin niteliğini belirleyen unsurlarda değişim, dönüşüm denen şey gerçekleşmez. Tek geçerli düşünce devlet sisteminin bekasıdır.

KÜRDİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ TARİHİ VE YÖNTEM!

Sosyalist devrimler çağı başladığından beri her ülkenin, ulusun komünist, sosyalist partileri kuruldu, kurulmaya da devam ediyor. Hatta kimi coğrafyalara özgü aynı ulusa ait birden çok komünist parti ve hareketler de mevcut. Mesela Türkiye sosyalist hareketinin onlarca parçaya ayrıldığı gibi. Hatta parçalanmışlık açısından Türkiye sosyalist, komünist hareketi dünyada belki de ilk sıralarda yer alır. Kürdistan'da ise bu durum biraz daha farklı. Dört parçaya bölünmüş Kürdistan'da her parçada sol, sosyalist, komünist parti ve hareketler var. 1990'lara kadar Kuzey Kürdistan'da neredeyse var olan tüm parti ve hareketler sosyalist ve komünistti. Reel sosyalizmin yıkılmasıyla beraber tüm dünyada olduğu gibi K. Kürdistan'da da bu sosyalist, komünist parti ve hareketler ya başka bir şeye dönüştüler ya da zaman içerisinde yok oldular. Şu an itibarıyla Kürdistan'ın kuzey parçasında Marksist-Leninist çizgisini 80'li yıllardan beri koruyan tek parti Kürdistan Komünist Partisi (KKP) kaldı diyebiliriz.

İyisiyle kötüsüyle, artısıyla eksisiyle Kuzey Kürdistan'ın komünist partisinin yani KKP'nin

50 yılı bulan bir tarihi var ama KKP'nin yazılı bir tarihi yok. Bu tarih partiyi merak edenlere ya sözlü anlatılmıştır ya da tam anlamıyla amacı tarihi anlatmak olmayan parti belgeleriyle anlatılmıştır. Kısacası parti tarihini kitlelere sunacak ne bir kitap ne de bir belgesel bulunmaktadır. Kürdistan Komünist Partisi Tarihi adlı kitap, belgesel veya eserin çalışmasının yapılması partinin önünde en önemli görevlerden birisi olarak durmaktadır. İşte bu makalenin konusu doğrudan KKP tarihi ve bu tarihin aktarımının nasıl yapılacağı üzerinedir.

KKP'nin kuruluşundan bugüne yazılacak olan tarihi için öncelikle yapılması gerekenler veya yöntem üzerinde karar kılınması gerekiyor. Tarih yazımı konusunda benim bilimsel ve deneyimsel bir tecrübem yok. KKP içerisinde böyle bir kadro da var mı bilmiyorum. İlla ki yazacak kadrolar var ama bilimsel tarih yazımı farklı şey yaşanmışlıkları yazmak farklı şeylerdir. Bu tarih sadece o dönemden bugüne var olan kadroların bildikleri ve yaşanmışlıklarıyla da anlatılabilir ama bu tatmin edici olur mu bilmiyorum. Tek bildiğim şey KKP tarihini bütünlüklü anlatan kitap ve

belgesel çalışmalarına bu partinin ihtiyacı var. Bu sadece ihtiyaç meselesi de değil. Bu mücadelede uğrunda insanlar hayatını kaybettiler, uzun yıllar cezaevlerinde yattılar. Bu parti kimi zaman kadroların kimi zaman da Kürdistan halklarının umudu oldu. Bu açıdan bu tarihin derli toplu aktarımı bir ihtiyaçtan ziyade Kürdistanlı komünistlerin halka ve işçi sınıfına bir borcudur.

Yöntem üzerine kimi öneriler

“Bir işe başlamak o işi yapmanın yarısıdır” sözünden hareketle KKP öncelikle parti tarihi yazımını karar altına almalıdır.

Bu karar doğrultusunda bir kaç kişiden oluşan bir komisyon oluşturmalı. Bu komisyonun amacı parti tarihini kitap ve belgesel türü çalışmalarla ortaya çıkarmak olmalıdır.

Tamam parti tarihini yazalım ama nasıl? İşin belki de en zor olan kısmı. Yani yöntemin de iç yöntemi nasıl olmalı? 50 yıllık tarihin ortaya çıkarılmasında hangi parametreler esas alınmalı? Parti içinden bu konuda mutlaka değerli öneriler çıkacaktır ama ben kendi önerilerimi fırsat bulmuşken yapayım.

Parti tarihi sadece tarihten ibaret değil tabii ki. Belki tarihten de önemli olan şey bu tarih içinde KKP'nin ideolojik politik değişimleridir. Anlatılacak tarih içinde ideolojik ve politik hattın oluşumu ve değişimleri verilemezse bu tarih anlatımı parti şunu yaptı bunu yaptı veya yapamadı anlatımından öteye geçmeyecektir.

Bu açıdan "Kürdistan Komünist Partisi Tarihi" çalışması şu ana çerçeveden veya iç yöntemden hareketle oluşturulmalı:

I- Bölüm (Tarihçe)

a- Kuruluş öncesi

b- Kuruluş

c- Kuruluştan 1986 darbesine giden süreç

d- 1986 darbesi sonuçları, sonrası ve bağımsız parti sürecine

e- 1990'lı yıllardan 2000'li yıllara

f- 2003 kongresi ve meşru siyaset yıllarının başlangıcı

h- 2003'ten 2011'e yasal parti kuruluşuna (Mezopotamya Sosyalist Parti Girişimi - MESOP, Özgürlük ve Sosyalizm Partisi -ÖSP)

ı- ÖSP'den KKP'ye (20...)

II- Bölüm

İdeolojik politik eksen ve kuruluştan günümüze değişimler 1982 - 20...

III- Bölüm

KKP basın tarihi

IV- Bölüm

KKP özgün çalışmaları (Kadın Vakfı, İşçi Hakları Derneği, dört parçada sol, sosyalist, komünist partilerin ortak çalışması "Kor-bend"... vb)

V- Bölüm

Sonuç

THKO / MB Nisan 1980'de gerçekleştirdiği kongreyle Türkiye Komünist Emek Partisi adı altında partileşti. Bu tarih aynı zamanda KKP'nin resmi anlamda varoluşunun da ilk adımı oldu. Bu kongrede Kürdistan Özerk Örgütü kuruldu. KÖÖ de 1982'de Elazığ'da topladığı kongre ile resmen Kürdistan Komünist Partisi'ni kurmuş oldu. Sovyet modeli benimsendiğinden dolayı her iki partinin ayrı ayrı merkez komiteleri var. Bir de bu komitelerde yer alan üyelerden oluşan iki partinin ortak bir merkez komitesi vardı.

Yukarıda sunduğum çerçeve veya iç yöntem tabii ki değişikliğe ve geliştirilmeye açıktır.

Yine yukarıda oluşturulan iç yöntem doğrultusunda, kurulacak olan komisyon ilgili kadro ve kişileri görevlendirmeli ki kuruluştan bugüne yaşayan kadrolardan sözlü aktarımları video kayıt ile toparlasınlar. Konuyla ilgili ulaşılabilen partinin yazılı belgeleri ve yayınlarını tarayarak tasniflemeliler. Sonra da toparlanan belgeler ve yapılan tüm çalışmalar kitap ve belgesellerle somutlaşmalıdır. Özellikle yazılı tarihin yazımı partiyi tanıyan, süreçleri az çok bilen partiden veya parti dışından yazma konusunda yeterliliği olan bir kişi tarafından yapılması tercih edilmeli.

Bu çalışmanın hemen öyle bir

çarpıda yapılabilecek bir çalışma olmadığını farkındayım. Bu uğurda yola çıkarken yıllarca sürececek bir çalışma göze alınmalıdır. Ve bir an önce bu çalışma başlatılmalı özellikle partinin kuruluşu içinde yer alan bir kaç kadro yaşıyorken elimizi çabuk tutmalıyız.

Kısa bir KKP tarihi

KKP tarihinin yazılması üzerine bu kadar yazdıktan sonra KKP üzerine kısa bir tarih özeti yapmakta fayda olacağını düşünüyorum.

KKP ile tanışmam ve saflarında mücadeleye katılmam 1996-97 yılları ile başlar. Dolayısıyla daha önceki tarihe bana anlatılanlar ve okuduklarım üzerinden değineceğim. 50 yıllı bulan KKP tarihi bir iki sayfada nasıl özetlenir ya da yapılan şey özeti özetinin özeti gibi olacak. Çünkü daha fazlasını sayfa sınırı nedeniyle yapmak mümkün değil.

Kürdistan Komünist Partisi'nin resmen kuruluşunun tarihi 1982 yılında Elazığ'daki yapılan kongre ile olsa da esasen çalışmaları 1974'te Sinan Çiftiyürek ve yoldaşları tarafından başlatılmıştır. Bu zamanlar aynı zamanda hem Kürdistan'da hem de Türkiye'de de sosyalist hareket ve grupların partileşmeye çalıştıkları evrelerdir. Bu nedenle hem diğer Kürt oluşumlarıyla hem de Türkiye sosyalist hareketi içinde olan gruplarla görüşülmüştür. Uzun bir tartışma ve görüşmeler sonrası Kürdistan Komünist Partisi'ni kurmak isteyen kadrolar, Kürdistan'ı toprakları ilhak edilmiş ülke olarak gören Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu / Mücadele Birliği grubuyla anlaşırlar. THKO / MB bu savunusu ile aynı zamanda Kemalist ideoloji ile de arasına mesafe koymuştur. Uzatmadan devam edersek. THKO / MB Nisan 1980'de gerçekleştirdiği kongreyle Türkiye Komünist Emek Partisi adı altında partileşti. Bu

tarih aynı zamanda KKP'nin resmi anlamda varoluşunun da ilk adımı oldu. Bu kongrede Kürdistan Özerk Örgütü kuruldu. KÖÖ de 1982'de Elazığ'da topladığı kongre ile resmen Kürdistan Komünist Partisi'ni kurmuş oldu. Sovyet modeli benimsendiğinden dolayı her iki partinin ayrı ayrı merkez komiteleri var. Bir de bu komitelerde yer alan üyelerden oluşan iki partinin ortak bir merkez komitesi vardı.

KKP'nin bu dönemlerde başlatan merkez yayın organı Denge Kürdistan'dır. KKP 1986 yılına kadar Antep'ten Diyarbakır'a, Diyarbakır'dan Kars'a kadar birçok kent ve ilçede örgütlenmişti. 1986'da devlet KKP'yi çökertme adına büyük bir operasyon başlattı. Başta Merkez Komite olmak üzere onlarca kadrosu zindanlara atıldı. Doğal olarak örgütsel olarak hızla genişleyen parti devletin bu saldırısı sonrası ağır bir darbe aldı. Bu nedenle 1982 -1986 KKP'nin birinci atılımı olarak görülebilir. İkinci atılım ise yavaş yavaş kadroların zindandan çıkmalarıyla 90'lı yıllarda başladı. 1990'da KKP III. Genel Kongresi yapıldı. Bu kongrede KKP TKEP'ten ayrılma kararı almıştır. Bu karar TKEP kongresine götürülür ve TKEP-KKP ayrışması yoldaşça gerçekleşir, KKP tamamen bağımsız bir parti olur. KKP, 1990'da önce aylık dergi olan Newroz Dergisini çıkarır. Daha sonra 19 Şubat 1994'te Kürdistan'ın en etkili ikinci gazetesi olan haftalık Newroz Gazetesini çıkarmıştır. Bu yıllarda Antep'te kurulan Özgürlükçü Kadın Vakfı'nda yine partinin önemli çalışmaları arasında yer aldı. Vakıf devlet tarafından kapatıldı. Kimi nedenlerle yayın hayatına son verilen Newroz gazetesi sonrası tekrar aylık dergi

olan Yeniden Newroz dergisi çıkarılmıştır. Bu yıllar aynı zamanda reel sosyalizmin çöküşü başta olmak üzere kimi nedenlerle parti içerisinde açık yani yasal partinin tartışıldığı yıllar da olmuştur. Yasal parti tartışmaları 1997'de Açık Parti Tartışmaları adını taşıyan derleme kitap olarak yayınlanır ve o yıllarda bu sürece nokta konulur. 1998'de yine partinin yayın organı olan haftalık Fıratta Yaşam gazetesi yayın hayatına başlar ve 2003 yıllarının ortalarına kadar devam eder. Yine bu yıl içerisinde partinin gündemine gelen açık parti tartışmaları 2003 kongresinde karar altına alınarak sürecin startı verilir. 2003'te önce Mezopotamya Sosyalist Parti girişimi daha sonra Özgürlük ve Sosyalizm Partisi Girişimi ile devam eden süreç 2011'de resmen Özgürlük Ve Sosyalizm Partisi'nin kurulması ile devam etti. 2003-2004'te Sosyalist Mezopotamya Dergisi yayın hayatına başladı. 2006 sonrası yine haftalık Newroz Gazetesi olarak yayınına devam eden gazete 2015 sonlarında internet yayıncılığının gelişmesi nedeniyle yayını sonlandırdı ve Sosyalist Mezopotamya dergisini tekrar çıkarmaya başladı. Hala yayınına devam ediyor. Aynı zamanda yine Antep'te 2006'da İşçi Hakları Derneği kuruldu. İlk kurulduğu yıllardaki etkinliği kalmasa da dernek hala yasal olarak varlığını devam ettiriyor. ÖSP'nin 2015 kongresinde parti isminin Kürdistan Komünist Partisi olarak değiştirilmesi önerisi kabul edildi. Hazırlıklar yapılarak 2018 kongresinde partinin adı Kürdistan Komünist Partisi olarak değiştirildi ve bu isimle hala mücadeleye devam ediyor, her ne kadar Yargıtay AYM'de KKP'nin kapatılması için dava açmış olsa da.

Parti tarihine değinmişken bu parti için önemli dönüm noktaları olmuştur. Bunlar sırasıyla 1986 darbesi(2), 1990'da TKEP-KKP ayrışması(1) ve geç kalınmış meşru (yasal) parti çalışmasıdır. (3) Kendi açımdan bu numaraları dönüm noktalarının önem sıralaması için yazdım. Benim açımdan parti tarihindeki önemli dönüm noktaları açısından yasal parti kuruluşu üçüncü sırada gelmektedir. Kısaca buna değinerek yazıyı sonlandırmak istiyorum.

KKP'nin bu 50 yıllık tarihi içerisinde bir dönüm noktası olan açık, meşru parti zeminine geçilmesi veya geçmekte geç kalınması parti örgütlülüğü açısından oldukça önemlidir. Reel sosyalizmin yıkılması sonrası sosyalist, komünist hareketlerde değişim ve daralma yaşanması kaçınılmazdı, yaşandı da. Burada önemli olan ise bu değişimin nasıl olacağıydı. İdeolojik-politik değişimler ayrı tartışma konusudur ama bunun yanında kullanılan araçlar da bir o kadar önemliydi. İşte bu araçlar konusunda KKP de dahil bir çok örgüt bu değişimi zamanında yakalayamadı. Yani meşru alanlar içerisinde olan yasal siyasi partilere geçişi yapamayan veya geç yapanlar örgütsel olarak daraldı. Yapanlar çok mu güçlü kaldılar hayır ama araç değişimini zamanında yaptıkları için hiç yoktansa tabanlarının önemli bir kısmını korudular. KKP ve diğerleri ise önemli bir taban kaybı sonrası yasal partilere yöneldiler. Toparlayabildik mi, şimdilik hayır! Ama zaten devrimci dediğin devrime olan umuduyla yaşar. Umut var olduğu sürece her zaman toparlayabilme umudu da vardır.

SADIK KOLUSARI

3 Haziranda, partimizin emektarı Sadık Kulusarı yoldaşımızı kaybettik.

Üzgünüz.

Başta eşi ve çocuklarının, tüm Kulusarı ailesinin ve yoldaşlarımızın başı sağ olsun!

Sadık Kulusarı yoldaşı son yolculuğunda ailesi, SYKP ve KKP'li yoldaşları,
arkadaşları... yalnız bırakmadı.

Mücadelesi mücadelemizde yaşayacak!

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Sosyalist devrimler çağı başladığından beri her ülkenin, ulusun komünist, sosyalist partileri kuruldu, kurulmaya da devam ediyor. Hatta kimi coğrafyalara özgü aynı ulusa ait birden çok komünist parti ve hareketler de mevcut. Mesela Türkiye sosyalist hareketinin onlarca parçaya ayrıldığı gibi. Hatta parçalanmışlık açısından Türkiye sosyalist, komünist hareketi dünyada belki de ilk sıralarda yer alır. Kürdistan'da ise bu durum biraz daha farklı. Dört parçaya bölünmüş Kürdistan'da her parçada sol, sosyalist, komünist parti ve hareketler var. 1990'lara kadar Kuzey Kürdistan'da neredeyse var olan tüm parti ve hareketler sosyalist ve komünistti. Reel sosyalizmin yıkılmasıyla beraber tüm dünyada olduğu gibi K. Kürdistan'da da bu sosyalist, komünist parti ve hareketler ya başka bir şeye dönüştüler ya da zaman içerisinde yok oldular. Şu an itibariyle Kürdistan'ın kuzey parçasında Marksist-Leninist çizgisini 80'li yıllardan beri koruyan tek parti Kürdistan Komünist Partisi (KKP) kaldı diyebiliriz.

İyisiyle kötüsüyle, artısıyla eksisiyle Kuzey Kürdistan'ın komünist partisinin yani KKP'nin 50 yılı bulan bir tarihi var ama KKP'nin yazılı bir tarihi yok. Bu tarih partiyi merak edenlere ya sözlü anlatılmıştır ya da tam anlamıyla amacı tarihi anlatmak olmayan parti belgeleriyle anlatılmıştır. Kısacası parti tarihini kitlelere sunacak ne bir kitap ne de bir belgesel bulunmaktadır. Kürdistan Komünist Partisi Tarihi adlı kitap, belgesel veya eserin çalışmasının yapılması partinin önünde en önemli görevlerden birisi olarak durmaktadır. (Yasin Yetişgen)